

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ : Λόγος και Πρακτικές εκπαιδευτικών για τη
Διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση

Όνομα Μεταπτυχιακής Φοιτήτριας : Καλλιόπη Μαρία Κανίστρα

Επιβλέπων Καθηγητής : Χρήστος Γκόβαρης

Βόλος 2022

Η Καλλιόπη Μαρία Κανίστρα , γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο << Λόγος και αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση>> αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή / και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η ΔΗΛΟΥΣΑ

Κανίστρα Καλλιόπη Μαρία

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει, ως σκοπό να παρουσιάσει τις θεωρητικές αντιλήψεις και πρακτικές των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση. Στο πρώτο μέρος, αυτό της θεωρίας αναπτύσσουμε αναλυτικά τα μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας. Ακόμη, γίνεται εκτενής αναφορά για τις στάσεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ακόμη, κάνουμε λόγο για την οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης καθώς επίσης και στις διδακτικές πρακτικές και τις μεθόδους διδασκαλίας, τις οποίες χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αλλά και για τους γηγενείς μαθητές τους. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας πραγματώνεται η έρευνα μας, με σκοπό να απαντήσουμε τα ερευνητικά μας ερωτήματα. Για το λόγο αυτό έγινε ποιοτική έρευνα, με 9 συνεντεύξεις από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εργάζονται σε δημόσιο σχολείο στον Πειραιά και πιο συγκεκριμένα στο δήμο Δραπετσώνας - Κερατσινίου. Από την έρευνα μας προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν θετική στάση προς τους μαθητές τους, θεωρούν βέβαια αναγκαία τη βοήθεια της πολιτείας, σε εξοπλισμό και επιμόρφωση. Ακόμη, εκείνοι ακολουθούν στην τάξη τους την παραδοσιακή διάταξη, διότι εξαιτίας της πανδημίας δε μπορούν να δουλέψουν με τους μαθητές τους σε ομάδες και χρησιμοποιούν διαφορετικές μεθόδους και πρακτικές διδασκαλίας για τους μαθητές τους.

Abstract

The purpose of this dissertation is to present the theoretical perceptions and practices of teachers for intercultural teaching and learning. In the first part, that of theory, we develop in detail the management models of multiculturalism. There is also extensive reporting on teachers' attitudes and perceptions regarding students with an immigrant background. We also talk about the organization of the multicultural classroom space as well as the teaching practices and teaching methods used by teachers for students with an immigrant background but also for their native students. In the second part of our work, our research is carried out, in order to answer our research questions. For this reason, a qualitative research was conducted with 9 interviews by primary school teachers, who work in a public school in Piraeus and more specifically in the municipality of Drapetsona - Keratsini. Our research has shown that teachers express a positive attitude towards their students, of course they consider necessary the help of the state, in equipment and training. Also, they follow the traditional order in their classroom, because due to the pandemic are impossible to work with their students in groups and use different teaching methods and practices for their students.

Περιεχόμενα	
Περίληψη	iii
Κεφάλαιο 1 : Εισαγωγή	1
1.1.Προβληματική της έρευνας – Σημασία θέματος	1
1.2 Ερευνητικό πρόβλημα και σκοπός της εργασίας	2
1.3 Τα κεφάλαια της εργασίας	3
A. Μέρος : Θεωρητικό	
Κεφάλαιο 2: Οι απαρχές της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τα μοντέλα διαχείρισης της Πολυπολιτισμικότητας	
2.1 Το <<ξεκίνημα>> της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευση στην Ελλάδα	5
2.2 Τα πέντε μοντέλα διαχείρισης της Πολυπολιτισμικότητας	7
2.2.1. Το Αφομοιωτικό μοντέλο	7
2.2.2. Το μοντέλο της Ενσωμάτωσης	9
2.2.3. Το Πολυπολιτισμικό μοντέλο	10
2.2.4 Το Αντιρατσιστικό μοντέλο	12
2.2.5. Το Διαπολιτισμικό μοντέλο	13
Κεφάλαιο 3: Το Διαπολιτισμικό Σχολείο ,οι εκπαιδευτικοί ως <<όχημα>> αλλαγής , οι στάσεις τους και η οργάνωση του χώρου της Πολυπολιτισμικής τάξης	
3.1. Το διαπολιτισμικό σχολείο	15
3.2. Ο εκπαιδευτικός ως μέσο αλλαγής της σχολικής πραγματικότητας	17
3.3. Οι στάσεις των εκπαιδευτικών	20
3.4. Η οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης	22
Κεφάλαιο 4: Μέθοδοι και πρακτικές για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση	
Εισαγωγή	24
4.1 Η αξιοποίηση του παραμυθιού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση	25
4.2.Ομαδοσυνεργατικές μέθοδοι διδασκαλίας	26

4.3	Η μέθοδος Project για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση	27
4.4	Το θεατρικό παιχνίδι και η διαπολιτισμική εκπαίδευση	28
4.5	Η μουσειακή αγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση	29
4.6	Χρήση ΤΠΕ για τη διδασκαλία μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο	30
B. Ερευνητικό μέρος		
Κεφάλαιο 5: Η έρευνα		
5.1	Μέθοδος και ερευνητικά ερωτήματα	33
5.2	Σχέδιο έρευνας	34
5.3	Περιγραφή δείγματος	34
5.4	Ερευνητικό εργαλείο συλλογής δεδομένων	36
5.5	Διεξαγωγή συνεντεύξεων	37
5.6	Περιορισμοί και εμπόδια της έρευνας για τον ερευνητή	37
5.7	Ανάλυση ερευνητικών δεδομένων	38
5.8	Ηθική της έρευνας	39
Κεφάλαιο 6: Ανάλυση και Ερμηνεία δεδομένων		
6.1	Εισαγωγή	39
6.2	Περιγραφή σχολικής μονάδας	40
6.3	Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών – Άξονες	41
	6.3.1 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών / Η εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο αποτελεί :	42
	6.3.1.1 Αναγκαιότητα	
	6.3.1.2 Εμπλουτισμός/ Πρόβλημα	43
	6.3.2 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών / Οι στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο	46
	6.3.2.1 Παιδιά με αυξημένες ανάγκες	

6.3.2.2 Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών	48
6.3.3 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών/ Η οργάνωση του χώρου της Πολυπολιτισμικής τάξης	52
6.3.3.1 Η πολυπολιτισμική τάξη και οι αλλαγές της	
6.3.3.2 Η συμβολή της στη μάθηση	55
6.3.4 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών/ Οι μέθοδοι και οι πρακτικές των εκπαιδευτικών	56
6.3.4.1 Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος	
6.3.4.2 Τα αποτελέσματα των πρακτικών τους	59
Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα	61
Κεφάλαιο 8: Προτάσεις	66
Βιβλιογραφικές Αναφορές	67
Γ. Μέρος : Παράρτημα	
Οδηγός συνέντευξης	72
Συνεντεύξεις εκπαιδευτικών	74
Περίληψη για ιστοσελίδα	120

Κεφάλαιο 1 : Εισαγωγή

1.1 Προβληματική της έρευνας – Σημασία του θέματος

Στις μέρες μας , η διαπολιτισμική εκπαίδευση βρίσκεται στο <<επίκεντρο της προσοχής >> , καθώς οι εξελίξεις της κοινωνίας είναι ραγδαίες, λόγω των αυξανόμενων μεταναστευτικών ροών , των δημογραφικών αλλαγών αλλά και της βαθύτερης οικονομικής κρίσης, την οποία βιώνουμε στη χώρα μας. Όλα τα παραπάνω αποτελούν σημαντικές προκλήσεις και ολόκληρη η εκπαιδευτική κοινότητα και όχι μόνο, καλείτε ,να δώσει λύσεις και απαντήσεις σε όλους τους προβληματισμούς και τα ερωτήματα που προκύπτουν γύρω από τα συγκεκριμένα ζητήματα .

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 του ΟΗΕ , οι πρόσφυγες είναι από τα περισσότερο ευάλωτα άτομα στον κόσμο , αφού έχουν την ελάχιστη έως καθόλου επιλογή να φύγουν από τον τόπο προέλευση τους , βάζοντας ως πρωταρχικό στόχο να σώσουν τις ζωές τους (Catarci and others , 2017). Η μετανάστευση των προσφύγων για τους περισσότερους από αυτούς δεν έχει να κάνει με τη βελτίωση των οικονομικών τους πόρων , απεναντίας, για την πλειονότητα των προσφύγων η αναχώρηση τους από τη χώρα προέλευσης τους , είναι άμεσα συνδεδεμένη με την επιβίωση τους (Essomba,2017). Με άλλα λόγια οι πρόσφυγες σε αντίθεση με τους μετανάστες ,εγκαταλείπουν τον τόπο καταγωγής τους , εξαιτίας της δυσμενής κατάστασης που επικρατεί στον τόπο τους (π.χ πόλεμος) και όχι επί το πλείστον εξαιτίας της επιθυμίας τους , να αναζητήσουν καλύτερη (π.χ δουλειά) δηλαδή για οικονομικούς λόγους.

Ακόμη , πολλοί είναι εκείνοι , οι οποίοι αντιμετωπίζουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, ως μια εκπαίδευση για τη μειονότητα. Η έννοια << μειονότητα>> σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών , ορίζεται μια << αριθμητικά μικρότερη ομάδα σε σχέση με το υπόλοιπο πληθυσμό του κράτους , η οποία δε βρίσκεται σε θέση κυριαρχίας και της οποίας τα μέλη διαθέτουν ιδιαίτερα εθνικά/εθνοτικά , θρησκευτικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά , τα οποία διαφέρουν από αυτά της πλειονότητας του πληθυσμού και δείχνουν , έστω μόνο έμμεσα μια διάθεση αλληλεγγύης με σκοπό τη διαφύλαξη της κουλτούρας , των παραδόσεων , της θρησκείας και της γλώσσας τους >> (Σκούρτου , 2011, σελ161).

Για αυτό και εμείς στη συγκεκριμένη έρευνα αυτό το οποίο θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα είναι να δούμε τον λόγο και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών σε σχέση με τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση. Να δούμε , λοιπόν εάν οι εκπαιδευτικοί στο λόγο και στις πρακτικές τους , έχουν ενσωματώσει τις αρχές και τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Με λίγα λόγια , δηλαδή, θέλουμε να εξετάσουμε εάν έχουν ενστερνιστεί τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα , το ενδιαφέρον μας , εστιάζεται στους εκπαιδευτικούς διότι οι εκπαιδευτικοί είναι εκείνοι , που πολύ γρήγορα έρχονται σε επικοινωνία με τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ακόμη , έχει πολύ μεγάλη σημασία ο λόγος και οι πρακτικές και οι πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έρχονται σε άμεση επαφή και επικοινωνία

με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και έχουν την ευθύνη-καθήκον, να βοηθήσουν αυτούς τους ιδιαίτερους πληθυσμούς μαθητών και με τις πρακτικές και μεθόδους διδασκαλίας τους, να γίνουν συμπολίτες της κοινωνίας μας.

Όπως , πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ο Γκόβαρης (2005) , η Διαπολιτισμική εκπαίδευση θεωρεί τη διαφορετικότητα ευκαιρία και όχι μειονέκτημα (Παπααρχήτος,2011,109). Ακριβώς , αυτό οφείλουν να δουν και να αξιοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη τους, με τους μαθητές προερχόμενοι από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, ως μια ευκαιρία να εμπλουτίσουν την τάξη τους. Αν παρομοιάσουμε την τάξη με ένα καμβά , τον εκπαιδευτικό ως ένα ζωγράφο και οι μαθητές τα χρώματα , τότε σίγουρα οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι αυτά τα χρώματα που προέρχονται από διαφορετικούς συνδυασμούς χρωμάτων , προκύπτουν σαν καινούρια, τα οποία είναι τόσο διαφορετικά, αλλά ταυτόχρονα και τόσο όμορφα και μοναδικά και εμείς οφείλουμε και πρέπει να τα βοηθήσουμε να νιώσουν ευπρόσδεκτοι ,πως έχουν θέση στην Ελλάδα , όπως όλοι μας.

1.2Ερευνητικό πρόβλημα και σκοπός της εργασίας

Το ερευνητικό πρόβλημα, το οποίο καλούμαστε, να απαντήσουμε στη συγκεκριμένη εργασία είναι να εξετάσουμε ,εάν οι εκπαιδευτικοί στο λόγο και στις πρακτικές τους , έχουν ενσωματώσει τις αρχές και τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αν έχουν καταφέρει να τις ενσωματώσουν στη διδασκαλία τους. Εστιάζουμε για αυτό στους εκπαιδευτικούς , διότι είναι αυτοί οι οποίοι έρχονται σε επαφή με τους πληθυσμούς των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και αποτελούν τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στον πληθυσμό των ατόμων με διαφορετικό πολυπολιτισμικό υπόβαθρο και την κοινωνία. Φυσικά , έχουν τεράστια σημασία ο λόγος και οι πρακτικές , τις οποίες χρησιμοποιούν στο σχολείο γιατί εκείνοι άγουν τους μαθητές τους , άρα και την κοινωνία προς μια διαπολιτισμική κατεύθυνση.

Ακόμη, πολλές φορές μη γνωρίζοντας τις στάσεις των εκπαιδευτικών , τους μεθόδους που χρησιμοποιούν για την ενσωμάτωση των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας , την οργάνωση την οποία ακολουθούν στη τάξη τους και τις πρακτικές διδασκαλίας τους , δε μπορούμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα για το ποιος είναι ή ποιος θα έπρεπε να είναι η καταλληλότερος δυνατός τρόπος εισαγωγής και μύησης των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην ελληνική κοινωνία, μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Σε αυτό μας βοηθάει η διαπολιτισμική εκπαίδευση , η οποία έχει τους παρακάτω σκοπούς.

Σκοποί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , σύμφωνα με τον Παπααρχήστο (2011,σελ51-52), είναι α) να προάγει τον υψηλό βαθμό σκέψης και τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων , έτσι ώστε να αυξηθεί η σχολική προσπάθεια όλων των μαθητών , β) να αυξήσει τη συναίσθηση και την επίγνωση της ιστορίας, του πολιτισμού και των μορφών όλων των εθνικών και φυλετικών ομάδων , γ) να

ενισχύσει την αυτοεκτίμηση , την αυτογνωσία και την ταυτότητα των μαθητών , δ) να προάγει την εκτίμηση και αναγνώριση των πολιτισμικών διαφορών σε τέτοιο σημείο , ώστε να εξετάζονται περισσότερο με έναν ισότιμο τρόπο , παρά με το δίπολο ανωτερότητας / κατωτερότητας και να αποδίδεται σημασία στις ομοιότητες αντί των διαφορών, ε) να αναπτύξει την κατανόηση της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης και του αλληλοεξαρτώμενου κόσμου.

Σκοπός της έρευνας μας, είναι να αναδείξουμε το κενό που υπάρχει σε σχέση με τον λόγο και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Επιπρόσθετα , ένας ακόμη σκοπός της έρευνας μας είναι τα δούμε τους τρόπους τους οποίους χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί, για να βοηθήσουν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , να ενταχθούν στα ελληνικά σχολεία , να δούμε την οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης , καθώς διαδραματίζει έναν καίριο και πολύτιμο ρόλο για την επιτυχία – πρόοδο και μάθηση των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

1.3 Τα κεφάλαια της εργασίας

Η εργασία μας αποτελείται από τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος , το θεωρητικό δομείται από τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελείται από την εισαγωγή , όπου αναφέρουμε συνοπτικά την προβληματική της έρευνας , τη σημασία του θέματος, το ερευνητικό πρόβλημα και τον σκοπό της εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λόγος για <<το ξεκίνημα >> της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στα μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας. Έπειτα , προχωράμε στο τρίτο κεφάλαιο , όπου κάνουμε λόγο για το διαπολιτισμικό σχολείο , αναφέρουμε το πόσο σημαντικός είναι ο εκπαιδευτικός ως άμεσος συνδετικός κρίκος στην εκπαιδευτική κοινότητα , ακόμη μιλάμε για τις στάσεις των εκπαιδευτικών , τα αποτελέσματα που μας έχουν δείξει σχετικές έρευνες κάτι το οποίο μας απασχολεί και στο δικό μας ερευνητικό κομμάτι και κάνουμε λόγο σχετικά με το ποια είναι και ποια πρέπει να είναι η οργάνωση του χώρου της πολιτισμικής τάξης και πως αυτή πραγματώνεται στα ελληνικά δεδομένα. Ολοκληρώνοντας , το θεωρητικό μέρος της έρευνας μας στο τέταρτο κεφάλαιο μιλάμε για τους μεθόδους και τις πρακτικές διδασκαλίας , οι οποίες είτε χρησιμοποιούνται είτε θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς , για να διδάξουν στην πολυπολιτισμική τάξη τους.

Περνώντας , στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας αυτό της έρευνας μας , το πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά τα στάδια της έρευνας μας από τη μέθοδο και τα ερευνητικά ερωτήματα , το σχέδιο της έρευνας , την περιγραφή του δείγματος, το ερευνητικό εργαλείο συλλογής των δεδομένων, η διεξαγωγή των συνεντεύξεων , τα προβλήματα και τα εμπόδια τα οποία μας παρουσιάστηκαν , η ανάλυση των ερευνητικών μας δεδομένων και η ηθική της έρευνας μας. Προχωρώντας στο έκτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση και η ερμηνεία των

δεδομένων μας ,στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνάς μας και ολοκληρώνοντας την εργασία μας στο όγδοο κεφάλαιο ενδεικτικά προχωράμε σε ορισμένες μελλοντικές προτάσεις για έρευνα.

Τέλος , στο τρίτο μέρος της εργασίας μας , ακολουθεί το παράρτημα , το οποίο περιλαμβάνει τον οδηγό συνέντευξης και τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών του δείγματος , της εργασίας μας.

Α. Θεωρητικό μέρος

Κεφάλαιο 2 : Οι απαρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τα μοντέλα διαχείρισης της Πολυπολιτισμικότητας

2.1 Το <<ξεκίνημα>> της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Η αρχή της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα κάνει την εμφάνιση της λογικά με το ξεκίνημα της μετακίνησης των πληθυσμών από τόπο σε τόπο στα εδάφη της . Η μετακίνηση αυτή , ανέδειξε νέες ανάγκες , προβληματισμούς και καινούριες κοινωνικές συνθήκες. Η Ελλάδα, κυρίως το 2005 και ύστερα μετατράπηκε από μια χώρα μεταναστών σε μια χώρα προσφύγων , χωρίς να είναι έτοιμη για κάτι τέτοιο. Αυτό συνέβη , όπως είναι ήδη γνωστό πρώτον εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης και δεύτερον επειδή θεωρείται η <<πύλη εισόδου>> προς την Ευρώπη .

Χαρακτηριστικό ακόμη είναι ότι σύμφωνα με την πληθυσμιακή απογραφή το 2001, υπήρχαν στην Ελλάδα 797.093 άτομα , χωρίς Ελληνική ιθαγένεια (Parthenis & Markou). Το συγκεκριμένο νούμερο είναι εντυπωσιακά μεγάλο , εάν αναλογιστούμε σε σχέση με το γενικό πληθυσμό της Ελλάδας , ο οποίος ήταν τότε 11.000.000 . Φυσικά, με μια απλή αλλά απολύτως λογική υπόθεση με τα σημερινά δεδομένα και το πέρασμα το χρόνου , σήμερα αυτός ο αριθμός θα είναι ακόμα πιο μεγάλος.

Στη συνέχεια, οφείλουμε και πρέπει να επισημάνουμε ότι η Διαπολιτισμική προσέγγιση στην Ελλάδα κάνει την εμφάνιση της περίπου το 1980. Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση δε θα μπορούσε να αφήσει << άγχιτο>> το σχολείο , το κοντινό – άμεσο περιβάλλον των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Καίριο ζήτημα αποτελεί ή τουλάχιστον θα έπρεπε να αποτελεί η ισότητα και η ανάδειξη ίσων ευκαιριών στην εκπαιδευτική διαδικασία και στη κοινωνική ζωή . Τόσο το σχολείο όσο και η κοινωνία πρέπει να αναγνωρίζουν και να έχουν σε εγρήγορση όλους τους μηχανισμούς εκείνους , οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την αναγνώριση των δικαιωμάτων και των ισότιμων ευκαιριών όλων των μαθητών.

Στη χώρα μας , η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση έχει κάνει μικρά γοργά αλλά σταθερά βήματα. Υπάρχουν εκτός από τα γενικά σχολεία , τα διαπολιτισμικά σχολεία , οι τάξεις υποδοχής , (Τ.Υ) , τα τμήματα Ζ.Ε.Π (Ζώνες Εκπαιδευτικής προτεραιότητας) τα οποία έχουν δημιουργηθεί με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο κι όχι μόνο.

Οι Τάξεις Υποδοχής σύμφωνα με τον Νικολάου (2011^α , 62), λειτούργησαν και λειτουργούν ακόμη σε μια κατεύθυνση γρήγορης προσαρμογής και αφομοίωσης των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών , αγνοώντας το μορφωτικό κεφάλαιο που αυτοί μεταφέρουν από τη χώρα προέλευσης τους. Τυπικά τους δίνεται η δυνατότητα καλλιέργειας της μητρικής τους γλώσσας , στην πραγματικότητα όμως , αφού η διδασκαλία δεν είναι υποχρεωτική πουθενά στην Ελλάδα , από όσο γνωρίζουμε , δε διδάσκονται συστηματικά και με συνέπεια οι γλώσσες προέλευσης των μαθητών.

Ακόμη , όσον αφορά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι αυτονόητο ή έτσι θέλουμε να πιστεύουμε ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αντιμετωπίζονται όσον αφορά την ενσωμάτωση τους ως ισότιμα μέλη, τα οποία αλληλεπιδρούν ισάξια μεταξύ τους όσο και με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους , διαμορφώνουν και εξελίσσουν την ταυτότητα τους, την εμπλουτίζουν και δεν την παραγκωνίζουν από τους υπόλοιπους μαθητές.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι συνταξιδιώτες στο ταξίδι της μάθησης και μάλιστα κρατούν και το <<τιμόνι του καραβιού>> της μελλοντικής Εκπαίδευσης, καθώς την εξελίσσουν και την αναδιαμορφώνουν παρέα με τους συμμαθητές τους .

Για να έχουμε την επιθυμητή σε όλους μας Διαπολιτισμική Εκπαίδευση που αξίζουν, να έχουν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, θα πρέπει να τους δώσουμε όλα τα << κλειδιά>> από τις πόρτες του σχολείου , για να μπου μέσα όλοι οι μαθητές και να ξεκινήσει η περιπέτεια της μάθησης . Οι μαθητές να νιώσουν ελεύθεροι και να μπορέσουν , να ενταχθούν στην εκάστοτε κοινωνία , στη προκειμένη περίπτωση στην Ελληνική.

Το σημερινό Πολυπολιτισμικό σχολείο έχει καθήκον να στηρίξει τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και τις προσπάθειες που κάνουν για να << επικοινωνήσουν >> αυτά τα οποία κουβαλάνε τα πολιτισμικά τους αγαθά , μνήμες με την ανάγκη τους , να νιώσουν και να είναι κοινωνικά αποδεκτοί από τη σχολική κοινότητα και ολάκαιρη την κοινωνία . Η κοινωνία και το σχολείο πρέπει ακόμη , να δεχτούν και να << ανοίξουν την αγκαλιά τους >> στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και να τους αντιμετωπίζουν ως ισάξια μέλη μιας δημοκρατικής κοινωνίας , να αναγνώσουν τα μοναδικά τους γνωρίσματα και να τους βοηθούν με κάθε δυνατό τρόπο να νιώθουν ασφαλείς , αποδεκτοί και ευπρόσδεκτοι.

Οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο θα πρέπει να αναγνωρίζονται ως μέλη της κοινωνίας ικανά να υπερβούν τα πιθανά στερεότυπα (μικρές κλίκες) που τυχόν κουβαλάνε, λόγω της καταγωγής τους και να γίνουν ένα με το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας , για αυτό και το σχολείο πρέπει να είναι επιτέλους έτοιμο να αποδεχτεί και να ξεπεραστούν οποιαδήποτε τυχόν εμπόδια κι αν υπάρχουν .Οφείλουμε να τονίσουμε ότι για να επιτευχτεί αυτό και μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και σχολείο να ενωθούν , χρίζει ανάγκη ύπαρξης ενός πλάνου με στερεές βάσεις και όχι οποιαδήποτε πρόχειρη και σύντομη λύση.

Η κοινωνία από τη μεριά της πρέπει να αναγνώσει τις ανάγκες των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και να βάλει σε λειτουργία τους κατάλληλους μηχανισμούς, εκείνους που βοηθούν στην ατομική εξέλιξη και αυτονομία του μαθητή και τη συνοχή της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Γκόβαρη , η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση θίγει κατ'ουσίαν ζητήματα κοινωνικής μάθησης στη μεταναστευτική κοινωνία , δηλαδή μιας μάθησης η οποία στοχεύει στην οικοδόμηση βιωμάτων

αναγνώρισης και μέσω αυτών στην ανάπτυξη της ηθικής αυτονομίας των υποκειμένων.

2.2 Τα πέντε μοντέλα διαχείρισης της Πολυπολιτισμικότητας

Οι μετακινήσεις των πληθυσμών οδήγησε στην ανάπτυξη του παιδαγωγικού λόγου , με σκοπό την εκπαίδευση των πληθυσμών, οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Έτσι, για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν διάφορα μοντέλα / προσεγγίσεις για τη διαχείριση της Πολυπολιτισμικότητας , τα οποία και θα αναπτύξουμε παρακάτω.

2.2.1. Το αφομοιωτικό μοντέλο

Το αφομοιωτικό μοντέλο κυριάρχησε περίπου μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 σε χώρες , όπου υπήρχε μετανάστευση. Σύμφωνα με τον Γκόβαρη (2011,σελ.198) το αφομοιωτικό μοντέλο χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο ενεργειών που στοχεύουν να <<αφαιρέσουν την αρχική γλώσσα και τον πολιτισμό>> των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο , με στόχο την αφομοίωση τους στον κυρίαρχο πολιτισμό της χώρας υποδοχής.

Οι Στεργίου και Σιμόπουλος (2019 , σελ.58) σημειώνουν ότι το αφομοιωτικό μοντέλο αποτελεί τη μακροβιότερη και μάλλον ανθεκτικότερη εκπαιδευτική προσέγγιση της πολιτισμικής ετερότητας , διότι βασίζεται στην επιδίωξη εξάλειψης των διαφορών μέσω της προσαρμογής στον πληθυσμό της κυρίαρχης ομάδας , εκλαμβάνει την κοινωνία ως συμπαγές σύνολο και τους <<διαφορετικούς>> μαθητές , στις περισσότερες περιπτώσεις , ως <<ελλειμματικούς>>.

Ακόμη ο Νικολάου (2011^a , 120) ,αναφέρει ότι <<αφομοίωση>> εννοείται η διαδικασία μέσα από την οποία άτομα διαφορετικής εθνικής ή φυλετικής προέλευσης αλληλεπιδρούν και συμμετέχουν στην καθημερινή ζωή μιας ευρύτερης κοινωνίας , χωρίς να παίζει ρόλο η εθνική τους προέλευση. Στόχος της αφομοίωσης, αποτελεί τα άτομα διαφορετικής προέλευσης να απορροφηθούν στον κυρίαρχο πληθυσμό. Η αποδοχή του μοντέλου αυτού , οδηγεί στην παραδοχή ότι οι μετανάστες μαθητές παρουσιάζουν εκπαιδευτικά μειονεκτήματα σε σύγκριση με τους γηγενείς συνομηλίκους τους (Γεροσίμου και συνεργάτες, 2014,σελ. 25).

Στη συνέχεια κύριος στόχος του αφομοιωτικού μοντέλου ήταν η απορρόφηση των μεταναστευτικών και εθνοπολιτισμικών ομάδων , ώστε να συμμετέχουν ισοδύναμα στη διαμόρφωση και στη διατήρηση της κοινωνίας. Το μοντέλο της αφομοίωσης σύμφωνα με τον Γιωργογιάννη (1997,46-47) σήμαινε πως όλοι ανεξάρτητα από την εθνική και πολιτισμική τους προέλευση , πρέπει να αποκτήσουν γνώσεις και

ικανότητες που θα τους επιτρέψουν να συμμετάσχουν στο κοινό εθνικό πολιτισμό και πως το μόνο μέσο για αυτόν τον σκοπό είναι η γρήγορη εκμάθηση της επίσημης γλώσσας (η γλώσσα της χώρας υποδοχής) και του κυρίαρχου πολιτισμού της. Με αυτό τον τρόπο οι <<διαφορετικοί>> μαθητές αντιμετωπίζονται ως <<πρόβλημα>> (Auernheimer,1996:25) , που παρεμποδίζει την πρόοδο των υπόλοιπων. Γι' αυτό επιβάλλεται η εκμάθηση της επίσημης γλώσσας και του πολιτισμού και η παραμέληση της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών και των εθνοπολιτισμικών μειονοτήτων , τουλάχιστον από δημόσιους θεσμούς , όπως το σχολείο (Παπαχρήστος, 2011, 67).

Σύμφωνα με τον ορισμό των Park και Burgess , οι σημαντικότεροι θεωρητικοί υποστηρικτές της αφομοιωτικής ιδέας , ορίζουν την αφομοίωση ως μια διαδικασία <<συγχώνευσης των πολιτισμών>> κατά τη διάρκεια της οποίας πρόσωπα και ομάδες αποδέχονται συναισθήματα , την ιστορική μνήμη και τις στάσεις των άλλων προσώπων και ομάδων ,επιτυγχάνοντας έτσι την ενσωμάτωσή τους σε ένα κοινό πολιτισμό(όπως αναφ.Γκόβαρης, 2011, σελ.47). Ο Μάρκου , (2010 , 63-66) υποστηρίζει ότι το μοντέλο αυτό επιθυμεί τη διατήρηση μιας μονοπολιτισμικής κοινωνίας , η οποία θα εξαλείφει κάθε στοιχείο ετερότητας μεταξύ των διαφορετικών πληθυσμών (βλ. Βάρελη, 2015,25).

Για το κάθε άτομο ξεχωριστά, για να είναι επιτυχής η διαδικασία της αφομοίωσης θα πρέπει να νιώθει ότι ανήκει, είναι μέρος της κοινωνίας , να νιώθει αποδεχτό από τα άλλα άτομα, όσον αφορά τα πολιτισμικά του στοιχεία , να μπορεί και να θέλει να είναι ενεργό μέλος της κοινωνίας, μέσω της συμμετοχής του σε διάφορες μικρότερες ομάδες της κοινωνίας λ.χ. λέσχες. Η αφομοιωτική προσέγγιση υποστηρίζει ότι γενικότερα υπάρχει ένα έθνος με πολλά διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά , όπου το σύνολο του ζει αρμονικά , χωρίς συγκρούσεις με ίσα δικαιώματα κι υποχρεώσεις , με σκοπό την ομαλή συμβίωση στην κοινωνία. Κατά τη διαδικασία της αφομοίωσης πραγματώνεται η κίνηση ενός υποκειμένου από μια μειοψηφική , αλλότρια προς την πλειοψηφική ομάδα της χώρας υποδοχής συλλογικότητα , προς την πλειοψηφική ομάδα κάτι το οποίο την καθιστά ως μια πολύπλοκη από ψυχο-κοινωνικής πλευράς διεργασία(Γκότοβος , 2002 , 32). Ακόμη, κατά τη στρατηγική της αφομοίωσης διατηρείται μόνο μία γλώσσα (Vandenbroeck ,2004, 195).

Αναφέροντας στη συνέχεια το σχολείο του αφομοιωτικού μοντέλου είναι μονογλωσσικό και μονοπολιτισμικό , στόχος του είναι να βοηθά όλα τα παιδιά να αποκτήσουν επάρκεια στην εθνική γλώσσα και πολιτισμό. Σε αυτό το μοντέλο <<μέριμνα>> υπάρχει μόνο για την κυρίαρχη ομάδα και γλώσσα, οι μαθητές με διαφορετική προέλευση θα πρέπει σύντομα να μπορέσουν να αφομοιώσουν την κυρίαρχη κουλτούρα για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της κοινωνίας . Αναφορικά , με τη μητρική γλώσσα των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο , υπάρχει παντελής έλλειψη ενδιαφέροντος , καθώς δεν υπάρχει η υποχρέωση του κράτους να παρέχει σε αυτούς τα κατάλληλα εργαλεία για να εξελίξουν την γλώσσα καταγωγής τους , αλλά αυτό πρέπει να απασχολεί τους ίδιους τους μαθητές και τις οικογένειές τους.

Συμπερασματικά, το αφομοιωτικό μοντέλο οδήγησε τους μαθητές από τα διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα σε σχολική αποτυχία. Ακριβώς, διότι το παρών μοντέλο δεν είχε, ως στόχο οι μαθητές να αναπτύξουν την πολυπολιτισμική τους ταυτότητα αλλά βίαια να αποκοπούν από αυτή και να απορροφηθούν από τον κυρίαρχο εκάστοτε και γηγενή πληθυσμό.

2.2.2 Το μοντέλο της ενσωμάτωσης

Ως απάντηση και κριτική απέναντι στο αφομοιωτικό μοντέλο <<γεννήθηκε >> από τη δεκαετία του 1970 το μοντέλο της ενσωμάτωσης, το οποίο αναγνωρίζει την ύπαρξη τόσο διαφορετικών, όσο και κοινών χαρακτηριστικών αναγνώρισης στους πολιτισμούς και στοχεύει στην θετική αποτίμηση του πολιτισμού των μειονοτικών ομάδων, μόνο όμως στο βαθμό που δεν αμφισβητούνται οι κυρίαρχες αξίες της χώρας αποδοχής (Παρθένης, 2015, 28). Το μοντέλο της ενσωμάτωσης συνέβαλε στο να μην θεωρούνται πλέον οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο απειλή για τη γηγενή ομάδα, παραμένοντας όμως σε θέση κατωτερότητας.

Σύμφωνα, με έναν άλλο ορισμό, ο όρος <<ενσωμάτωση>> υποδηλώνει την αναγνώριση ότι <<κάθε μεταναστευτική ομάδα είναι φορέας ενός πολιτισμού που δέχεται βέβαια τις επιδράσεις από τη χώρα υποδοχής, ταυτόχρονα όμως ασκεί επίδραση σ' αυτήν και συμμετέχει στην αναδιαμόρφωση της (Νικολάου, 2011^α, 122). Με την ενσωμάτωση οι διαφορετικοί πληθυσμοί γίνονται περισσότερο αποδεκτοί από την κυρίαρχη ομάδα στον βαθμό βέβαια, που δεν αλλοιώνονται τα χαρακτηριστικά της γηγενούς ομάδας.

Ακόμη, σύμφωνα με τη Βάρελη (2015, σελ28) ο όρος <<ενσωμάτωση>> υποδηλώνει την αναγνώριση του γεγονότος ότι κάθε μεταναστευτική ομάδα αποτελεί φορέα ενός πολιτισμού, ο οποίος αενάως θα τη χαρακτηρίζει καθορίζοντας τον τρόπο δράσης, σκέψης και συμπεριφοράς, όπου και αν βρίσκεται. Ο κάθε πολιτισμός, δηλαδή συντηρεί και διατηρεί τα δικά του μοναδικά χαρακτηριστικά.

Επιπρόσθετα, οι Νικολάου (2000), Γεωργογιάννη (1997) και Παπά (1998) παραθέτουν, όσον αφορά ειδικά τις γυναίκες και γενικότερα οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί στη διαδικασία της ενσωμάτωσης παρουσιάζουν το στίγμα της υστέρησης, αφού η κατάκτηση του κυρίαρχου πολιτισμού και των άλλων ικανοτήτων – δεξιοτήτων δε γίνεται με ίσους όρους σε σχέση με την επικρατούσα ομάδα, η δε αξιολόγηση και όταν ακόμη εισάγονται πλευρές με στοιχεία των εθνικών/μεταναστευτικών ομάδων στα διάφορα προγράμματα κοινωνικά και σχολικά (τυπικά ή άτυπα), γίνεται με τα πρότυπα του κυρίαρχου πολιτισμού, χωρίς να παίρνεται υπόψη το δικό τους πολιτισμικό, γλωσσικό και μορφωτικό κεφάλαιο (Παπαχρήστος 2011, σελ68).

Συνοπτικά , το μοντέλο της ενσωμάτωσης ενδιαφέρεται για τη διαφορετικότητα των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, χωρίς όμως να έχει τα μέσα και τους τρόπους για τη διατήρηση της διαφορετικότητας . Συμπερασματικά , θα λέγαμε ότι ο όρος ενσωμάτωση αποτελεί μεταγενέστερη εξέλιξη του όρου αφομοίωση , καθώς δεν κατάφερε να κλείσει το χάσμα ανάμεσα στον γηγενή πληθυσμό και στους πληθυσμούς , που προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα , αναφορικά με το σχολικό περιβάλλον.

2.2.3 Το Πολυπολιτισμικό μοντέλο

Το Πολυπολιτισμικό μοντέλο κάνει την εμφάνιση του, όταν γίνεται αντιληπτό ότι τα μοντέλα της αφομοίωσης και της ενσωμάτωσης , δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικά όσον αφορά στα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο σχολείο. Οι υποστηρικτές του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού μοντέλου θεωρούν, ότι η κοινωνική συνοχή προωθείται με την αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των μεταναστευτικών ομάδων και τη διαμόρφωση, ενός κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο θα μπορούν να συνυπάρχουν και να αναπτύσσονται όλοι οι πολιτισμοί , χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ενότητα και η συνοχή του(Νικολάου , 2011, 125).

Σύμφωνα με τον Γκόβαρη (2011, σελ.56) , ο όρος πολυπολιτισμική εκπαίδευση δεν περιγράφει ένα συγκεκριμένο μοντέλο εκπαίδευσης , αλλά μια << ευρεία ποικιλία σχολικών πρακτικών , προγραμμάτων και υλικών που σχεδιάζονται για να βοηθήσουν τα παιδιά από διαφορετικές ομάδες να βιώσουν την εκπαιδευτική ισότητα >>. Ο Banks (2010) δήλωσε ότι η πολυπολιτισμική εκπαίδευση αντιπροσωπεύει μια ιδέα , μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και ένα κίνημα που στοχεύει στην αλλαγή της δομής των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των ρόλων των εκπαιδευτικών για να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές διαφορετικών φυλετικών , εθνοτικών , γλωσσικών και πολιτισμικών ομάδων έχουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση (Arsal , 2019, 107).

Στη συνέχεια , όπως αναφέρουν οι Phoon , Abdullah & Abdullah (2012) , η πολυπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να εισαχθεί από τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας για να βοηθήσει τα μικρά παιδιά , να αναπτύξουν ηθικές αξίες και ηθικά πρότυπα όσο το δυνατό νωρίτερα (Abdullah & Abdullah , 2018). Με τον τρόπο αυτό στη μετέπειτα ζωή αποτρέπονται προκαταλήψεις , στερεότυπα και αναγνωρίζεται η διαφορετικότητα κάτι το οποίο τα παιδιά έχουν εκ γενετής. Επιπρόσθετα , ο Banks (2007) θεωρεί ότι αξίζει να αναφέρουμε έναν από τους σημαντικότερους στόχους της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης , όπου είναι η δημιουργία μιας δυνατής σχολικής κουλτούρας , όπου ο κάθε μαθητής αισθάνεται ότι τον σέβονται και τον στηρίζουν (Benediktsson, & Ragnarsdottir, 2019).

Επιπρόσθετα , η πολυπολιτισμική εκπαίδευση σύμφωνα με τον Parekh δεν είναι παρά η προσπάθεια αποδέσμευσης όλων των παιδιών από έναν εθνοκεντρικό <<ζουρλομανδύα>> και η αφύπνιση τους σχετικά με την ύπαρξη άλλων πολιτισμών , κοινωνιών και τρόπων σκέψης. Στοχεύει στην ελευθερία του ατόμου από προκαταλήψεις και στην ανάπτυξη της δυνατότητας του για διερεύνηση άλλων πολιτισμών και προοπτικών και στην οργάνωση των ατομικών επιλογών με πλήρη επίγνωση των προσφερόμενων επιλογών. Το παιδί δεν απομονώνεται από τον δικό του πολιτισμό , αλλά καθίσταται ικανό να τον εμπλουτίζει. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζεται , το ζήτημα της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης δεν εξαρτάται από την παρουσία παιδιών μειονοτήτων στα σχολεία (Παρθένης, 2015 ,30).

Στον τομέα της εκπαίδευσης ο μαθητής έρχεται σε επαφή με τον εθνικό πολιτισμό και την εθνική παράδοση , προκειμένου να τα πάει καλύτερα στο σχολείο και να έχει τις ίδιες και ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες , όπως όλα τα παιδιά. Αναφορικά , με τα εκπαιδευτικά προγράμματα πλέον λαμβάνουν υπόψη το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών των μεταναστών και στόχος τους αποτελεί η ισάξια ανάδειξη όλων των πολιτισμών των μαθητών , ο σεβασμός και η αποδοχή της φυλετικής , θρησκευτικής , πολιτισμικής και εθνικής τους προέλευσης.

Από την απέναντι όχθη , όμως το πολυπολιτισμικό μοντέλο παρουσιάζει και κάποια σφάλματα – λάθη τα οποία και επηρεάζουν αρνητικά τη μαθησιακή πορεία – εξέλιξη των μη γηγενή μαθητών. Πιο συγκεκριμένα το πολυπολιτισμικό μοντέλο στέκεται στην εθνική διάσταση του όρου << πολιτισμού >> και αρνείται να δει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά – στοιχεία του κάθε πολιτισμού ξεχωριστά. Εστιάζει στην παράδοση , σε μια μονοδιάστατη οπτική , χωρίς να αναγνωρίζει την ποικιλομορφία .Τα παρουσιάζει τους άλλους πολιτισμούς σαν ένα , χωρίς να κάνει αισθητές τις διαφορετικές οπτικές – ομορφιές του καθένα πολιτισμού ξεχωριστά. Ακόμη , δε λαμβάνει υπόψη όλους τους παράγοντες της διαφορετικότητας , καθώς ασχολείται μονάχα με τους πολιτισμικούς παράγοντες , χωρίς να δίνει αξία στους κοινωνικούς , οικονομικούς και ψυχολογικούς. Τέλος , το πολυπολιτισμικό μοντέλο δεν ενισχύει την αλληλεπίδραση των διάφορων πολιτισμών μεταξύ τους , αφήνοντας με αυτό τον τρόπο τον καθένα εγκλωβισμένο στον δικό του πολιτισμό.

Ακόμη, σύμφωνα με τον Banks (2010) , η πολυπολιτισμική εκπαίδευση βασίζεται σε μια κεντρική πεποίθηση ότι << όλοι οι μαθητές πρέπει να έχουν την ίδια ευκαιρία για μάθηση >> (Shannon- Baker , 2018). Από την άλλη , μια κοινή γνώμη , ο Buillivant υποστηρίζει ότι ένα πολυπολιτισμικό αναλυτικό πρόγραμμα δε μπορεί να οδηγήσει στην εξασφάλιση ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών , επειδή αυτές επηρεάζονται από άλλους παράγοντες όπως οικονομικούς και ταξικούς (Γκόβαρης, 2011 , σελ 58).

2.2.4 Το αντιρατσιστικό μοντέλο

Το αντιρατσιστικό μοντέλο αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1980. Ως αντιρατσιστική εκπαίδευση νοούνται θεωρητικές σκέψεις, καθώς και διδακτικά μοντέλα ή αρχές, οι οποίες αναφέρονται στην καταπολέμηση και εξάλειψη του ρατσισμού (Πανταζής, 2015, 113). Το μοντέλο αυτό προσπάθησε, να προωθήσει την ισότητα των ευκαιριών για όλους τους μαθητές απομακρύνοντας τους γηγενείς μαθητές από την εκδήλωση επιθετικών συμπεριφορών και ρατσιστικών προτύπων (Βάρελη, 2015, 35).

Σύμφωνα με τον Γκόβαρη (2011, σελ.66) βασική αξίωση της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης είναι η διατύπωση μιας εναλλακτικής παιδαγωγικής πράξης που να λαμβάνει υπόψη τις τις εμπειρίες των μειονοτήτων με τη <<λευκή και ευρωποκεντρική εκπαίδευση, η οποία νομιμοποιεί συγκεκριμένες μορφές γνώσης και απαξιώνει ή περιθωριοποιεί κάποιες άλλες που δεν προέρχονται από την Ευρώπη. Για τους εκπροσώπους της ο ρατσισμός είναι συνυφασμένος με τη <<λευκή ηγεμονία>> και για αυτό αποτελεί καθολικό γνώρισμα των δομών και των θεσμών του κράτους.

Επιπλέον, η αντιρατσιστική προσέγγιση επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στο ρατσισμό που υπάρχει στις δομές και τους θεσμούς των κοινωνιών. Χρειάζονται παρεμβάσεις που εκτός από την αλλαγή των στάσεων σε ατομικό επίπεδο, απαιτείται να αλλάξουν οι δομές των κοινωνιών και των εκπαιδευτικών συστημάτων, για να εξαλειφθούν οι φυλετικές διακρίσεις, τα ρατσιστικά στοιχεία από όλους τους θεσμούς. Το κράτος θεωρείται, ως ο κύριος υπεύθυνος, αφού νομοθετεί και ασκώντας πολιτική για τις διάφορες εθνοπολιτισμικές ομάδες, ενθαρρύνει θεσμοθετημένα τις διακρίσεις σε βάρος των << άλλων >> και παράλληλα ενισχύει ρατσιστικές τάσεις σε γηγενή πληθυσμό (Παπαχρήστος, 2011, 69-70).

Με στόχο την εξάλειψη του ρατσισμού, το αντιρατσιστικό μοντέλο προτείνει προγράμματα – σε επίπεδο εκπαίδευσης και κοινωνίας – που αναλύουν και μεθοδεύουν τα περιεχόμενα μάθησης και τις στρατηγικές της διδασκαλίας. Βασικοί και θεμελιώδεις στόχοι του αντιρατσιστικού μοντέλου είναι: α) η ισότητα. Οικοδόμηση ενός εκπαιδευτικού συστήματος, που θα παρέχει ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την εθνική ή φυλετική τους προέλευση. Αυτό απαιτεί μετασχηματισμό των δομών και όχι απλές αλλαγές των παλαιών μηχανισμών που παράγουν και διαιωνίζουν την ανισότητα, β) δικαιοσύνη. Καλλιέργεια κλίματος ισοπολιτείας, όπου το κράτος οφείλει να παρέχει σε όλους ίσες ευκαιρίες να ζήσουν, να αναπτυχθούν και να συμμετέχουν σε όλα όσα μια κοινωνία προσφέρει. Αναγνώριση επίσης της συνεισφοράς όλων στην κοινωνική ευδαιμονία, γ) χειραφέτηση – απελευθέρωση. Ισχυροί νόμοι για την καταδίκη των ρατσιστικών φαινομένων, στάσεων και πρακτικών και χειραφέτηση/απελευθέρωση καταπιεζόμενων και καταπιεστών από τις δομές της ρατσιστικής πρακτικής και την κυριαρχία του ρατσισμού (Παπαχρήστος, 2011, 70-71).

Το αντιρατσιστικό μοντέλο για πρώτη φορά φέρνει στο επίκεντρο θέματα ζωτικής σημασίας για την εκπαίδευση των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο,

καθώς πλέον απαιτείται να γίνει πραγματικότητα ουσιαστική μεταρρύθμιση στις δομές και τους θεσμούς του κράτους, με σκοπό να υπάρξουν ίσες ευκαιρίες για όλους τους μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Ακόμη , η αντιρατσιστική εκπαίδευση θα μπορούσε να οριστεί ως η μορφή εκπαίδευσης που επιδιώκει να βοηθήσει κυρίως τα παιδιά να ανακαλύψουν ότι δεν είναι μόνο υπεύθυνα για τους εαυτούς τους αλλά, επίσης, και για τους άλλους και για το μέλλον του κόσμου, αφού αντιμετωπίζουν την τεράστια πρόκληση να φροντίσουν για ένα μέλλον γεμάτο ανθρωπιστικά ιδεώδη. Η αντιρατσιστική εκπαίδευση έχει υποχρέωση να τα βοηθήσει να αποδεχτούν αυτήν την ευθύνη. Παράλληλα, τονίζει το γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν αξία και ότι ο σεβασμός προς τους άλλους είναι βασικό στοιχείο.

Επιπρόσθετα, μπορεί μακροπρόθεσμα να συμβάλλει στην ανάπτυξη της γνωστικής ικανότητας του ατόμου, καθιστώντας το πιο ανθεκτικό απέναντι σε προσπάθειες μονόπλευρου επηρεασμού εναντίον των «άλλων», δηλαδή των εθνικών μειονοτήτων, των μεταναστών, των προσφύγων, των γυναικών και άλλων ομάδων ατόμων. Η αντιρατσιστική εκπαίδευση θα βοηθήσει τα άτομα να διαχειρίζονται συγκεκριμένες, κρίσιμες ρατσιστικές καταστάσεις, ελαχιστοποιώντας έτσι την εμφάνιση γεγονότων που μπορεί να προκαλέσουν διακρίσεις, συγκρούσεις, επιθετικότητα και αποκλεισμό (Πανταζής , 2015 , 113).

Οι Παλαιολόγου & Ευαγγέλου (2011, 163) παραθέτουν ότι η αντιρατσιστική εκπαίδευση δέχτηκε την κριτική ότι είναι απλοϊκή και δεν μπορεί να προσφέρει στους δασκάλους μεγάλη υποστήριξη για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν καθημερινά στην τάξη. Αυτός είναι ο λόγος , για τον οποίο χρήσι οι εκπαιδευτικοί να επιμορφωθούν, με απώτερο σκοπό, να είναι ικανοί και να αντιμετωπίζουν καθημερινές προβληματικές καταστάσεις .

Αξιολογώντας , με όποιο τρόπο μπορούμε την αντιρατσιστική εκπαίδευση δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε ότι η αντιρατσιστική εκπαίδευση βοήθησε στο να εξαλειφθούν και να μειωθούν ιδεολογίες , οι οποίες αναπαράγουν την ανισότητα μεταξύ των πολιτισμών αλλά αυτό και πάλι δεν ήταν αρκετό.

2.2.5 Το διαπολιτισμικό μοντέλο

Σύμφωνα με τον Γκόβαρη (2011 , σελ.78-79) η διαπολιτισμική εκπαίδευση μπορεί να οριστεί ως πρόγραμμα ισότιμης αλληλεπίδρασης των πολιτισμών με στόχο την υπέρβαση των ορίων τους και τη συγκρότηση μιας υπερπολιτισμικής ταυτότητας .Ο ίδιος ακόμη επισημαίνει ότι στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να είναι μόνο η αποδοχή του άλλου αλλά η αλληλεγγύη. Ακόμη , ο Estermann (2010,33) συμφωνεί και προσθέτει αναφορικά με τη διαπολιτισμικότητα ότι είναι οι συμμετρικές και οριζόντιες σχέσεις μεταξύ δυο ή περισσότερων πολιτισμών , με στόχο τον αμοιβαίο εμπλουτισμό (Siqueira ,2017) . Η διαπολιτισμική εκπαίδευση

εμπεριέχει , όπως είναι κατανοητό σαφώς και την αλληλεγγύη αλλά και τον εμπλουτισμό μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών.

Επιπρόσθετα ,η διαπολιτισμική εκπαίδευση διέπεται από ορισμένες βασικές αρχές και στόχους. Όπως προτείνει ο Benatt (2011) υπάρχουν τέσσερις βασικές διαστάσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , α) η παιδαγωγική ισότητα , β) η μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών , γ) η πολυπολιτισμική ικανότητα και δ) η κοινωνική δικαιοσύνη (Malazonia and others , 2017). Με παρόμοιο τρόπο ο Παρθένης (2020, σελ.47) συμφωνεί ότι οι βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελούν ο ενταξιακός χαρακτήρας , να απευθύνεται δηλαδή σε όλα τα παιδιά χωρίς να επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες εθνοπολιτισμικές ομάδες , η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής μέσω της διασφάλισης ίσων ευκαιριών και η αναγνώριση του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα του σχολείου και των άνισων σχέσεων εξουσίας και εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα , πρέπει να προστεθεί ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση προσδιορίζεται συχνά ως η πιο πρόσφατη απάντηση της παιδαγωγικής επιστήμης στην πολυπολιτισμική κοινωνία (Κεσίδου,2008,8).

Στη συνέχεια βασική αρχή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί η εκπαίδευση για αλληλεγγύη. Η έννοια της αλληλεγγύης είναι ένας βασικό όρος για τις κοινωνίες του εικοστού πρώτου αιώνα , καθώς αποτελεί μια έννοια υψίστης σημασίας , πόσο μάλλον στα παιδιά να μάθουν να προσφέρουν τη βοήθεια τους σε όποιον τη χρειάζεται , με ποικίλους τρόπους. Ακόμη η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση που έχει ως στόχο το διαπολιτισμικό σεβασμό . Με απλά λόγια , να υπάρχει σεβασμός και αποδοχή της διαφορετικότητας , του διαφορετικού πολιτισμού, καθώς και το άνοιγμα των πολιτισμών μεταξύ τους , αλληλεπιδρώντας ο ένας με τον άλλο. Επιπρόσθετα, βασική αρχή αποτελεί και η εκπαίδευση εναντίον του εθνικιστικού τρόπου σκέψης , να πάψουν να υπάρχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις απέναντι σε διαφορετικούς πολιτισμούς και να συμβιώνουμε όλοι ως συνοδοιπόροι και όχι ως αντίπαλοι.

Αναφορικά με τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , η Βάρελη (2015 , σελ. 176-177) προσθέτει τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , όπου είναι αρχικά η αναγνώριση και κατανόηση της διαφοράς του κάθε πολιτισμού , δεύτερον ο σεβασμός για αυτούς τους ίδιους τους πολιτισμούς και η αποδοχή της μοναδικότητας του κάθε πολιτισμού , τρίτον την αλληλεγγύη και τη δημιουργία θετικής στάσης και αντίληψης απέναντι στην ετερότητα και τέταρτον την εξάλειψη των διακρίσεων και του αποκλεισμού καθώς και την αποδοχή των κοινωνικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων.Ο Cummins (2015) αναφέρει ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση προωθεί τη γνώση, την κατανόηση και τον σεβασμό για διαφορετικές πολυπολιτισμικές παραδόσεις και πεποιθήσεις. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση , με λίγα λόγια απευθύνεται τόσο στους μη έλληνες όσο και στο γηγενή πληθυσμό. Είναι μια τέτοια συνθήκη , που αποτελεί το ζητούμενο , καθώς η πολυπολιτισμική κοινωνία είναι το δεδομένο.

Από τη πλευρά των μαθητών το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βοηθάει τα παιδιά της κάθε ηλικίας να αποκτήσουν εθνική συνείδηση , τόσο της δικής τους χώρας όσο και των άλλων , καθώς αφυπνίζεται η περιέργεια τους , η φαντασία τους και η ανάγκη τους να γνωρίσουν τους άλλους πολιτισμούς .Με αυτό τον τρόπο αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη , <<σπάνε >> τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που τυχόν κουβαλάνε από το οικογενειακό τους περίγυρο και τους γίνεται κατανοητό ότι μπορούν να γίνουν κοινωνοί σε μια κοινωνία η οποία είναι ικανή να οργανωθεί με ποικίλους τρόπους. Επιπρόσθετα, η διαπολιτισμική εκπαίδευση απευθύνεται σε όλους, γηγενείς και <<ξένους>>, και επιδιώκει να τους ευαισθητοποιήσει με τέτοιο τρόπο, ώστε να κυριαρχεί μεταξύ τους μια αμοιβαία ανοχή, κατανόηση και αναγνώριση (Μαλιγκούδη , 2008).

Συνοπτικά , το διαπολιτισμικό μοντέλο (Hajisoteriou & Angelides,2013) δίνει έμφαση στην ενσυναίσθηση , την αλληλεπίδραση και τις πολιτισμικές ανταλλαγές , ενώ συνάμα αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των μειονοτήτων διαμέσου της αμφισβήτησης των διαφόρων σχέσεων εξουσίας (Βαλιαντή, Νεοφύτου και Χατζησωτηρίου, 2020 : 132) και αναφέρεται σε ένα είδος παιδαγωγικής της οποίας σκοπός είναι η ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας σε μαθητές όλων των ηλικιών , σε όλα τα είδη της εκπαίδευσης και η εγκαθίδρυση του διάλογου για την συμβίωση όλων (Jose and others , 2017).). Ολοκληρώνοντας ορθά , ο Coulby (2006), δηλώνει ότι εάν η εκπαίδευση δεν είναι διαπολιτισμική , τότε δεν είναι εκπαίδευση (Frisancho & Delgado, 2018).

Κεφάλαιο 3: Το Διαπολιτισμικό Σχολείο ,οι εκπαιδευτικοί ως <<όχημα>> αλλαγής , οι στάσεις τους και η οργάνωση του χώρου της Πολυπολιτισμικής τάξης

3.1 Το Διαπολιτισμικό σχολείο

Το διαπολιτισμικό σχολείο στην Ελλάδα ειδικότερα, άρχισε, να λειτουργεί από το 1996 καθώς υπήρξε ανάγκη εξαιτίας της ποικιλομορφίας των μαθητών. Οι μαθητές προερχόμενοι από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα δημιούργησαν την ανάγκη αλλαγών στην εκπαίδευση και την υιοθέτηση μιας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , όπου θα εκτιμάται η πολιτισμική ποικιλομορφία των μαθητών και θα αποφεύγεται η δημιουργία στερεοτύπων και προκαταλήψεων που θα προέρχονται από την εκπαιδευτική κοινότητα προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Σύμφωνα με τους Markou & Parthenis , υπήρξε η ανάγκη ακριβώς εξαιτίας της παρουσίας των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο ,να γίνουν ορισμένες εκπαιδευτικές πρακτικές, οι οποίες περιελάμβαναν τα παρακάτω α) τον επανασχεδιασμό και την ανασυγκρότηση των σχολικών προγραμμάτων και των

σχολικών βιβλίων σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , β) τη δημιουργία συνεργασιών μεταξύ ελληνικών και ξένων σχολείων , γ) την ένταξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων , δ) τη διοργάνωση σεμιναρίων κατάρτισης και ανάπτυξης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και ε) την εισαγωγή προγραμμάτων διαπολιτισμικής παρέμβασης σε σχολικό επίπεδο.

Τα διαπολιτισμικά σχολεία γενικότερα αποτελούν τόποι <<συνάντησης>> της ποικιλομορφίας των μαθητικών πληθυσμών , με απώτερο στόχο να μορφώσουν , να καθοδηγήσουν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στη γνώση . Τα σχολεία αυτά δίνουν έμφαση στη δημιουργία ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών , τη δημιουργία κλίματος ισότητας , της αναγνώρισης θετικής στάσης απέναντι στη μάθηση , την αξιοποίηση του πολιτισμικού πλούτου των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , εφαρμόζοντας τα προγράμματα των δημόσιων σχολείων με πιο ευέλικτο περιεχόμενο (εναλλακτικά μαθήματα , μειωμένο ωράριο) για την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών και των πολιτισμικών αναγκών των μαθητών τους (Βάρελη , 2015 , 185).

Ο Aridarg (2016) και συνεργάτες βρήκαν ότι οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε διαπολιτισμικά σχολεία χρησιμοποιούν περισσότερες διαφορετικές διδακτικές πρακτικές από τους δασκάλους σε σχολεία , που δεν έχουν μεγάλο βαθμό μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο (Aragona – Young & Sawyer , 2018, 468). Το γεγονός αυτό δύναται να καταστεί εφικτό , καθώς η ποικιλομορφία των μαθητών απαιτεί , έναν συνδυασμό διδακτικών πρακτικών , με σκοπό τα καλύτερα δυνατά μαθησιακά και ενταξιακά αποτελέσματα.

Επιπλέον , το διαπολιτισμικό σχολείο για να ολοκληρώσει τους στόχους του χρειάζεται , σύμφωνα με τον Παπαχρήστο (2011, 218) , να λειτουργεί ως ολόημερο , να παρέχει στους μαθητές τη δυνατότητα να επιλέγουν μαθήματα που θα αναπτύσσουν τις ιδιαίτερες κλίσεις τους , να έχει μαθητές γηγενείς και μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και να τους προσφέρει από κοινού διδασκαλία , να δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να μελετούν τα μαθήματα τους μέσα στο σχολείο με τη βοήθεια εκπαιδευτικού , να διαθέτει εκπαιδευτικούς ευέλικτους στη διδακτική μεθοδολογία και με γνώση της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και να παρέχει διδασκαλία της ιστορίας και της γλώσσας προέλευσης των μαθητών , της χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών και άλλων καινοτομικών μαθημάτων.

Με λίγα λόγια , τα διαπολιτισμικά σχολεία χρειάζονται εκπαιδευτικούς , οι οποίοι να είναι καταρτισμένοι πάνω στην πολυπολιτισμικότητα, με γνώσεις των μεθόδων και εναλλακτικών τρόπων διδασκαλιών , να παρέχουν σε όλους τους μαθητές τους ασφάλεια και να σέβονται την προσωπικότητα και την ιδιαιτερότητα των μαθητών τους . Τα προγράμματα των διδασκαλιών οφείλουν να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών και στα ενδιαφέροντα τους , προετοιμάζοντας τους με αυτό τον τρόπο να γίνουν οι πολίτες του αύριο , ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις – απαιτήσεις και στα δικαιώματα τους ως πολίτες και εργαζόμενοι της

κοινωνίας. Οι μέθοδοι διδασκαλίας θα πρέπει να έχουν θετικό πρόσημο , δηλαδή , να ευνοούν τη θετική αλληλεπίδραση και διάδραση μεταξύ των μαθητών , με απώτερο στόχο τον αλληλοσεβασμό , την αλληλοεκτίμηση και τον αλληλοθαυμασμό.

3.2. Ο εκπαιδευτικός ως μέσο αλλαγής της σχολικής πραγματικότητας

Γενικά ήδη από το 1997 η Ευρωπαϊκή Ένωση προτρέπει την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Συνιστά την αποφυγή εθνοκεντρικής προσέγγισης της διδασκαλίας και της στερεότυπης παρουσίασης των άλλων πολιτισμών , ενθάρρυνση των μαθητών να συνειδητοποιούν την ύπαρξη άλλων πολιτισμών , να κατανοούν τις ιδιαιτερότητες τους, χωρίς όμως να θεωρούν τους πολιτισμούς τους κατώτερους ή ανώτερους από εκείνον της χώρας υποδοχής (Παπαχρήστος,2011,48).

Όπως είναι λογικό το έργο των εκπαιδευτικών από τη μεριά τους αποτελεί στρατηγικό παράγοντα στη διαμόρφωση της διαπολιτισμικής φυσιογνωμίας των σχολικών μονάδων, διότι έχουν τη δυνατότητα να παρέμβουν και να μετασχηματίσουν την πολιτισμικά και γλωσσικά μεικτή σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού. Επομένως, η επιμόρφωσή τους, ως ‘επανεπίδραση’ (Μηλίγκου 1997, 150) σε θέματα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο κρίνεται απαραίτητη (Ο.Ε.Π.ΕΚ,2008).

Ακόμη ακριβώς επειδή ο εκπαιδευτικός θεωρείται από πολλούς ότι είναι η κυρίαρχη μορφή μέσα στην τάξη σε σχέση με τους μαθητές αλλά ακριβώς την ίδια στιγμή είναι και ο φορέας της αγάπης , την κατανόησης , της συμπαράστασης , ο συνοδοιπόρος των μαθητών στο <<ταξίδι>> της εκπαίδευσης, βρίσκεται στην ευχάριστη θέση να διαμορφώνει ανθρώπινες οντότητες και να καθορίζει με αυτόν τον τρόπο την εξέλιξη και την ευημερία της κοινωνίας.

Οι Villagas & Lucas (2002) , δηλώνουν ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι ικανοί και υπεύθυνοι για να πραγματοποιήσουν τις απαραίτητες αλλαγές προκειμένου τα σχολεία να είναι ισότιμα , έχοντας θετική άποψη για μαθητές με διαφορετικό υπόβαθρο , γνωρίζοντας τις κοινωνικοπολιτισμικές διαφορές. Με απλά λόγια οι Basbay & Bektas (2009) , στηρίζουν ότι σε μια τάξη που αποτελείται από μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα , ο δάσκαλος θα πρέπει να έχει αξίες , γνώσεις και τα κατάλληλα μαθησιακά εργαλεία (Karacabey, Ozdere, & Bozkus ,2019). Ακριβώς , δηλαδή όσο καλή και να είναι η διάθεση του εκπαιδευτικού , αυτό μόνο του δεν είναι αρκετό καθώς κρίνεται απαραίτητο , να μπορεί και να ξέρει να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα εργαλεία.

Ακόμη , πολύ σημαντικό είναι οι εκπαιδευτικοί ακριβώς, επειδή είναι οι συνταξιδιώτες των μαθητών τους απαραίτητο είναι να έχουν ξεκάθαρες , σαφείς και

δημοκρατικές στάσεις και αξίες προς τους μαθητές τους γενικότερα και ειδικότερα στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Μια από τις υποχρεώσεις του εκπαιδευτικού είναι επιπλέον , να είναι αποφασιστικός και να μπορεί να πάρει τις κατάλληλες αποφάσεις , την κατάλληλη στιγμή. Σύμφωνα με τους Στεργίου και Σιμόπουλος (2019 , σελ.318) ο εκπαιδευτικός έχει το ρόλο α) του ντετέκτιβ , καθώς καλείται να ανακαλύψει τι γνωρίζουν οι μαθητές του , πώς επενδύουν στη γλώσσα/γλώσσες που γνωρίζουν ή/και μαθαίνουν και πώς τη χρησιμοποιούν, β) του συνεκπαιδευμένου , διότι αναζητά και αυτός με τη σειρά του αυτά τα οποία μπορεί να μάθει από τους μαθητές του , από τις γλωσσικές πρακτικές , από τους κόσμους τους και τις εμπειρίες τους συνολικότερα , γ) του κατασκευαστή , εφόσον καλείται να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να οικοδομήσει περιβάλλοντα οικειότητας , δεκτικότητας και ουσιαστικής επικοινωνίας και δ) του μετασχηματιστή , επειδή αποτελεί τον συνδετικό κρίκο για την κοινωνική αλλαγή και την πορεία με κατεύθυνση τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Στη συνέχεια , ο << διαπολιτισμικά ικανός >> εκπαιδευτικός ξέρει πως η γνώση δεν οικοδομείται με απλή συσσώρευση πληροφοριών , οι οποίες μεταδίδονται από το δάσκαλο στους μαθητές . Προσθέτει στην διδασκαλία του ενεργητικές μεθόδους διδασκαλίας , έτσι ώστε να μεγιστοποιηθούν τα μαθησιακά αποτελέσματα. Η διδασκαλία γίνεται μαθητοκεντρική και ο μαθητής ως το επίκεντρο , φτάνει στη νέα γνώση. Ένας διαπολιτισμικά ικανός εκπαιδευτικός όχι μόνο σέβεται τα άτομα που προέρχονται από άλλους πολιτισμούς , έχει ενσυναίσθηση , είναι ανοιχτός σε νέα μάθηση , είναι ευέλικτος , αλλά και μπορεί να διακρίνει τις δικές του προκαταλήψεις , βλέπει τη διαφορετικότητα ως ευκαιρία μάθησης και αμφισβητεί τη θεωρία του πολιτισμικού ελλείμματος , που ιεραρχεί τους πολιτισμούς σε ανώτερους και κατώτερους και σύμφωνα με την οποία τα άτομα που δεν ανήκουν στην κυρίαρχη ομάδα υστερούν (Στεργίου & Σιμόπουλος , 2019 , σελ.111).

Σύμφωνα με τον Banks (2004) , οι εκπαιδευτικοί φέρνουν τις δικές τους πολιτισμικές συμπεριφορές , αξίες , ελπίδες και πεποιθήσεις μέσα στην τάξη (Dubbeld and others , 2019). Για αυτό , ακριβώς τον λόγο θα πρέπει να είναι πάντα υποστηρικτικοί απέναντι σε όλους τους μαθητές τους και να προβάλλουν θετικές απόψεις και στάσεις απέναντι σε διαφορετικούς πολιτισμούς και αξίες.

Επιπρόσθετα , πρέπει να γίνει λόγος για τον διαπολιτισμικά << έτοιμο >> εκπαιδευτικό , όπου αυτός θεωρείται ως ένας εκπαιδευτικός , ο οποίος μπορεί να χειρίζεται με άνεση και ευχέρεια θέματα που αφορούν τη διαφορετικότητα , όπως επίσης και τα όποια προβλήματα που προκύπτουν από τη συνύπαρξη και αλληλεπίδραση μεταξύ των εθνοπολιτισμικών ομάδων που ζουν σε μια χώρα , σε μια κοινωνία. Ακόμη , διαπολιτισμική ετοιμότητα ορίζεται , σύμφωνα με τον Παπααρήστο (2011,49) , η επάρκεια σε θεωρητικό επίπεδο , τις γνώσεις και την επιστημονική κατάρτιση, που ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει όσον αφορά σε θέματα της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής αλλά και την ικανότητα να κάνει πράξη τις βασικές αρχές , τα <<αξιώματα>> και τα παραδείγματα της διαπολιτισμικής αγωγής.

Πρέπει ακόμη να προσθέσουμε ότι στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής ικανότητας ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη : α) διαπολιτισμικοποίηση των περιεχομένων της διδασκαλίας και τη συσχέτιση με τους διαφορετικούς πληθυσμούς στην τάξη και β) στη μείωση των προκαταλήψεων , με τη χρησιμοποίηση εναλλακτικών μοντέλων διδασκαλίας από τον εκπαιδευτικό , που επιτρέπουν τη συνεργασία , την αυτοέκφραση και την ενεργοποίηση των μαθητών (Παπαχρήστος , 2011 , 50).

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι στη θέση να χρησιμοποιεί εναλλακτικούς τρόπους και μεθόδους διδασκαλίας , με τους οποίους θα διευκολύνει τους αλλόγλωσσους μαθητές στο να μάθουν , θα μειώσει τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις τόσο τυχόν του ίδιου αλλά και των υπολοίπων μαθητών , ως προς κάθε τι το διαφορετικό , <<ξένο>> από αυτούς. Ακόμη , ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να σχεδιάζει με προσοχή την διδασκαλία του, έτσι ώστε να απέχει από κάθε προκατάληψη , να εμπλουτίζει το αναλυτικό πρόγραμμα των μαθημάτων διαθεματικά και να το εμπλουτίζει διαπολιτισμικά , να χρησιμοποιεί τεχνικές διδασκαλίας που να ενισχύουν την ομαδικότητα , τη συνεργασία και τη βιωματική μάθηση , οι παιδαγωγικές μεθόδους τις οποίες χρησιμοποιούν να ενισχύουν το συναίσθημα του ανήκειν και της ενσυναίσθησης , να βοηθούν και να χρησιμοποιούν όποια μέσα διαθέτουν και μπορούν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο να μη χάσουν την επαφή και την εξοικείωση τους με τη μητρική τους γλώσσα , καθώς διότι είναι εξίσου σημαντική με τη γλώσσα της χώρας υποδοχής και να ενδιαφέρετε προσωπικά για τον καθένα μαθητή του να μαθαίνει , να εξελίσσεται και να εγκλιματίζεται σωστά στη κοινωνία.

Τέλος , σύμφωνα με τον Τριλιανό (2006) , ο διαπολιτισμικά ικανός εκπαιδευτικός ξέρει πως η γνώση δεν οικοδομείται με απλή συσσώρευση πληροφοριών , οι οποίες μεταδίδονται από το δάσκαλο στους μαθητές του . Θεωρεί πως μόνο με ενεργητικές μεθόδους διδασκαλίας μπορούν να μεγιστοποιήσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα. Η κατάργηση των συνόρων μεταξύ των μαθημάτων ως αυτοτελών- ξεχωριστών κλάδων διδασκαλίας προάγει την αυτενεργό μάθηση , όπου ο μαθητής τοποθετείται στο κέντρο και μπροστά σε καταστάσεις μάθησης , που προϋποθέτουν δράση από τον ίδιο κι σχετίζονται με την ψυχοσύνθεση του μαθητή και τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ψυχοπνευματικής του ανάπτυξης (Παπαχρήστος , 2011,166).

3.3 Οι στάσεις των εκπαιδευτικών

Καίριο ρόλο για την επιτυχία της διαπολιτισμικής διδασκαλίας και μάθησης αποτελούν οι στάσεις τις οποίες υιοθετούν οι εκπαιδευτικοί προς τους μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Μέσα από διάφορες έρευνες που έγιναν κατά καιρούς διαπιστώθηκαν και αρνητικές αλλά κυρίως θετικές στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Αρχικά, μέσα από διεθνείς έρευνες διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν αρνητική στάση απέναντι στη διδασκαλία παιδιών με φυλετικές και εθνικές διαφορές λόγω των προκαταλήψεων, του άγχους για την έλλειψη της παιδαγωγικής γνώσης, ικανότητας και δεξιότητας για την πολυπολιτισμική εκπαίδευση (Arsal, 2019). Αρκετές μελέτες (Hwa Kee 2010, Zufiourre, 2006) αναφέρουν την απροθυμία των εκπαιδευτικών να κάνουν οποιοσδήποτε αλλαγές στις μεθόδους και στις πρακτικές τις οποίες χρησιμοποιούν μέσα στη σχολική τάξη (Makarova and others, 2019).

Ακόμη, οφείλουμε να προσθέσουμε ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει επαρκής αριθμός ερευνών που να αφορούν την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών, όσον αφορά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Σύμφωνα με τους Chranioti & Arvanitidis (2018) ιδιαίτερα από το 2015 οι Έλληνες εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν μεγάλες δυσκολίες εξαιτίας της εισροής μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Τότε εμφανίστηκε πιο αναγκαίο από ποτέ οι εκπαιδευτικοί να είναι σε πολιτισμική ετοιμότητα και εγρήγορση, για να αντιμετωπίσουν οποιοσδήποτε δυσκολίες.

Πιο συγκεκριμένα ο Dragona (2008) υποστήριξε ότι η πλειονότητα των εκπαιδευτικών εκφράζουν αρνητικές στάσεις απέναντι στην πολιτιστική πολυμορφία (Chranioti & Arvanitidis, 2018). Άλλες έρευνες έδειξαν το ξάφνιασμα των δασκάλων από την απότομη πληθυσμιακή μεταβολή της δυναμικής της τάξης τους. Επιδίωκαν την πλήρη γλωσσική και πολιτισμική προσαρμογή, ενώ παράλληλα θεωρούσαν πως οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο δυσχέραιναν τη διεξαγωγή του μαθήματος και δημιουργούσαν προβλήματα συμπεριφοράς, για αυτό ένας στους τρεις έκρινε αναγκαία την ίδρυση ξεχωριστών σχολείων για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Σύμφωνα με μια άλλα έρευνα των Γκόβαρη, Σκούρτου, Βρατσάλη 2004 αναφορικά με τις απόψεις των Ελλήνων δασκάλων για την παρουσία των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, έχει δείξει ότι οι εκπαιδευτικοί εστιάζουν κυρίως στις μαθησιακές δυσκολίες και στα προβλήματα προσαρμογής / ένταξης των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Επιπρόσθετα, η ίδια έρευνα, αναφέρει ότι οι εκπαιδευτικοί συχνά νιώθουν απροετοίμαστοι να αντιμετωπίσουν ζητήματα διαφορετικότητας στις τάξεις τους και καταθέτουν την ανάγκη τους, για μετεκπαίδευση (Gkaintartzi, Tsokalidou & Kiliari, 2015).

Σε μια έρευνα των Καλδή, Γκόβαρης και Φιλιππάτου (2018) αποκαλύφθηκε ότι οι Έλληνες εκπαιδευτικοί βλέπουν τη διαφορετικότητα ως πρόκληση παρά σαν εμπόδιο για τη διδασκαλία και την μάθηση. Παρόλα αυτά οι Γκόβαρης και Καλδή

(2009) διαπίστωσαν ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , έχουν χαμηλότερες επιδόσεις όσον αφορά τα μαθήματα τους , δηλαδή τη σχολική – μαθησιακή τους επιτυχία σε σχέση με τους γηγενείς μαθητές (Kaldi,Govaris &Filippatou ,2018,2).

Εν συνεχεία ο Μάγος (2008) σε μια έρευνα του παρατηρεί ότι ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών , που αυτοπροσδιορίζονται ως θεματοφύλακες του ελληνικού πολιτισμού , εμμένουν στην απόρριψη της ετερογένειας της σχολικής τάξης , στην προκατειλημμένη συμπεριφορά απέναντι σε μαθητές εθνικά ή πολιτισμικά διαφέροντες και στην αναζήτηση της <<ιδεώδους>> τάξης , η οποία , σύμφωνα με αυτούς είναι η ομοιογενής τάξη (Στεργίου & Σιμόπουλος , 2019 , σελ.59).

Σύμφωνα με μια ακόμη έρευνα (Σκούρτου , 2011 , 112) διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί συνέδεαν τις άλλες γλώσσες των μαθητών τους με πρόβλημα όχι τόσο για τους ίδιους τους ομιλητές όσο για την ελληνική κοινωνία. Η αρνητική στάση των εκπαιδευτικών αφορούσε κυρίως το γεγονός ότι ο εκπαιδευτικός συχνά νιώθει ότι δεν τον αφορά η οποιαδήποτε άλλη γλώσσα , δε γνωρίζει πολλά για τους τρόπους επικοινωνίας και τις πρακτικές γραμματισμού στις οικογένειες μαθητών με άλλες πρώτες γλώσσες , έτσι , θεωρεί ότι δε μπορεί να παρέμβει συνειδητά. Επιπλέον , συχνά ο εκπαιδευτικός απογοητεύεται από τις συνθήκες της δουλειάς κάτι το οποίο αποτελεί αρνητικό παράγοντα για την αντιμετώπιση των μαθητών του (Βασιλειάδου , 2011, 20).

Επιπρόσθετα, η ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας από τη συνεχιζόμενη κρίση στην εκπαίδευση αυτών των μαθητών οδήγησε στη ριζική αλλαγή στη στάση των εκπαιδευτικών (Χαλκιάς , 2004 , 86). Σε νεώτερες έρευνες επιβεβαιώνεται η θετική και απροκατάληπτη στάση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , παρά την έλλειψη της μετεκπαίδευσης και εξειδικευμένης κατάρτισης τους πάνω στην πολυπολιτισμικότητα (Χαλκιάς, 2004 , 86). Επιπρόσθετα , σε μια ακόμη έρευνα του Καρανικόλα (2015) δείχνει ότι οι δάσκαλοι έχουν ξεπεράσει τον εθνοκεντρικό τρόπο σκέψης τους και προσανατολίζονται προς την αποδοχή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο (Chranioti & Arvanitidis , 2018) .

Στις μέρες μας , λόγω του μεταναστευτικού πιο απαραίτητη από κάθε άλλη φορά , κρίνεται η εξειδίκευση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικότητας , καθώς εκείνοι αποτελούν τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και την κοινωνία. Όπως είναι απολύτως λογικό, ο εκπαιδευτικός ως ένα βαθμό είναι πεπεισμένος ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο υστερούν σε πολλά (κυρίως γλωσσικά) από τους υπόλοιπους μαθητές , αναγνωρίζει ότι αυτοί οι μαθητές θέλουν περισσότερη προσπάθεια και προσοχή από τον εκπαιδευτικό μέσα και έξω από την τάξη. Είναι γεγονός , ότι ο εκπαιδευτικός πολλές φορές, λόγω της έλλειψης εμπειρίας σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον τους οδηγεί ακόμη και σήμερα σε σφάλματα , με υπερβολές ή παραλείψεις που αναιρούν την καλή διάθεση την οποία αποδεδειγμένα διαθέτει για να προσφέρει σε αυτό τον ευαίσθητο μαθητικό πληθυσμό (Νικολάου , 2011α, σελ 196).

Αναφορικά με τις πρακτικές μεθόδους διδασκαλίας των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο μαθητών , οι εκπαιδευτικοί είναι φανερό ότι αναζητήσαν και αναζητούν ακόμη νέους αποτελεσματικούς ενεργητικούς τρόπους διδασκαλίας για την ευαίσθητη πληθυσμιακή ομάδα και όχι μόνο. Όπως , αρμόζει και η παιδαγωγική τους συνείδηση έψαξαν, προβληματίστηκαν , δοκίμασαν νέες μεθόδους, με σκοπό να βοηθήσουν αυτούς , που έχουν ανάγκη , δηλαδή τους μαθητές τους.

Ένας ακόμη παράγοντας, ο οποίος φανερώνει κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί έχουν μια θετική στάση απέναντι στους μαθητές τους είναι κατά πόσο ενισχύουν τη δημιουργία – σύζευξη σχέσεων των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο με τους γηγενείς μαθητές. Το παραπάνω μας μαρτυρά , εύκολο την στάση τους κάτι το οποίο θα μας απασχολήσει και στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας.

Ακόμη , πολύ σημαντικός παράγοντας αποτελεί και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση (Μάρκου,1997,Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003 και Σφυροέρα , 2004) , όπου οφείλει να προκαλέσει μέσω βιωματικών ασκήσεων μια εσωτερική συναισθηματική σύγκρουση εστιασμένη στα στερεότυπα των επιμορφωμένων. Μόνο έτσι ύστερα από την ολοκλήρωση της επιμόρφωσης είναι δυνατό οι εκπαιδευτικοί να ενστερνιστούν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Να αποδέχονται τους μαθητές ανεπηρέαστοι από την καταγωγή τους ή οποιαδήποτε άλλη ιδιαιτερότητα τους , εφοδιασμένοι με αυτό που αποκαλείται <<διαπολιτισμική ετοιμότητα>> (Παλαιοχωρινού, Σιπητάνου και Παμπούρη, 2017,22).

3.4 Η οργάνωση του χώρου της Πολυπολιτισμικής Τάξης

Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα , για το οποίο λίγοι δίνουν ιδιαίτερη προσοχή και σημασία στις μέρες μας , είναι ο σχολικός χώρος στον οποίο πραγματώνεται η εκπαιδευτική διαδικασία και το κατά πόσο αυτός συμβάλλει – είναι αποτελεσματικός – για τη σωστή διεξαγωγή της διαπολιτισμικής διδασκαλίας . Ανατρέχοντας στην ελληνική βιβλιογραφία , διαπιστώνεται ότι η ενασχόληση με την αρχιτεκτονική διαρρύθμιση του σχολικού χώρου δεν είναι καθόλου εκτεταμένη.

Ο σχολικός χώρος , με τη μορφή που έχει μέχρι σήμερα , αποτελείται από τετράγωνα τάξεις , εμποδίζοντας την αλληλεπίδραση των μαθητών και ενισχύοντας την δασκαλοκεντρική , μετωπική διδασκαλία. Η διάταξη των θρανίων και των καρεκλών σε αυτά βρίσκει σύμφωνα με τον Νικολάου (2011^B , 257) τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο να κάθονται στα περιφερειακά και πίσω θρανία , ως <<παρίες>> της σχολικής ζωής , στιγματισμένοι και αγνοημένοι , ενταγμένοι σε ένα χώρο που είναι φτιαγμένος για να διαιώνίζει , θαρρείς το πρόβλημα τους.

Σύμφωνα με έρευνες που διεξήχθησαν στον ελλαδικό χώρο , η διαμόρφωση της αίθουσας διδασκαλίας παίζει κι αυτή ρόλο στην αύξηση της συχνότητας της σχολικής αποτυχίας. Πιο ειδικά , σε έρευνα σε ελληνικά σχολεία έδειξε ότι το υφιστάμενο μοντέλο σχολικού χώρου συντελεί στη μεγέθυνση δυο αρνητικών εκπαιδευτικών φαινομένων : α) της σχολικής δυσκολίας και το χειρότερο β) της σχολικής αποτυχίας των μαθητών (Νικολάου , 2011^β , 257).

Για τους παραπάνω λόγους , αναγκαίο κρίνεται η άμεση επανασχεδίαση του σχολικού χώρου -της σχολικής τάξης – από τη μια και εξίσου απαραίτητη είναι και η υιοθέτηση νέων εναλλακτικών πρακτικών από την άλλη. Ο Γερμανός Δ. (2000) στην έρευνα του προκύπτει ότι η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος , μπορεί να επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό , με τις δυνατότητες που προσφέρει η υφιστάμενη υλικοτεχνική δομή. Χαρακτηριστικά , η διαρρύθμιση – παρεμβάσεις θα πρέπει να είναι οι εξής :

- Ευελιξία του χώρου , δηλαδή δυνατότητα χρήσης του με πολλούς εναλλακτικούς τρόπους
- Δημιουργία σημείων αναφοράς στο χώρο. Ο σχολικός χώρος πρέπει να είναι οικείος στα παιδιά , με στόχο την ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικής τους ικανότητας . Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται με την προσθήκη σε αυτόν σημείων προσωπικής αναφοράς , που <<θα λένε κάτι>> στα παιδιά , τα οποία έτσι θα αισθάνονται πιο άνετα και απελευθερωμένα .
- Εκπαιδευτικός σχεδιασμός του αντιληπτικού ερεθίσματος που προσφέρει ο χώρος. Το αντιληπτικό ερέθισμα του χώρου εκφράζεται ιδίως από την αισθητική και την διακόσμηση και πρέπει να είναι άμεσα ή έμμεσα αξιοποιήσιμο για το μάθημα.

Αναφορικά , με τη διάταξη της τάξης χρειάζονται κυκλικά ή πολυγωνικά τραπέζια , τα οποία θα εξυπηρετούν την άνεση των μαθητών . Παράλληλα , πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι σωματικές διαστάσεις των παιδιών σε σχέση με την ηλικία και την τάξη στην οποία φοιτούν. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η Μοντεσόρι ανέδειξε τη σημασία της προσαρμογής των επίπλων και του εξοπλισμού του σχολείου (τουαλέτες , κουζίνα , νιπτήρες κ.λπ.) στις διαστάσεις των μαθητών (Νικολάου , 2011^β , 262).

Κεφάλαιο 4: Μέθοδοι και πρακτικές για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση

Εισαγωγή

Γενικότερα στον χώρο της εκπαίδευσης η έννοια της καλής πρακτικής αναφέρεται σε δράσεις που δίνουν ευκαιρίες σε όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές , να βελτιώσουν την επίδοσή τους. Ειδικότερα , σε σχέση με τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση , οι καλές πρακτικές υποδηλώνουν πρωτοβουλίες σε όφελος των μαθητών που βρίσκονται σε κίνδυνο να εγκαταλείψουν το σχολείο συνδέονται επομένως με κάθε μορφή αγωγής και μάθησης που καταπολεμά τη σχολική αποτυχία και προάγει την ισότητα των ίσων ευκαιριών (Παρθένης Χ, 2020, 277σελ).

Οι πρακτικές, οι οποίες θεωρούνται πλέον απαραίτητες και κατάλληλες σε ένα διαπολιτισμικό περιβάλλον ποικίλουν. Ακόμη , οι καλές αυτές πρακτικές , για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση καταπολεμούν τα στερεότυπα, μικραίνουν τις διαφορές φυλετικές/κοινωνικές των μαθητών και τους φέρνουν πιο κοντά. Οι εκπαιδευτικοί στην πλειονότητα τους ωστόσο, δε ξεχωρίζουν τις πρακτικές τους , αναφορικά με το μαθητικό πληθυσμό αλλά τις <<κουβαλούν>> ισάξια και τις χρησιμοποιούν εξίσου σε γηγενείς μαθητές αλλά και σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Φυσικά , εφόσον μας ενδιαφέρει και ερευνούμε τις πρακτικές τους, για μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , οφείλουμε να κάνουμε λόγο για διάφορες παραδειγματικές και αποτελεσματικές πρακτικές , όπως μερικές από αυτές , φαίνεται να είναι σαφώς η αφήγηση των λαϊκών παραμυθιών , γενικότερα οι συνεργατικές μέθοδοι διδασκαλίας , η μέθοδος project , το θεατρικό παιχνίδι , η μουσειακή αγωγή και οι ΤΠΕ.

Επιπρόσθετα, οφείλουμε να προσθέσουμε ακόμη είναι πολύ σημαντικό και άκρως απαραίτητο , για να επιτύχια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , η <<ενεργοποίηση>> της ενσυναίσθησης των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς , ακριβώς διότι με αυτόν τον τρόπο θα καταφέρουν να <<φορέσουν >> τα ρούχα των συμμαθητών τους , να κατανοήσουν και να ενστερνιστούν τα συναισθήματα και τους προβληματισμούς-δισταγμούς , τους οποίους κουβαλούν ή τυχόν έχουν αποκτήσει , έπειτα από αυτά , τα οποία έχουν περάσει . Οι εκπαιδευτικοί , εφόσον προσθέσουν στη διδασκαλία τους την ενσυναίσθηση, η οποία αποτελεί και έναν από τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , οι μαθητές θα μπορέσουν πιο εύκολα , να ανοίξουν την αγκαλιά τους , προς τους μαθητές με μεταναστευτικό/προσφυγικό υπόβαθρο.

4.1 Η αξιοποίηση του παραμυθιού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Τα λαϊκά παραμύθια ακριβώς, επειδή απεικονίζουν τα διάφορα πολιτιστικά στοιχεία/ χαρακτηριστικά των διάφορων πολιτισμών είναι αυτά , που είναι ικανά να <<μικραίνουν >> τις αποστάσεις μεταξύ των μαθητών και να τους φέρουν πιο κοντά. Τα λαϊκά παραμύθια ψυχαγωγούν , διδάσκουν ,μαγεύουν και εκπαιδεύουν τους μαθητές και για αυτό ακριβώς το λόγο , θα μπορούσαν να αποτελούν ένα σπουδαίο παιδαγωγικό εργαλείο (Πέζαρου Π , Ανδριώτη Ε , Αρμενιάκου Κ), μια καλή πρακτική ή αλλιώς άκρως κατάλληλη και με εξειδίκευση στο διαπολιτισμικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Χαλκιά (2016, 184σελ) η λειτουργία του παραμυθιού ως εναλλακτικού μέσου διδασκαλίας της νέας ελληνικής σε δίγλωσσα παιδιά που βρίσκονται σε μεικτές τάξεις παρουσιάζεται λειτουργική. Με το παραμύθι ως διδακτικό εργαλείο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση , ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει αβίαστα τον ψυχικό κόσμο των παιδιών και να τα φέρει σε επαφή με φυσικά αντικείμενα και κοινωνικά φαινόμενα , με τρόπο απλοϊκό και κατανοητό.

Στη συνέχεια , η αφήγηση των λαϊκών παραμυθιών κάνει τους μαθητές να ταξιδεύουν σε κόσμους μαγικούς , απίθανους , φανταστικούς και να νιώσουν όλοι ήρωες της ίδιας ιστορίας , δηλαδή στα παραμύθια όλοι είναι και νιώθουν το ίδιο . Δεν υπάρχουν αποστάσεις , διαφορές κι έτσι οι μικροί μαθητές ξεκινούν από την ίδια αφετηρία με κοινό προορισμό. Επιπλέον , το λαϊκό παραμύθι και η αφήγηση του είναι ικανό , να αποτελέσει το <<όχημα>> της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης διότι μιλά για τη ζωή , την καθημερινότητα , τα ήθη και τα έθιμα των λαών και τα παιδιά <<μεταφέρονται>> σε ένα κόσμο μαγικό με κοινές ή όχι ρίζες ,δεν έχει κανια σημασία.

Επιπρόσθετα , πρέπει να αναφέρουμε ότι με τη γνωριμία των διαφορετικών παραδόσεων , εθίμων , πολιτισμών εισαγάγετε αυτόματα ένα κλίμα υποδοχής , συνύπαρξης και αυτό οδηγεί στη δημιουργία ενός δημοκρατικού διαλόγου , ακριβώς όπως αξίζει να γίνεται στο σχολείο. Μέσα από αυτό , οι μαθητές επικοινωνούν , έρχονται σε επαφή με κοινές αξίες ζωής , απελευθερώνονται από τυχόν στερεοτυπικές αντιλήψεις και οδηγούνται στη δημιουργία μιας κοινής υπερπολιτισμικής ταυτότητας.

4.2 Ομαδοσυνεργατικές μέθοδοι διδασκαλίας

Το σημερινό σχολείο , όλο και περισσότερο στρέφεται στις συνεργατικές και ομαδικές μεθόδους διδασκαλίας , πιστεύοντας ότι η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών είναι από τους σημαντικότερους , αν όχι ο σημαντικότερος παράγοντας μάθησης. Η τόνωση της αυτοπεποίθησης του << ξένου>> και περιθωριοποιημένου μαθητή , η συναισθηματική του ασφάλεια , η συμμετοχή του στην ομάδα , η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης , η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και η

ανάπτυξη κινήτρων για μάθηση είναι μερικοί μόνο από τους παράγοντες που αναπτύσσονται ιδιαίτερα μέσω των ομαδοσυνεργατικών μεθόδων διδασκαλίας (Νικολάου , 2011β, 217).

Επιπλέον, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση, καθώς συμβάλλει στην αποδυνάμωση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων , που τυχόν υπάρχουν σε μαθητές αλλά και σε εκπαιδευτικούς , διότι μέσω αυτής οι μαθητές συνεργάζονται , αλληλοβοηθούνται και ενστερνίζονται περισσότερο ο ένας τον άλλο, αποκτούν με την συνεργατική μάθηση την ενσυναίσθηση , να μπορούν δηλαδή , να μπαίνουν στη θέση του <<άλλου>> , κάτι το οποίο αποτελεί κι έναν από τους βασικούς στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με μια έρευνα των Johnson και Johnson (1981) κατά την οποία έγινε σύγκριση μεταξύ των ομάδων με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που δούλευαν η μια συνεργατικά και η άλλη ατομικά , διαπιστώθηκε μια αξιοσημείωτη μεγαλύτερη δια-εθνοτική αλληλεπίδραση στην πρώτη ομάδα , η οποία παρατηρούνταν τόσο κατά τη διάρκεια του μαθήματος όσο και στον ελεύθερο χρόνο. Από αυτό , καταλαβαίνουμε πόσο ωφέλιμη δύναται να είναι για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο η συνεργατική μάθηση και πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών.

Σε μια ακόμη έρευνα , η οποία πραγματοποιήθηκε από τον Cooper (1980) , διαπιστώθηκε ότι μαθητές οι οποίοι είχαν αρχικά προκαταλήψεις , ο ένας εναντίον του άλλου , άλλαξαν τελικά στάση σε πολύ μεγάλο βαθμό εργαζόμενοι συνεργατικά μεταξύ τους , σε αντίθεση με συμμαθητές τους οποίοι εργάζονταν ατομικά και ανταγωνιστικά (Νικολάου , 2011β , 219). Η συνεργατική μάθηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση και όπως είναι λογικό, βοηθάει στο να αποδεχτούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ο ένας τον άλλο και να αναπτυχθούν δυνατότερες σχέσεις μεταξύ των μαθητών.

Στη συνέχεια σύμφωνα με τους Τριλιανός (2000) και Slavin (1983) οι ομάδες συνεργατικής μάθησης έχουν βρεθεί να έχουν ισχυρά και συνεπή θετικά αποτελέσματα στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών. Τα μέλη της ομάδας κάνουν περισσότερο αποδεκτούς τους συμμαθητές οι οποίοι είναι διαφορετικοί (Παπαχρήστος , 2011, 138). Συμπεραίνουμε , με αυτόν τον τρόπο ότι η συνεργατική μάθηση έχει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στο να αλληλεπιδρούν καλύτερα οι μαθητές μεταξύ τους και να αποδέχονται ευκολότερα ο ένας τον άλλο

Τέλος , τα ομαδοσυνεργατικά μοντέλα μάθησης φανερώνουν τις αξίες της ισότητας , της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Από την πλευρά του εκπαιδευτικού , όμως πολλές φορές η πραγματικότητα είναι ως προς τη χρήση τους πολύ διαφορετική καθώς η μεθοδολογική ανασφάλεια και το άγχος της αποτυχίας , σε συνδυασμό με τον όγκο της ύλης και την έλλειψη στήριξης, οδηγούν τους

εκπαιδευτικούς στο να χρησιμοποιούν τις παραδοσιακές , δασκαλοκεντρικές , μετωπικές μεθόδους διδασκαλίας.

4.3 Η μέθοδος Project για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η μέθοδος project είναι μια διδακτική πρακτική , η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση , διότι σύμφωνα με μια έρευνα των Γκόβαρη , Καλδή και Φιλιππάτου (2011:39) ,μέσω αυτής οι μαθητές εκδηλώνουν εκτός των άλλων θετικές στάσεις προς τους μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Ακόμη , η μέθοδος αυτή αποτελεί μέρος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , διότι είναι μια εκπαιδευτική προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς και επιτρέπει να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές ανεξαρτήτως εθνικής ή πολιτισμικής καταγωγής. Ωστόσο , οι ίδιοι προσθέτουν ότι δε χρησιμοποιείται συχνά στο Ελληνικό σχολείο και πως εξαρτάται από την ατομική ευχέρεια και θέληση του εκάστοτε εκπαιδευτικού , να δείξει προσωπικό ενδιαφέρον για μια τόσο εναλλακτική και νέα διδακτική πρακτική.

Επιπρόσθετα, η μέθοδος project είναι απαραίτητη για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση , επειδή είναι μια ανοιχτού τύπου παιδαγωγική προσέγγιση , η οποία επιτρέπει την αυθόρμητη και συντονισμένη δραστηριότητα μιας ομάδας παιδιών που ασχολούνται μεθοδικά για την ολοκλήρωση μιας εργασίας που έχουν επιλέξει. Είναι ένας τρόπος ομαδικής διδασκαλίας , όπου συμμετέχουν αποφασιστικά όλοι οι μαθητές χωρίς να υπάρχουν όρια και διαδικασίες αυστηρά καθορισμένες (Χαλκιάς , 109). Σύμφωνα με τους Babalis και Tsoli (2017) , η μέθοδος project αξιοποιεί τις αρχές της ενεργητικής και αποκαλυπτικής μάθησης , προωθώντας τη συνεργατική και δημιουργική δραστηριότητα των μαθητών (Κακαμπούρα, Κασσαβέτη , Σαμαρτζή , Μπαμπάλης , 2017,78).

Αποτελεί , με λίγα λόγια ένα σχέδιο δράσης , δίνοντας έμφαση στη δημιουργική ενασχόληση όλων των μαθητών. Οι μαθητές έχουν ελευθερία να προτείνουν οι ίδιοι το θέμα με το οποίο θέλουν να ασχοληθούν , το διαμορφώνουν από κοινού και έπειτα προχωρούν στην διεξαγωγή της έρευνας. Πολύ σημαντικό κομμάτι της μεθόδου project είναι ότι έχουν σημαντικό ρόλο οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Σύμφωνα με ένα άλλο ορισμό (Νικολάου , 2011 β , 290) το σχέδιο εργασίας ή project ορίζεται ως εις βάρος έρευνα για ένα σημαντικό , αντάξιο να ερευνηθεί και να τύχει της προσοχής και των ενδιαφερόντων των παιδιών. Ακόμη , η μέθοδος project αναφέρεται σε ένα σύνολο στρατηγικών διδασκαλίας που επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να καθοδηγήσουν τα παιδιά , διαμέσου της ερευνητικής μεθόδου , στη μελέτη σημαντικών θεμάτων της περιοχής και της χώρας τους ή του κόσμου. Τα σχέδια εργασίας , αν και δομημένα , διακρίνονται από ευελιξία και παρουσιάζουν όλα

τα χαρακτηριστικά της βιωματικής μάθησης , της ενίσχυσης της αλληλεπίδρασης και της διαθεματικότητας (Νικολάου , 2011β , 291).

Κάποια από τα βασικά θετικά χαρακτηριστικά αυτής της μεθόδου είναι ότι με τη συγκεκριμένη μέθοδο διευκολύνεται η κοινωνική ένταξη των μαθητών κάθε πολιτισμικής προέλευσης , αξιοποιούνται τα ενδιαφέροντα , οι γνώσεις και οι εμπειρίες των μαθητών , υπάρχει η δραστηριοποίηση όλων των μαθητών , υπάρχει ελευθερία κινήσεων ως προς τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας και όλοι μαζί οι μαθητές λειτουργούν ως μια ενιαία ομάδα.

Από τη μεριά του ο εκπαιδευτικός , είναι ο οδηγός , συνοδοιπόρος , καθοδηγητής της όλης διαδικασίας , μένει στο πλάι των παιδιών και τους βοηθά , όπου εκείνα το χρειάζονται. Ειδικά , για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , η μέθοδος αυτή αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο – πρακτική εκπαίδευσης , καθώς απολαμβάνουν το αίσθημα του ανήκειν σε μια ομάδα . Ο εκπαιδευτικός αποτελεί το κεντρικό πρόσωπο της διδακτικής διαδικασίας , το βασικό παράγοντα που καθορίζει τι πρόκειται να γίνει (Frey , 2002, 57).

Δάσκαλοι και μαθητές πρέπει να αποφασίσουν πότε θα ξεκινήσει το πρότζεκτ , πόσο χρόνο θα πάρει , τι πηγές θα χρησιμοποιήσουν , πού μπορούν να βρεθούν , εάν οι μαθητές θα δουλέψουν μόνοι τους ή σε ομάδες , στο ίδιο θέμα ή σε διαφορετικά θέματα , και λοιπά. Μαθητές οι οποίοι δεν είναι συνηθισμένοι στο να κάνουν έρευνα , είναι καλύτερα να εργαστούν σε ομάδες . Είναι πολύ σημαντικό να συζητηθεί σε αυτή τη φάση το πώς θα ολοκληρωθεί το πρότζεκτ (Παπαχρήστος , 2011,206).

4.4 Το θεατρικό παιχνίδι και η διαπολιτισμική εκπαίδευση

Το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί προπαρασκευή του παιδιού για μια δημιουργική περίοδο , μέσο απελευθέρωσης της φαντασίας του , επικοινωνίας και κατανόησης των ανθρωπίνων σχέσεων. Το παιδί μέσα από το παιχνίδι μπορεί να εκδηλωθεί και να εκτονώσει την εσωτερική του ένταση αξιοποιώντας κάθε ερέθισμα και μάλιστα σε ένα χώρο όπου δε νιώθει ότι ανά πάσα στιγμή ότι αξιολογείται και κινδυνεύει να απορριφθεί (Νικολάου , 2011β , 238).

Στη συνέχεια , απαραίτητο είναι να κάνουμε λόγο σχετικά με τα οφέλη, τα οποία έχουν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο από το θεατρικό παιχνίδι και πώς αυτό συνδέεται με τη διαπολιτισμική μάθηση. Ακριβώς , διότι το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι ρόλων , αυτό επιτρέπει σε όποιον συμμετέχει σε αυτό να εκφράζεται και να κάνει φανερό τον εαυτό του , την <<ταυτότητα>> του, σε ένα ασφαλές περιβάλλον και έτσι βοηθά να εξαφανιστούν προκαταλήψεις και στερεότυπα , που τυχόν υπάρχουν . Ακόμη , το θεατρικό παιχνίδι συμβάλλει θετικά στη

δημιουργία ενός διαπολιτισμικού περιβάλλοντος , διότι βοηθά τους μαθητές σε ψυχολογικό , επικοινωνιακό , συναισθηματικό και κοινωνικό επίπεδο.

Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι ακόμη , οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν αλληλοσεβασμό και αλληλοεκτίμηση , καινούριες γνώσεις , να αναπτύξουν την θετική τους αυτοεικόνα και αυτοπεποίθηση και να ενδυναμώσουν την μεταξύ τους σχέση και επικοινωνία. Το θεατρικό παιχνίδι σαν μια ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας εν δυνάμει μπορεί να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και στους γηγενείς μαθητές τον τρόπο να επικοινωνήσουν εκφράζοντας τις δικές τους διαφορετικές πολιτισμικές διαφορές , ως ένα δικό τους πλεονέκτημα και να το επικοινωνήσουν , δείξουν και διδάξουν στους υπόλοιπους συμμαθητές τους.

Το θεατρικό παιχνίδι ακόμη ως εργαλείο/πρακτική για τη διαπολιτισμική μάθηση βοηθά τους μαθητές να εκφράσουν τα συναισθήματά τους , να βελτιώσουν τη σχέση με τους συμμαθητές τους και την εκφορά του λόγου τους. Τους δίνει η δυνατότητα , με άλλα λόγια, να γίνουν αποδεκτοί και να εγκλιματιστούν καλύτερα μέσα στην κοινωνία . Φυσικά , όπως είναι αυτονόητο, μέσα από το θεατρικό παιχνίδι , οι μαθητές επιπλέον έρχονται σε επαφή με τη μορφή τέχνης του θεάτρου , αναπτύσσοντας ταυτόχρονα και τα ταλέντα τους.

Επιπρόσθετα το θεατρικό παιχνίδι με λίγα λόγια επρόκειτο στην ουσία για ένα παιχνίδι ρόλων , όπου δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να <<ανταλλάξουν θέσεις >> με ένα συμμαθητή τους ή με ένα χαρακτήρα π.χ βιβλίου . Ακόμη το παιχνίδι ρόλων, δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές, να εκφράσουν και να εξετάσουν τις στάσεις , τις πεποιθήσεις και τα συναισθήματά τους σχετικά με την προκατάληψη και τη διάκριση και να αποδυναμώσουν τυχόν στερεότυπα και προκαταλήψεις απέναντι σε <<άλλες>> ομάδες μαθητών , διότι όλοι είναι ίσοι. Σύμφωνα με τον Banks (1990) , η ποίηση , οι βιογραφίες και η μυθιστοριογραφία είναι εξαιρετικές πηγές και για συζήτηση και για παιχνίδι ρόλων (Παπαχρήστος , 2011, 139).

Από τη μεριά του εκπαιδευτικού , τα οφέλη τα οποία έχει χρησιμοποιώντας μια τέτοια διδασκαλία είναι ότι αναπτύσσει και ο ίδιος καλύτερες σχέσεις με τους μαθητές του , βοηθά να βελτιώνονται οι σχέσεις των μαθητών μέσω της αλληλεπίδρασης τους κάτι το οποίο είναι αρκετά δύσκολο να το πετύχει στην κλασική διδακτική ώρα , ακούγεται περισσότερο η φωνή του και γίνεται αποδεκτός χωρίς να χρειάζεται να <<πιέζει>> και τέλος μπορεί να το χρησιμοποιήσει , για να διδάξει πολλά και διαφορετικά μαθήματα όπως την ιστορία , γεωγραφία , θρησκευτικά. Ο δάσκαλος πρέπει να σέβεται τα συναισθήματα των ατόμων και τη κοινωνική δομή της τάξης (Παπαχρήστος, 2011 , 200).

Επιπρόσθετα , πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι επειδή οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο δυσκολεύονται αρκετά ιδιαίτερα στην αρχή στην προσαρμογή , επικοινωνία με τους γηγενείς μαθητές , τέτοιες πρακτικές, όπως το θεατρικό παιχνίδι , είναι ικανό , να τους βοηθήσει να επικοινωνήσουν και να νιώσουν

οικεία για αυτό και πρέπει να χρησιμοποιείται από τους εκπαιδευτικούς . Τέλος , το θεατρικό παιχνίδι ή γενικότερα το παιχνίδι ρόλων είναι ένα εκπαιδευτικό εργαλείο για χέρια του εκπαιδευτικού , το οποίο βοηθάει στη γεφύρωση και διασύνδεση των διαφορετικών πολιτισμών και βοηθά ακόμη, τους μαθητές να επικοινωνήσουν καλύτερα, επομένως και να αναπτύξουν την επικοινωνιακή τους ικανότητα και οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , να μην αντιμετωπίζονται ως <<ξένοι>>.

4.5 Η μουσειακή αγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η μουσειακή αγωγή αποτελεί μια μέθοδος διαπολιτισμικής προσέγγισης και βελτίωσης του γλωσσικού επιπέδου των μαθητών από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα , ακριβώς επειδή βοηθά τους μαθητές με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο , να χαλαρώσουν και να απομακρυνθούν νοερά από ένα περιβάλλον , το οποίο τουλάχιστον στους <<ξένους μαθητές >> τους προκαλεί άγχος. Ακόμη , αυτή η πρακτική συμβάλλει στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας , η οποία είναι και στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης , διότι χρησιμοποιούνται εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης και είναι πιο πιθανό οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , να θελήσουν να επικοινωνήσουν , να μιλήσουν μεταξύ τους αφήνοντας πίσω τους τις όποιες προκαταλήψεις ή στερεότυπα.

Επιπλέον , η μουσειακή εκπαίδευση έγκειται στις αρχές τις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, καθώς μέσω αυτής οι μαθητές γηγενείς και μη γνωρίζουν τον κόσμο του μουσείου. Οι λόγοι για τους οποίους η μουσειακή αγωγή , είναι σημαντική για τη διδασκαλία σε διαπολιτισμικούς πληθυσμούς μαθητών , αποτελούν και οι παρακάτω : αρχικά το μουσείο εκ φύσεως είναι ένα μέρος συνάντησης πολιτισμών , κάτι το οποίο για την διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί προσόν. Πρόκειται για ένα δυναμικό εργαλείο εκπαίδευσης που παρέχει ποικίλες δυνατότητες για άμεση επαφή με το υλικό και άυλο πολιτισμό , καλλιεργώντας την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα των μαθητών (Μαγαλιού & Περακάκη, 2017,97).

Ακόμη , ακριβώς επειδή το μουσείο βρίσκεται εκτός του << κουτιού>> της σχολικής τάξης , φτάνει και μόνο αυτό σαν ερέθισμα οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός , να νιώσουν ότι ξεφεύγουν από τα στεγανά της σχολικής τάξης και μεταφέρονται σε έναν κόσμο αλλιώτικο αλλά τόσο σημαντικό για όλους . Έπειτα, πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι η απομάκρυνση από την σχολική τάξη και η γνωριμία με τον κόσμο του μουσείου λειτουργεί πολύ θετικά για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, διότι σίγουρα νιώθουν περισσότερη ελευθερία και λιγότερο στρες.

Αναφορικά , με την βαθύτερη ουσία της μουσειακής αγωγής είναι ότι , πλέον οι μαθητές μέσω των εκθεμάτων έρχονται σε συνάντηση με όλους τους πολιτισμούς , ενισχύεται το συναίσθημα της ισοτιμίας μεταξύ των πολιτισμών και γκρεμίζονται τα << πολιτισμικά κάστρα>>. Πολύ σημαντικό είναι ότι καθώς αποτελεί η μουσειακή αγωγή μια μορφή βιωματικής μάθησης , έρχεται στο φως ένας εναλλακτικός τρόπος έκφρασης , τα παιδιά τα οποία προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά

περιβάλλοντα, έχουν πιθανόν περισσότερη θέληση στο να επικοινωνήσουν με τους άλλους μαθητές και να επικοινωνήσουν ,για όλα αυτά τα ξεχωριστά κομμάτια της ιστορίας τους . Με απλά λόγια οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αναπτύσσουν την επικοινωνιακή τους ικανότητα και μέσω αυτής της διαπολιτισμικής πρακτικής και πλέον δεν αντιμετωπίζονται σαν <<ξένοι>>.

Επιπρόσθετα , η μουσειακή εκπαίδευση, χρήζει μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία να νιώσουν όλοι μαθητές και εκπαιδευτικός ότι δεν υπάρχει τίποτα που να τους χωρίζει , αντιθέτως ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσης τους , από τη γλώσσα και από την ιστορία την οποία κουβαλά ο καθένας από τους μαθητές , τους ενώνει η αγάπη και τον ενδιαφέρον να αλληλεπιδράσουν , να γνωριστούν και να αναπτύξουν σχέσεις φιλίας και εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Έτσι συνδέεται και έχει μια σημαντική θέση , ως πρακτική για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση.

Όσον αφορά , το κομμάτι των δραστηριοτήτων ο εκπαιδευτικός μπορεί να προετοιμάσει με ιδιαίτερη προσοχή προφορικές ασκήσεις γνωριμίας για όλους τους διαφορετικούς πολιτισμούς , θεατρικά παιχνίδια , δημιουργία ενός μουσείου μέσα στο ίδιο το σχολείο , το οποίο θα φιλοξενεί εκθέματα- δημιουργίες των παιδιών και με αυτόν τον τρόπο θα << καλωσορίζουν >> τους επισκέπτες του δικού τους μουσείου , στους τόπους των πολιτισμών όλων των παιδιών της τάξης.

4.6 Η χρήση των ΤΠΕ για τη διδασκαλία των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Στις μέρες μας , μια ακόμη σημαντική μορφή εναλλακτικής εκπαίδευσης , για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, η οποία λαμβάνει χώρα στο σχολείο είναι οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορίας Επικοινωνιών). Οι ΤΠΕ αποτελούν ένα μορφωτικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού , το οποίο εμπλουτίζει τη διαδικασία της μάθησης , καθώς ο μαθητής μυείται στο χώρο τη τεχνολογίας. Πρωταρχικής , σημασίας αποτελεί η εξοικείωση των μαθητών με τον υπολογιστή , γνωρίζοντας πως ένας υπολογιστής ανοίγει και κλείνει ,ο μαθητής μαθαίνει να αντιγράφει σωστά και κλείνει τα αρχεία , καθώς και να σέβεται τους κανόνες ασφάλειας και καλής χρήσης του μηχανήματος (Νικολάου , 2011^α , 270).

Στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής προσέγγισης οι νέες τεχνολογίες , είναι ικανές να αναπτύξουν τη διαπολιτισμική επικοινωνία , να προσφέρουν μια ποικιλία ερεθισμάτων κοινής ενασχόλησης και να ενισχύσουν τις ικανότητες της κριτικής σκέψης των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ακόμη , η χρήση των ΤΠΕ ως ένα εκπαιδευτικό εργαλείο , δημιούργησε νέα δεδομένα και ευκαιρίες ομαδοκεντρικών διδακτικών πρακτικών μέσα στην τάξη, ανοίγοντας ταυτόχρονα ένα παράθυρο επικοινωνίας του σχολείου με άλλα σχολεία και την ευρύτερη κοινωνία , διευρύνοντας τις δυνατότητες συνεργασίας πέρα από τα στενά όρια της τάξης και του σχολείου (Χαλκιάς , 2016 , 117).

Επιπρόσθετα , οι ΤΠΕ μπορούν να παρουσιαστούν , ως ένα εργαλείο/πρακτική για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση , καθώς επιτρέπουν τη συμμετοχή , όλων των μαθητών, δηλαδή, μια εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Επίσης , υπάρχει μια κοινή <<γλώσσα>> για όλους τους μαθητές , αυτή του υπολογιστή και αυτό αποτελεί μια κοινή αφετηρία για όλους τους μαθητές ανεξαρτήτως εθνικής/φυλετικής προέλευσης.

Έπειτα με τον υπολογιστή σαν ένα επιπρόσθετο εργαλείο μάθησης στα χέρια του μαθητή , ο μαθητής περιηγείται στον κόσμο της πληροφόρησης και μαζί μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και μη αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη , αλληλεπιδρούν μεταξύ τους , μηδενίζονται οι αποστάσεις και οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται καλύτερα.

Ο δάσκαλος από την μεριά του είναι υπεύθυνος να φέρει σε επαφή όλους τους μαθητές με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή , να τους μάθει τους κανόνες και τους τρόπους λειτουργίας τους , να είναι δίπλα τους , όταν οι μαθητές του τον χρειάζονται και να εξασφαλίσει ότι όλοι οι μαθητές του θα γνωρίσουν το πως αυτό το εργαλείο χρησιμοποιείται προς όφελος όλων.

Στη συνέχεια , σχετικά με τα οφέλη των ΤΠΕ μερικά από αυτά είναι ότι βελτιώνεται η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μαθητών , καθώς λειτουργούν – δουλεύουν σε ομάδες , εξαλείφονται τυχόν στερεότυπα και προκαταλήψεις, ενισχύεται η ανταλλαγή ιδεών και η ανάπτυξη του διαλόγου . Οι μαθητές έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια στο να αναζητούν πληροφορίες. Βοηθούν ο ένας τον άλλο και ανακαλύπτουν μαζί τη νέα γνώση. Οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο από τη μεριά τους νιώθουν περισσότερο οικεία , μιας και ο υπολογιστής έχει μια << γλώσσα>> ίδια για όλους τους πολιτισμούς.

Εν κατακλείδι οι νέες τεχνολογίες βοηθούν στην αλληλεπίδραση , την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Ενισχύουν την ομαδική εργασία των μαθητών , καλλιεργούν ποικίλες δεξιότητες , όπως αυτή της συμμετοχής και της έκφρασης και επιτυγχάνεται ο ψηφιακός γραμματισμός των μαθητών μέσω των διάφορων λογισμικών , παιχνιδιών και έτσι με αυτό τον τρόπο μικραίνουν οι αποστάσεις μεταξύ τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών.

Β. Ερευνητικό μέρος

Κεφάλαιο 5 : Η έρευνα

5.1 Μέθοδος ανάλυσης και τα ερευνητικά ερωτήματα

Η έρευνα την οποία ακολουθήσαμε είναι η ποιοτική, η οποία έχει ερευνητική φύση , επιτρέποντας στους ερευνητές να αποκτήσουν πληροφορίες σχετικά με μια περιοχή στην οποία γνωρίζουμε λίγα πράγματα (Dickson – Swift and others , 2007:329). Αποφασίσαμε να κάνουμε ποιοτική έρευνα καθώς πρόκειται να μελετηθούν σε βάθος χρόνου προσωπικές απόψεις μιας κοινωνικής ομάδας (εκπαιδευτικοί) με τη χρήση μιας σειράς συνεντεύξεων (Robson, 2007,322).

Σύμφωνα με τους Ίσαρη και Πούρκος (2015,20) η προσοχή του ερευνητή στην ποιοτική έρευνα εστιάζεται στη βαθύτερη κατανόηση της προοπτικής του μικρού δείγματος των υποκειμένων και στη μελέτη περιπτώσεων. Γενικά , η ποιοτική έρευνα είναι μια ορισμένη δραστηριότητα που εγκαθιστά τον παρατηρητή μέσα στον κόσμο. Αποτελείται από ένα σύνολο ερμηνευτικών πρακτικών που κάνουν τον κόσμο ορατό (βλ. Mertens , 2005, 275).

Μέσα από τα δεδομένα που συλλέχθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας μας για τον << Λόγο και πρακτικές των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση>> και την παρουσίαση των θεωριών μας στο πρώτο μέρος της συγκεκριμένης εργασίας , θα διερευνηθούν ο λόγος και οι πρακτικές , τις οποίες χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης , για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση.

Ειδικότερα , θα επιχειρηθεί να διερευνηθούν :

- Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο ελληνικό σχολείο ;
- Ποιες οι στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο;
- Ποια είναι η οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης ;
- Ποιες είναι οι μέθοδοι και οι πρακτικές διδασκαλίας που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί;

Η μέθοδος ανάλυσης της ποιοτικής μας έρευνας είναι η θεματική ανάλυση των ποιοτικών μας δεδομένων , τα οποία θα συλλέξουμε μέσω των συνεντεύξεων. Η θεματική ανάλυση συνιστάται στη συστηματική αναγνώριση , οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος εντός ενός συνόλου δεδομένων. Με αυτό τον τρόπο ο ερευνητής αποκτά γνωστική πρόσβαση σε συλλογικούς τρόπους νοηματοδότησης και εμπειριών. Ακόμη , σύμφωνα με τους Braun και Clarke (2012) η θεματική ανάλυση λογίζεται ως μια ευέλικτη μέθοδος ανάλυσης , η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλαπλούς τρόπους από ερευνητές που εκκινούν από διαφορετικές θεωρητικές αφετηρίες (όπως αναφ. στο Τσιώλης Γ , 2017).

5.2 Σχέδιο έρευνας

Τα δεδομένα της έρευνας μας έχουν συλλεχθεί από τα μέσα Ιανουαρίου έως τα τέλη Φεβρουαρίου του 2021 στο πλαίσιο της διπλωματικής μας εργασίας με τον τίτλο << Λόγος και πρακτικές εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση>>. Πρόκειται για ποιοτική έρευνα , η οποία θα μας βοηθήσει να εξαγάγουμε με τη βοήθεια της θεματικής ανάλυσης κάποια συμπεράσματα σχετικά με αυτό το οποίο θέλουμε , να ερευνήσουμε.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει , κεντρικός στόχος της έρευνας είναι η όσο το δυνατόν εις βάθος διερεύνηση του λόγου των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση. Για τη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκαν εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έχουν διδάξει σε πολυπολιτισμικές τάξεις , έχουν εμπειρίες από μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και διδάσκουν σε δημοτικό σχολείο του Κερατσινίου. Πρόκειται για ένα σχολείο , στο οποίο φοιτούν μαθητές από πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα καθώς και γηγενείς μαθητές.

5.3 Περιγραφή δείγματος

Ο αριθμός των υποκειμένων που έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι συνολικά (N=9).Ειδικότερα , πρόκειται για εκπαιδευτικούς , οι οποίοι έχουν διδάξει σε πολυπολιτισμικές τάξεις , δάσκαλοι/ες σε τμήματα ΖΕΠ , σε τμήματα ένταξης , σε τάξεις γενικής εκπαίδευσης , όλοι δουλεύουν σε δημόσιο σχολείο στη περιοχή του Πειραιά. Οι εκπαιδευτικοί είναι αναπληρωτές αλλά και μόνιμοι εκπαιδευτικοί , που έχουν από μικρή (π.χ 1έτος) έως πολυετή εμπειρία διδασκαλίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις. Με την επιλογή του συγκεκριμένου δείγματος εκπαιδευτικών δεν επιδιώκεται προσπάθεια γενίκευσης των αποτελεσμάτων μας αλλά μια απόπειρα βαθύτερης κατανόησης του λόγου και των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών , που αφορούν τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση.

Το δείγμα συγκεντρώθηκε με την τεχνική της σκόπιμης ή στοχευμένης δειγματοληψίας. Στόχος της έρευνας μας εδώ είναι , όπως κα προείπαμε η εις βάθος διερεύνηση και ερμηνεία των αντιλήψεων των υποκειμένων της έρευνας , κάτι που πιθανώς να οδηγήσει και στη διατύπωση νέων ερωτημάτων.

Αναλυτικότερα , όσον αφορά το προφίλ των εκπαιδευτικών , οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα μας είναι το εξής:

Δ1 : Πρόκειται για γυναίκα εκπαιδευτικό , αναπληρώτρια σε δημόσιο σχολείο του Κερατσινίου , έχοντας αναλάβει τη τάξη ΖΕΠ του σχολείου. Έχει αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Είναι 30 ετών με συνολικά 2 έτη προϋπηρεσίας. Δεν έχει

κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση , ωστόσο πιστεύει ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο . Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν φιλική , ήρεμη ωστόσο με τις απαντήσεις φαινόταν σαν να βιάζεται , καθώς σε πολλές ερωτήσεις απαντούσε μονολεκτικά. Δήλωσε το άγχος της ότι ήταν η πρώτη φορά που καλούνταν ως αναπληρώτρια να διδάξει σε μια πολυπολιτισμική τάξη, πως αυτό ήταν κάτι καινούριο και ευχάριστο για αυτήν . Ακόμη , δήλωσε το άγχος της ότι λόγω του κορονοϊού οι μαθητές της δεν φοιτούσαν τακτικά στη τάξη. Ήταν ευγενική και πρόθυμη να απαντήσει στις ερωτήσεις της συνέντευξης.

Δ2 : Πρόκειται για άνδρα εκπαιδευτικό , αναπληρωτή σε δημόσιο σχολείο του Κερατσινίου. Έχει αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο Αθηνών . Είναι 32 ετών με συνολικά 6 χρόνια προϋπηρεσίας σε δημόσια σχολεία της χώρας. Δεν έχει κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση , αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση , παρόλα αυτά θεωρεί πως είναι χρήσιμο και απαραίτητο καθώς οι εκπαιδευτικοί συνεχώς έρχονται σε επαφή με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο .

Δ3 : Πρόκειται για άνδρα εκπαιδευτικό , αναπληρωτή σε δημόσιο σχολείο του Κερατσινίου , παράλληλη στήριξη σε παιδί με μαθησιακές δυσκολίες της Γ' τάξης. Έχει αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων. Είναι 26 ετών με 1 χρόνο προϋπηρεσίας σε ιδιωτικό σχολείο του Αγρινίου και μηδενική προϋπηρεσία σε δημόσιο σχολείο. Έχει παρακολουθήσει σεμινάριο με θέμα η Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη ξένη γλώσσα και θεωρεί πως είναι χρήσιμο και απαραίτητο εφόσον έχεις να κάνεις με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ο εκπαιδευτικός Δ3 εξαιτίας του γεγονότος ότι έχει ελάχιστη εμπειρία σαν εκπαιδευτικός , μας είπε ότι δεν είχε εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές μέχρι στιγμής , παρόλα αυτά θεωρεί πως είναι φυσικά ίσοι με όλους τους μαθητές , πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στη μάθηση και πως σίγουρα χρειάζεται πολύ υπομονή από τη μεριά των εκπαιδευτικών . Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν ευγενικός , χαμογελαστός με χιούμορ πολλές φορές. Απάντησε σε όλες τις ερωτήσεις της συνέντευξης.

Δ4 : Πρόκειται για γυναίκα εκπαιδευτικό , αναπληρώτρια σε δημόσιο σχολείο , παράλληλη στήριξη σε μαθητή της Στ' τάξης. Έχει αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο Κρήτης . Είναι 27 χρονών και 1 έτος προϋπηρεσίας σε δημόσιο σχολείο. Έχει κάνει 9μηνο σεμινάριο σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την εκπαίδευση προσφύγων με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο πανεπιστήμιο Αιγαίου και θεωρεί πως είναι πολύ χρήσιμο, καθώς δίνει κατευθυντήριες οδηγίες για το τι πρέπει να κάνεις, όταν βρεθούν στην τάξη μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Δ5 : Πρόκειται για γυναίκα μόνιμη εκπαιδευτικό, η οποία έχει τμήμα της Β' τάξης του σχολείου. Έχει αποφοιτήσει από τη Παιδαγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων και έχει δεύτερο πτυχίο από το Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Ψυχολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι 55 χρονών και έχει 31 έτη προϋπηρεσίας. Έχει κάνει επιμόρφωση , σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη θεωρεί απαραίτητη εφόσον η επαφή μας με μαθητές με μεταναστευτικό

υπόβαθρο , τα τελευταία χρόνια αυξάνεται ραγδαία. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν ευδιάθετη και θετική ως προς την απάντηση όλων των ερωτήσεων.

Δ6 : Πρόκειται για άνδρα μόνιμο εκπαιδευτικό , ο οποίος έχει το τμήμα ένταξης του σχολείου . Έχει αποφοιτήσει από Παιδαγωγικό Δημοτικής εκπαίδευσης , δεύτερο πτυχίο τμήμα Θεολογίας και έχει κάνει μεταπτυχιακό στην Ειδική Αγωγή. Είναι 56 χρονών και έχει 30 έτη προϋπηρεσίας. Δεν έχει κάνει κάποια επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αλλά τη θεωρεί χρήσιμη και ότι είναι επιτακτική ανάγκη του καιρού μας , διότι ως εκπαιδευτικοί ερχόμαστε αντιμέτωποι συχνά με αλλόγλωσσους μαθητές. Πρέπει να αναφέρουμε ότι σε κάποιες από τις ερωτήσεις μας ήταν αρκετά σύντομος και μονολεκτικός.

Δ7 : Πρόκειται για γυναίκα μόνιμη εκπαιδευτικό , η οποία έχει τμήμα της Γ' τάξης του σχολείου. Έχει αποφοιτήσει από το παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι 50 χρονών και έχει 20 έτη προϋπηρεσίας .Δεν έχει κάνει κάποια επιμόρφωση σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αλλά τη θεωρεί χρήσιμη. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης , ήταν χαμογελαστή και ευδιάθετη , να απαντήσεις στις ερωτήσεις μας.

Δ8 : Πρόκειται για γυναίκα αναπληρώτρια εκπαιδευτικό, η οποία διδάσκει τη Γερμανική γλώσσα στο δημοτικό σχολείο του Κερατσινίου. Έχει αποφοιτήσει από το ΕΚΠΑ γερμανική γλώσσα και φιλολογία. Είναι 36 ετών και έχει 16 έτη προϋπηρεσία στην εκπαίδευση , τα 4 εξ αυτών είναι στη δημόσια εκπαίδευση. Δεν έχει κάνει κάποια επιμόρφωση σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αλλά τη θεωρεί απαραίτητη όταν έχεις να κάνεις με τέτοιους τομείς.

Δ9 : Πρόκειται για γυναίκα μόνιμη εκπαιδευτικό , η οποία διδάσκει σε τμήμα της Α' τάξης του δημοτικού σχολείου. Έχει αποφοιτήσει από το ΕΚΠΑ παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης . Είναι 38 ετών και έχει 15 έτη προϋπηρεσία. Δεν έχει κάνει κάποια επιμόρφωση αλλά θα ήθελε πολύ να κάνει και το σκέφτεται καθώς το τελευταίο καιρό συναντάει όλο και περισσότερους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στις σχολικές τάξεις.

5.4 Ερευνητικό εργαλείο συλλογής δεδομένων

Για τη διερεύνηση των αντιλήψεων των υποκειμένων της έρευνας μας χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της ημι-δομημένης συνέντευξης , καθώς μας παρέχει τη δυνατότητα ευελιξία να προσθέσουμε ερωτήματα ή να αλλάξουμε την ροή των ερωτημάτων αναλόγως την εξέλιξη της συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις μας παρέχουν αρκετά πλεονεκτήματα , εκ των οποίων μερικά από αυτά είναι ότι παράγουν πλούσιες πληροφορίες για τις προσωπικές εμπειρίες και τις αντιλήψεις των ατόμων , τους

παρέχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τη γνώμη τους , τα προσωπικά τους βιώματα από τη δική τους οπτική γωνία.

Ακόμη , η ημιδομημένη συνέντευξη έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις , αλλά η διάταξη τους μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με την αντίληψη του ερευνητή σχετικά με το τι φαίνεται καταλληλότερο. Η διατύπωση της ερώτησης μπορεί να αλλάξει και να δοθούν εξηγήσεις συγκεκριμένες ερωτήσεις που φαίνονται ακατάλληλες για κάποιο συγκεκριμένο ερωτώμενο μπορούν να παραλειφθούν ή να περιληφθούν πρόσθετες ερωτήσεις (Robson , 2007,σελ.321).

5.5 Διεξαγωγή συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο σύνολο τους με τη συναίνεση των υποκειμένων της έρευνας. Η συναίνεση τους δόθηκε προφορικά. Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα με τις εξής μορφές. Κάποιες από αυτές έγιναν τηλεφωνικά λόγω αποστάσεως των εκπαιδευτικών εξαιτίας της πανδημίας και το κλείσιμο των σχολείων , άλλες μέσω βιντεοκλήσης και άλλες μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων. Ο χρόνος των συνεντεύξεων ήταν περίπου 20 με 35 λεπτά η κάθε μια. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης έγινε προσπάθεια , να επικρατεί ένα χαλαρό κλίμα , με σκοπό να νιώσει ο ερωτώμενος περισσότερη άνεση. Ακόμη , πρέπει να προσθέσουμε ότι κατά τη διάρκεια της συνέντευξης κρατούσαμε σημειώσεις από τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών , τα οποία θεωρούσαμε σημαντικά και πως θα μας βοηθούσαν κατά τη διάρκεια της αποκωδικοποίησης.

5.6 Περιορισμοί και εμπόδια της έρευνας για τον ερευνητή

Ο αριθμός των συνεντεύξεων είναι αρκετά μικρός σε σχέση με τα δημόσια δημοτικά σχολεία , τα οποία υπάρχουν στη περιοχή της έρευνας μας , με αποτέλεσμα τα αποτελέσματα μας , να μην μπορούμε να τα γενικεύσουμε. Ακόμη , ο περιορισμένος χρόνος για τη συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων των μας αποτέλεσαν αρκετά περιοριστικούς παράγοντες για τη περαιτέρω ανάπτυξη της έρευνας μας.

Επιπρόσθετα , για τη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήσαμε μόνο ένα εργαλείο συλλογής δεδομένων αυτό της συνέντευξης . Οφείλουμε να προσθέσουμε ότι είναι αδύνατη η επανάληψη της έρευνας μας , καθώς οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο και με συγκεκριμένα άτομα κάνοντας με αυτόν τον τρόπο τα αποτελέσματα μας μοναδικά. Για τους παραπάνω λόγους , δε μπορούνε , όπως είναι λογικό , να προβούμε σε γενίκευση της έρευνας μας.

Ακόμη, αναφορικά με τα εμπόδια τα οποία συναντήσαμε κατά τη διεξαγωγή της έρευνας μας , το πρώτο εμπόδιο , το οποίο συναντήσαμε , ήταν ότι λόγω της πανδημίας που είναι σε εξέλιξη στη χώρα μας , πιο συγκεκριμένα του κορονοϊού δυσκολευτήκαμε , να επικοινωνήσουμε με τους εκπαιδευτικούς εξαιτίας του γεγονότος ότι τα σχολεία ήταν κλειστά . Πέρασε ένα αρκετά μεγάλο διάστημα , έως ότου καταφέρουμε να πάρουμε τις συνεντεύξεις με όλα τα μέτρα ασφαλείας.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης τα προβλήματα τα οποία προέκυψαν ότι πολλές φορές κατά τη διάρκεια της συνέντευξης χρειάστηκε να διακόψουμε τη ροή της συνέντευξης , δεύτερον η αντιπροσωπευτικότητα τους δείγματος , καθώς το δείγμα των εκπαιδευτικών που επιλέχτηκαν αποτέλεσε ένα βολικό δείγμα για εμάς , διότι σε αυτό το σχολείο εργάζομαι ως αναπληρώτρια και τρίτον τα υποκείμενα της συνέντευξης πολλές φορές θεωρούμε πως πιστεύουν ότι πρέπει να πουν κάτι σωστό και σημαντικό.

5.7 Ανάλυση ερευνητικών δεδομένων

Η μελέτη του υλικού της έρευνας μας οδήγησε στην θεματική ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων μας. Πρέπει να αναφέρουμε ότι σε μια ποιοτική έρευνα , όπως στη δική μας μέσω της διαδικασίας της θεματικής ανάλυσης του περιεχομένου και υπό το φως των δεδομένων μας θα λάβουμε υπόψη μας , όχι μόνο τα όσα αναφέρουν και παραδέχονται οι εκπαιδευτικοί (τα υποκείμενα) της έρευνας μας αλλά και όσο είναι δυνατό κι εκείνα , τα οποία δεν αναφέρουν αλλά αφήνουν να εννοηθούν ή όλα εκείνα τα λανθάνοντα νοήματα που αναδύονται και από το πλαίσιο της επικοινωνίας μας .

Θεωρούμε , πολύ σημαντικά τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών τα οποία αφήνονται να εννοηθούν , για να μπορέσουμε να αναδείξουμε όσο το δυνατό καλύτερα τα νοήματα και τη σημασία των λεγόμενων τους.

5.8 Ηθική της έρευνας

Τα δεοντολογικά ζητήματα , όπως είναι φυσικό έχουν άμεση και πολύτιμη σχέση με την έρευνα μας και όπως είναι λογικό λαμβάνονται υπόψη εξ αρχής . Ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας βασίστηκαν στις ακόλουθες αρχές : την απόκτηση συναίνεσης και εξασφάλιση εθελοντικής συμμετοχής στην έρευνα , τη διασφάλιση εχεμύθειας των δεδομένων και ανωνυμίας των υποκειμένων της έρευνας, τον σεβασμό του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής των συμμετεχόντων.

Η συναίνεση των συμμετεχόντων μπορεί να αποκτηθεί είτε προφορικά είτε γραπτά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση της παρούσας εργασίας μας η συγκατάθεση των υποκειμένων για τη συμμετοχή τους δόθηκε προφορικά , αφού πρώτα προηγήθηκε ενημέρωση για τους σκοπούς της έρευνας , τη μεθοδολογία και την ταυτότητα μας.

Επισημάνθηκε στους συμμετέχοντες ότι έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν να λάβουν μέρος στην έρευνα , καθώς και να αποσυρθούν οποιαδήποτε στιγμή , εκείνοι το αποφασίζουν. Ακόμη , είναι πολύ σημαντική για εμάς η διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας , διότι πιστεύουμε ότι θα βοηθήσουμε- ευαισθητοποιήσουμε περισσότερο τους εκπαιδευτικούς και όσους έχουν άμεση σχέση με τη διδασκαλία και μάθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης να ενστερνιστούν ορισμένα καίρια ερωτήματα .

Στόχος μας , αποτελεί ακόμη δια μέσου της συγκεκριμένης εργασίας να μην αποκτήσουμε μόνο γνώση για τον λόγο των εκπαιδευτικών και τις πρακτικές τις οποίες αυτοί χρησιμοποιούν , αλλά να τους δώσουμε ένα παραπάνω ερέθισμα να προσπαθήσουν να βελτιώσουν προς όφελος των μαθητών τους και των ίδιων τις μεθόδους και τις πρακτικές ,που εκείνοι χρησιμοποιούν στο μάθημα τους.

Κεφάλαιο 6 : Ανάλυση και Ερμηνεία δεδομένων

6.1 Εισαγωγή

Τα δημογραφικά στοιχεία των εκπαιδευτικών της έρευνας

Αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία των υποκειμένων όλοι ήταν εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε δημόσιο δημοτικό σχολείο του Πειραιά και πιο ειδικά στο Κερατσίνι. Πιο συγκεκριμένα ακολουθεί ο παρακάτω πίνακας :

1.Πίνακας Δημογραφικών Στοιχείων των Εκπαιδευτικών

Φύλο	Ηλικία	Έτη προϋπηρεσίας	Επιμόρφωση στη διαπολιτισμική εκπαίδευση
Άνδρες : 3	25-35: 2	1-10 : 4	Ναι : 3
Γυναίκες : 6	35-50 : 4	11-30: 2	Όχι : 6
	50> : 3	30> : 3	

Σχολιασμός Πίνακα :

- Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ήταν γυναίκες $N=6$ σε σχέση με τους άνδρες , οι οποίοι ήταν μόλις 3. Βέβαια , αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι είναι ένα γυναικοκρατούμενο επάγγελμα αλλά και το γεγονός ότι το δείγμα μας ήταν βολικό για εμάς.
- Οι ηλικίες των εκπαιδευτικών κατά μέσο όρο κυμαίνεται στα 39 έτη. Αυτό δικαιολογεί το γεγονός ότι ο μέσος όρος ηλικίας των εκπαιδευτικών είναι αυξημένος.
- Άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι από το δείγμα μας , μόλις τρεις εκπαιδευτικοί έχουν κάνει επιμόρφωση , αναφορικά με τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση.

6.2 Περιγραφή της σχολικής μονάδας

Στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο Κερατσινίου είναι εγγεγραμμένα το διάστημα της έρευνας 18 παιδιά στη τάξη ΖΕΠ. Τα 14 είναι προσφυγόπουλα (κυρίως από Συρία – Αφγανιστάν) και 4 παιδιά Ρομά. Γενικά, γράφτηκαν για πρώτη φορά το έτος 2018 – 2019 συνολικά 35 μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Το σύνολο του μαθητικού δυναμικού του σχολείου , είναι 280 μαθητές. Σύμφωνα με τα λεγόμενα της διευθύντριας του σχολείου, οι μαθητές πήγαιναν στο σχολείο με λεωφορείο , όπου τους έφερναν από τις δομές προσφύγων του Σχιστού Κερατσινίου και Σκαραμαγκά. Μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , ακόμη πήγαιναν και σε άλλα σχολεία των κοντινών περιοχών όπως στη Νίκαια , Πέραμα , Κορυδαλλό κλπ.

Σημειώνεται , ότι τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή διεξαγωγής της έρευνας στη σχολική μονάδα δε λειτουργούν φροντιστηριακά τμήματα , παρά μόνο μια τάξη ΖΕΠ. Η τάξη ΖΕΠ , ωστόσο έχει λειτουργήσει ελάχιστα μέχρι στιγμής , καθότι λόγω της πανδημίας οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο δε φοιτούσαν τακτικά .

Είναι αξιοσημείωτο ,να αναφέρουμε χαρακτηριστικά ορισμένα λόγια της διευθύντριας , ότι στο σχολείο οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο δεν έδειχναν ενδιαφέρον , να μάθουν την ελληνική γλώσσα , διότι όπως τα ίδια τα παιδιά ανέφεραν , δεν τους αρέσουν τα ελληνικά και σκοπός τους είναι να πάνε στο εξωτερικό . Μερικοί από τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , είχαν φτάσει στην Ελλάδα ασυνόδευτοι και κάποιοι άλλοι με τις οικογένειες τους. Ακόμη , πρέπει να αναφέρουμε ότι οι μαθητές δε μιλούσαν καθόλου ούτε τα αγγλικά (βασική επικοινωνία << goodbye>>) κι αυτό έκανε ακόμη πιο δύσκολη την επικοινωνία μαζί τους . Συγκλονιστικό για εμάς αποτελεί και το γεγονός ότι , όπως μας τονίζει η διευθύντρια σε πολλές από τις ζωγραφιές των μαθητών απεικονίζονταν εικόνες τις

οποίες, οι ίδιοι οι μαθητές είχαν ζήσει (πχ ζωγραφίες με βάρκες και πτώματα στη θάλασσα , εικόνες από βομβαρδισμένα κτίρια και σπίτια) , μάλιστα ένας μαθητής είχε χάσει την όραση από το ένα μάτι του , εξαιτίας μιας βόμβας.

6.3 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών – Άξονες

Οι άξονες της έρευνας μας , προέκυψαν ως απόρροια των ερευνητικών μας ερωτημάτων και των ευρημάτων της έρευνας μας ,είναι τα παρακάτω :

Ο πρώτος άξονας μας αφορά ερωτήματα που έχουν σχέση με τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο ελληνικό δημόσιο σχολείο. Σε αυτόν τον άξονα στοχεύουμε να εκμαιεύσουμε πληροφορίες που θα μας δώσουν οι εκπαιδευτικοί , αναφορικά με το τι πιστεύουν για την ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο , εάν συμφωνούν με αυτό (το θεωρούν πρόβλημα ή εμπλουτισμό της πολυπολιτισμικής τάξης) και ποια είναι οι δική τους εμπειρία με μαθητές με μεταναστευτικό/προσφυγικό υπόβαθρο(ερωτήσεις από 2 έως 5).

Στον δεύτερο άξονα μας επιχειρούμε, να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικά με τις στάσεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με τους μαθητές οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Πώς νιώθουν οι εκπαιδευτικοί για αυτούς τους μαθητές , τα εμπόδια τα οποία συναντούν στην προσπάθεια να εντάξουν τους μαθητές στο ελληνικό σχολικό περιβάλλον αλλά και το τι πιστεύουν οι εκπαιδευτικοί , για το πως νιώθουν οι ίδιοι οι μαθητές και τέλος πως είναι η σχέση μεταξύ τους (ερωτήσεις από 6 έως 12).

Στον τρίτο άξονα μας , θα ασχοληθούμε με την οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης , πόσο σημαντική αυτή είναι και με ποιον τρόπο συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο . Σκόπιμο , είναι εδώ σε αυτόν τον άξονα να δούμε, πως οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι ο χώρος – η οργάνωση της τάξης- γενικά συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών προερχόμενοι από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα , εάν πιστεύουν ότι παίζει σημαντικό ρόλο στη μάθηση τους και το τι κάνουν αυτοί για αυτό (ερωτήσεις από 13 έως 16).

Στον τέταρτο και τελευταίο άξονα μας , κάνουμε λόγο για τους μεθόδους και τις πρακτικές διδασκαλίας που χρησιμοποιούν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία τους , τι πιστεύουν ότι πρέπει να αλλάξουν ή τι ήδη έχουν αλλάξει , με σκοπό να βοηθήσουν περισσότερο και αποτελεσματικότερα τους μαθητές με μεταναστευτικό/προσφυγικό υπόβαθρο (ερωτήσεις από 17 έως 21).

6.3.1 Ανάλυση λόγου των εκπαιδευτικών / Η εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο Ελληνικό σχολείο αποτελεί :

6.3.1.1 Αναγκαιότητα

Σε ότι αφορά τη γνώμη των εκπαιδευτικών , για την εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο ελληνικό δημόσιο σχολείο από το λόγο των εκπαιδευτικών φαίνεται ότι συμφωνούν με αυτό.

Τονίζουν ότι προκύπτει ως μια ανάγκη , είναι απαραίτητη (η εισαγωγή τους) για να ενταχθούν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην ελληνική κοινωνία , όπως χαρακτηριστικά, μας αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί **A1** <<Θεωρώ ότι είναι απαραίτητη για να ενταχθούν καλύτερα στην κοινωνία. >> , **A2**<< Θετική , προκύπτει ως αναγκαιότητα της εποχής.>> , **A3**<< Συμφωνώ, με αυτό. Οι αλλόγλωσσοι μαθητές πρέπει και επιβάλλεται να υπάρχουν στα σχολεία .>>, **A5**<< Θεωρώ πως η εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι απαραίτητη , για να μπορέσουν να ενσωματωθούν σωστά στην ελληνική κοινωνική ζωή.>> και να μη νιώσουν απομονωμένοι, όπως συμπληρώνει η εκπαιδευτικός **A4**<<Πιστεύω πως είναι ορθό να εισάγονται οι αλλόγλωσσοι μαθητές στο ελληνικό σχολείο, ώστε να μη νιώθουν περιθωριοποιημένοι. Εξάλλου, το σχολείο βοηθά πολύ τα παιδιά αυτά να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να μη νιώθουν απομονωμένα.>>

Ακόμη , προσθέτουν ότι οι μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα πρέπει εντάσσονται και να ενσωματώνονται στη κουλτούρα και το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, όπως μας τονίζει ο εκπαιδευτικός **A6** << Είναι σημαντικό να εντάσσονται στο ελληνικό σχολείο για να ενσωματώνονται στην κουλτούρα και στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.>> και υποστηρίζουν ότι με αυτό τον τρόπο , θα επιτευχτεί η ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία , σύμφωνα με την εκπαιδευτικό **A9**<<Συμφωνώ με την εισαγωγή τους στο ελληνικό σχολείο, γιατί έτσι κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν τον πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα της Ελλάδας και έτσι η ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία γίνεται πιο ομαλά και νιώθουν ασφάλεια.>>

Στη συνέχεια, σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών και βασιζόμενοι στη θεωρία, οι εκπαιδευτικοί φαίνεται ότι χρησιμοποιούν αρκετά τους όρους της ένταξης και της ενσωμάτωσης και τους εκφράζουν πολύ συχνά , σαν συνώνυμους. Εδώ οι εκπαιδευτικοί φαίνεται ότι εκφράζουν μια ενταξιακή προσέγγιση του εκπαιδευτικού συστήματος το οποίο , περιλαμβάνει όλους τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , χωρίς αποκλεισμός και διακρίσεις.

Ακόμη, σύμφωνα με τους Στεργίου και Σιμόπουλος (2019 , 61) η ένταξη στην πραγματικότητα νοείται είτε ως αφομοίωση (στο όνομα διασφάλισης της κοινωνικής ειρήνης) είτε ως ενσωμάτωση και συμμετοχή σε ορισμένα μόνο κομμάτια της κοινωνικής ζωής υπό όρους. Με λίγα λόγια , η ένταξη σαν μεταγενέστερος όρος, μπορούμε να πούμε ότι περικλείει την ενσωμάτωση και την αφομοίωση των μαθητών , με σκοπό να μπορέσουν να ενταχθούν ομαλά στο σχολείο και στην κοινωνία. Ακόμη οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν θέση και επιβάλλεται να βρίσκονται στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, γιατί με αυτόν τον τρόπο κοινωνικοποιούνται , γίνονται συμπολίτες της κοινωνίας μας.

6.3.1.2 Εμπλουτισμός / Πρόβλημα

Αναφορικά με τα ερωτήματα προς τους εκπαιδευτικούς, εάν θεωρούν την ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο σε ένα πρώτο ερώτημα πρόβλημα και σε ένα δεύτερο ερώτημα, εάν αποτελεί εμπλουτισμός για τη σχολική τους τάξη, η άποψη των εκπαιδευτικών επί των πλείστον είναι ότι η εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο αποτελεί **εμπλουτισμός**, καθώς υπάρχει η ανταλλαγή ιδεών και γίνεται **Δ6** << αλληλοεμπλουτισμός μεταξύ των πολιτισμών>>, ακόμη τα παιδιά μαθαίνουν, με αυτό τον τρόπο στοιχεία από άλλους πολιτισμούς, όπως σημειώνουν οι εκπαιδευτικοί **Δ5** << Ναι είναι εμπλουτισμός, γιατί υπάρχει ανταλλαγή διαπολιτισμικών ιδεών. Τα παιδιά γνωρίζουν και μαθαίνουν στοιχεία για άλλους πολιτισμούς και ανταλλάζουν ιδέες και γνώσεις.>>, **Δ9** << Όχι, δεν πιστεύω πως αποτελεί πρόβλημα για τη διαδικασία του μαθήματος, ούτε για την ομαλή λειτουργία της τάξης. Σίγουρα μπορούν να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητες των μαθητών με τις δικές τους εμπειρίες και τον δικό τους πολιτισμό.>> και **Δ7** << Όχι, δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση πρόβλημα. Τα παιδιά αυτά αξίζουν και πρέπει να είναι στο σχολείο. Για να μάθουν και να μπορέσουν να ενταχθούν μέσα στη κοινωνία μας. Βεβαίως και είναι εμπλουτισμός για τη τάξη. Όλα τα παιδιά κουβαλάνε την ιστορία τους, το πολιτισμό τους και όλοι μαθαίνουν από όλους>>

Επιπρόσθετα οι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν ιδιαίτερα **στην ανάγκη ύπαρξης κατάλληλης υποστήριξης από τη μεριά της πολιτείας με εξειδικευμένο προσωπικό, υποδομές και υλικό εξοπλισμό** << Δ2: Δεν αποτελεί πρόβλημα, με την προϋπόθεση ότι αυτή θα υποστηριχθεί ποικιλοτρόπως τόσο από την πολιτεία με προσωπικό και κατάλληλο υλικό όσο και από τους εκπαιδευτικούς με την αποφυγή προκαταλήψεων και στερεοτύπων. Αποτελεί επομένως καθαρά και μόνο εμπλουτισμό της σχολικής μου τάξης.>>, **Δ6** << Όχι, αν γίνεται με τις κατάλληλες προϋποθέσεις και τους κατάλληλα καταρτισμένους εκπαιδευτικούς. Φυσικά, είναι εμπλουτισμός γιατί γίνεται ένας αλληλοεμπλουτισμός των παιδιών και εξοικειώνονται με άλλους πολιτισμούς, ώστε να ζήσουν αρμονικά ως ενήλικες σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία.>> και **Δ4** << Πρόβλημα με την ακριβή έννοια της λέξης, δε θα το έλεγα. Απ' την άλλη όμως δε θεωρώ πως είναι και το πιο εύκολο, καθώς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν έχει όλες τις απαραίτητες δομές που απαιτούνται, ώστε να φοιτούν αντάξια και οι αλλόγλωσσοι μαθητές. Σίγουρα, είναι κάτι ασυνήθιστο και καινούριο και προκαλεί άγχος σε συμμαθητές και εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, πράγματι θεωρώ ότι είναι εμπλουτισμός της σχολικής τάξης και πως μέσα απ' αυτή την κατάσταση μπορούμε να μάθουμε σπουδαία πράγματα. Ερχόμαστε σε επαφή με έναν άλλο λαό, μαθαίνουμε τη γλώσσα και την κουλτούρα του, τα ήθη, τα έθιμα και πολλά ακόμα.>>

Στη συνέχεια, χαρακτηριστική είναι η απάντηση μιας εκπαιδευτικού η οποία επιβεβαιώνει ότι η εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο αποτελεί πρόβλημα, με την παρούσα δομή που έχει το ελληνικό σχολείο, λόγω των ελλείψεων που υπάρχουν σε εκπαιδευτικό προσωπικό, τις δομές και γενικότερα σε ότι αφορά τη στήριξη από την πολιτεία.

Δ8 << Αποτελεί πρόβλημα στο σημερινό σχολείο με τη δομή που έχει. Δεν υπάρχει μέριμνα, ώστε αυτά τα παιδιά να ενταχθούν στο σύνολο και να μάθουν την ελληνική

γλώσσα. Δεν υπάρχει το απαραίτητο προσωπικό (εκπαιδευτικοί , ψυχολόγοι , κοινωνικοί λειτουργοί και από την άλλη δε καλλιεργείται στα ελληνόπουλα η έννοια της αλληλεγγύης. Βάζοντας κάτω αυτά τα δεδομένα , τότε ναι υπάρχει πρόβλημα (---). Ναι υπάρχει εμπλουτισμός , οι λαοί μεταξύ τους με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού μπορούν να μοιραστούν πολλά στοιχεία πολιτισμού και γλώσσας. >>

Σύμφωνα με την έρευνα του Μ. Δαμανάκη (όπως αναφ. στο Νικολάου , 196) οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας πιστεύουν ότι η ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο είναι ένα πρόβλημα αλλά σε κανένα σημείο της έρευνας δε φάνηκε ότι οι ίδιοι δε θεωρούν τους εαυτούς τους άμεσα εμπλεκόμενους και υπεύθυνους για την επίλυση του. Η παρουσία των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στις τάξεις τους , παρά τις δυσκολίες που δημιουργεί , δεν προκαλεί την εμφανή – τουλάχιστον – δυσφορία τους , αν και θα επιθυμούσαν μεγαλύτερη υποστήριξη , τόσο ηθική και επιστημονική όσο και σε υποδομές . Σχετικά με την παραπάνω άποψη , υπάρχει άμεση αντιστοιχία με την έρευνα μας , καθώς και εμείς μέσω της έρευνας μας διαπιστώσαμε ότι οι εκπαιδευτικοί επιζητούν να έχουν μεγαλύτερη υποστήριξη από την πολιτεία σε όλους τους τομείς (επιμόρφωση εκπαιδευτικών , δομές) και μάλιστα ήταν κάτι το οποίο το ανέφεραν συχνά και πολλές φορές.

Προχωρώντας, στις εμπειρίες των εκπαιδευτικών με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών ποικίλουν. Οφείλουμε να αναφέρουμε ότι οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί του δείγματος μας δεν είχαν μεγάλη σχετική εμπειρία και επαφή με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και αυτό δικαιολογείται , λόγω της περιορισμένης και μικρής τους προϋπηρεσίας σε σχολικές τάξεις. Οι εκπαιδευτικοί με περισσότερη εμπειρία με μαθητές από ποικίλα πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα μας αναφέρουν ότι έχουν μια σχετική εμπειρία αλλά κυρίως με μαθητές 2^{ης} και 3^{ης} γενιάς.

Χαρακτηριστικά μας απάντησαν :

Δ7 <<Οι περισσότεροι αλλοδαποί μαθητές που είχα στις τάξεις μου , έχουν γεννηθεί εδώ στην Ελλάδα και οι γονείς τους ήταν για παράδειγμα από την Αλβανία. Δεν έχω μεγάλη εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές , που να έχουν έρθει στην Ελλάδα ως πρόσφυγες , μόνο μια χρονιά είχα μια μαθήτριά από το Αφγανιστάν.>>

Δ9 <<Έχω δουλέψει μια χρονιά σε ένα τμήμα στο οποίο οι μισοί μαθητές προέρχονταν από διαφορετικές χώρες. Ζούσαν όμως αρκετά χρόνια στην Ελλάδα και έτσι μιλούσαν αρκετά καλά την ελληνική γλώσσα. Τα τελευταία χρόνια έχω δουλέψει με κάποια παιδιά προσφύγων που δε γνώριζαν καθόλου την ελληνική γλώσσα.>>

Η εκπαιδευτικός Δ5 μας αναφέρει ακόμη ότι αρχικά υπάρχει δισταγμός και αυτό με τον καιρό μεταλλάσσεται σε οικειότητα , οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αφομοιώνονται ομαλά , έχουν κίνητρο για μάθηση και είναι θετικοί προς αυτούς,

<<Είχα πριν από πέντε χρόνια δυο προσφυγόπουλα από τη Συρία ως μαθητές στην πρώτη δημοτικού. Μετά τις πρώτες μέρες, που τα παιδάκια ήταν διστακτικά απέναντι τους, εξοικειώθηκαν, σιγά σιγά άρχιζαν να τα βοηθούν στα μαθήματα, προσπαθούσαν να μάθουν τη γλώσσα μας, έγιναν καλοί φίλοι έπαιζαν μαζί και κλάψαμε πάρα πολύ όλοι, όταν έφυγαν για να ενωθούν με τους μπαμπάδες τους που ήταν ήδη στη Γερμανία.>>

Οι εκπαιδευτικοί σε αυτό το σημείο φαίνεται ότι υιοθετούν το αφομοιωτικό μοντέλο, με στόχο οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, να συνυπάρξουν στο σχολικό περιβάλλον, υποστηρίζουν ακόμη ότι αυτό είναι κάτι το οποίο θέλει χρόνο αλλά γίνεται ομαλά. Για παράδειγμα Δ6 << Οι περισσότεροι μαθητές είχαν αφομοιωθεί ομαλά στο σχολικό περιβάλλον και λιγότεροι είχαν κίνητρο να προσπαθήσουν γι' αυτό. Φυσικά για να αφομοιωθούν χρειάζεται χρόνος και πολύ υπομονή. Δεν είναι πολύ εύκολο. Πολλές φορές ήρθα σε επαφή με αλλόγλωσσους μαθητές, οι περισσότεροι αφομοιώνονται ομαλά και στο σχολικό περιβάλλον.>>

6.3.2 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών / Στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο

6.3.2.1 Παιδιά με αυξημένες ανάγκες

Αναφορικά με τον δεύτερο άξονα και τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, η ερώτηση που αφορούσε το ποια είναι η γνώμη των εκπαιδευτικών γενικότερα για τους μαθητές οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, οι εκπαιδευτικοί :

Απάντησαν ότι **πρόκειται για παιδιά με αυξημένες ανάγκες σε σχέση με τους γηγενείς μαθητές**, όπως χαρακτηριστικά μας υπογράμμισαν οι εκπαιδευτικοί Δ2<< Προφανώς κι πρόκειται για παιδιά που έχουν ανάγκες όπως όλα τα άλλα παιδιά, σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα (...) ενδεχομένως και περισσότερες λόγω διάφορων εξωγενών παραγόντων, όπως ο πόλεμος, η οικονομική ανέχεια. Η ομαλή τους ένταξη στο σχολικό περιβάλλον είναι καίριας σημασίας για την μετέπειτα ένταξη τους στο κοινωνικό ιστό και στην οικονομική παραγωγή που θα τα καταστήσει ενεργά και ισότιμα μέλη του συνόλου.>> και Δ3 <<Οι μαθητές αυτοί έχουν ακριβώς τις ίδιες ανάγκες με τους γηγενείς μαθητές, εάν όχι και περισσότερες, καθώς έχουν αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες, για να φτάσουν μέχρι εδώ στο σχολείο μας, στη χώρα μας. Πρέπει σαν εκπαιδευτικοί και πολιτεία, να είμαστε κοντά τους.>>

Πρόσθεσαν ότι πρέπει να ενταχθούν στο σχολικό περιβάλλον, για αυτό οι **εκπαιδευτικοί από τη μεριά τους έχουν αυξημένο το αίσθημα της βοήθειας, αλληλεγγύης προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο**, οι ίδιοι

κουβαλούν τη δική τους ιστορία και πολιτισμό και προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους τις εμπειρίες τους.

Χαρακτηριστικά μας απάντησαν :

Δ4: Είμαι πολύ θετική προς το μέρος τους. Θέλω πολύ να τους βοηθήσω και να μη νιώσουν ούτε μια στιγμή παραγκωνισμένοι και απομονωμένοι.

Δ5: Πιστεύω πως έχουν ανάγκη άμεσης ενσωμάτωσης στη νέα πραγματικότητα. Είναι άτομα με πολλές πληγές στη ψυχολογία τους , που πρέπει μέσα από την αποδοχή και την αγάπη να επουλώσουν τις πληγές τους και να ξεκινήσουν ένα νέο κεφάλαιο στη ζωή τους.

Δ7: Όλα είναι παιδιά του θεού!(---) . Οι συνθήκες της ζωής τους έχουν αναγκάσει , να φύγουν από την πατρίδα του και να έρθουν σε μια νέα χώρα.

Ακόμη , οι εκπαιδευτικοί πρόσθεσαν ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν με τη σειρά τους να προσφέρουν κι εκείνοι μέσω του πολιτισμού τους και των εμπειριών νέες γνώσεις στους γηγενείς μαθητές και στους εκπαιδευτικούς.

Καίρια είναι τα λόγια των εκπαιδευτικών :

Δ6<<Είναι παιδιά που έχουν να προσφέρουν καινούριες εμπειρίες στους άλλους συμμαθητές τους και είναι πρόθυμοι να δεχτούν τις νέες προκλήσεις και γνώσεις. Μαζί τους κουβαλούν τη δική τους ιστορία και πολιτισμό και μέσα από αυτούς , έχουμε να μάθουμε και εμείς οι υπόλοιποι. Δεν έχουν μόνο να μάθουν καινούρια πράγματα , αλλά να μας μάθουν κι αυτοί με τη σειρά τους τη δική τους κουλτούρα και πολιτισμό.>>

Δ8<< Πολύ ενδιαφέρον ως αντικείμενο να σου μεταφέρουν στοιχεία του πολιτισμού τους. (...). Είναι πολύ ενδιαφέρον επίσης να καλλιεργήσεις στους μαθητές το αίσθημα του σεβασμού απέναντι στο πολιτισμό του συμμαθητή τους.>>

Μετέπειτα καίριο ερώτημα αποτέλεσε για εμάς , τα εμπόδια τα οποία συναντούν οι εκπαιδευτικοί προκειμένου, να εντάξουν τους μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα στο ελληνικό σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί σύσσωμοι μας απάντησαν :

Ότι υπάρχει έλλειψη υποστηρικτικού περιβάλλοντος από τους γονείς των μαθητών και έλλειψη υποδομών μας αναφέρει η εκπαιδευτικός *Δ1<< Αυτό που συνήθως βλέπω μέχρι τώρα είναι ότι δεν υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον στο σπίτι τους . Οι γονείς δε μπορούν , πολλές φορές να βοηθήσουν τα παιδιά τους , μπορεί να θέλουν αλλά εξαιτίας της γλώσσας τους και οι ίδιοι δε γνωρίζουν την ελληνική , αδυνατούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους.>>*

Πολλές φορές προκύπτουν διάφορα θρησκευτικά ζητήματα με κυριότερο εμπόδιο να αποτελεί αυτό της γλώσσας και της επικοινωνίας, μας δηλώνει η εκπαιδευτικός **Δ9**

<<Ισως στην επικοινωνία με τους γονείς, αν δεν γνωρίζουν καθόλου τη γλώσσα. Εκεί υπάρχει δυσκολία , η επικοινωνία με τα παιδιά και τους γονείς τους.>> αλλά ακόμη ένα εμπόδιο που προκύπτει είναι η ανησυχία και τυχόν προκαταλήψεις των γονιών των γηγενών μαθητών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών :

Δ5 <<Δε συνάντησα ιδιαίτερες δυσκολίες με τα παιδάκια από τη Συρία. Όταν καθισχύχασα τους γονείς των υπόλοιπων παιδιών για το γεγονός ότι ήταν πλήρως εμβολιασμένα και πως τα δικά τους παιδιά δε θα έμεναν πίσω μαθησιακά λόγω των αλλόγλωσσων μαθητών , όλα κύλισαν ομαλά.>>

Δ6 <<Σε ειδικού τύπου καταστάσεις υπάρχουν γονείς που εκφράζουν φόβους για δημιουργία αρνητικού κλίματος στην τάξη. Πολλοί γονείς φοβούνται , όταν έχουμε στη τάξη αλλόγλωσσους μαθητές ότι θα επηρεάσουν τα άλλα παιδιά ή θα μείνουν τα δικά τους παιδιά πίσω μαθησιακά. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει.>>

Δ8 << Εμπόδιο συνήθως συναντώ με τη γλώσσα , αυτό βέβαια δεν είναι ευθύνη ούτε του εκπαιδευτικού ούτε της οικογένειας . Είναι δύσκολη η επικοινωνία , ειδικά στην αρχή. Ακόμη πολλές φορές υπάρχουν ρατσιστικές αντιλήψεις προς τους αλλοδαπούς μαθητές , για τη καταγωγή τους. Από άλλους μαθητές ή τους γονείς τους.>>

6.3.2.2 Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών

Προχωρήσαμε , ρωτώντας τους εκπαιδευτικούς για τα συναισθήματα , τα οποία νιώθουν όταν κάνουν μάθημα σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , κι εκείνοι συλλήβδην μας απάντησαν , πως νιώθουν το ίδιο προς όλους τους μαθητές τους , **αγάπη , χαρά , ευχαρίστηση , συγκίνηση , αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης , δείχνουν μεγαλύτερο ζήλο για τη δουλειά τους , δείχνουν περισσότερη υπομονή και σκοπό έχουν οι μαθητές τους , να νιώσουν ασφάλεια και αποδοχή.**

Οι απαντήσεις τους :

Δ1 <<Χαρά, νιώθω χαρά όταν κάνω μάθημα με τους μαθητές μου.>>

Δ2 <<Δεν υπάρχει κάποια συναισθηματική διαφοροποίηση είτε πρόκειται για γηγενείς είτε για αλλοδαπούς μαθητές.>>

Δ3 << Χαρά. Δεν θα έχω κάποιο πρόβλημα. Για εμένα θα είναι το ίδιο είτε κάνω μάθημα με αλλόγλωσσους μαθητές είτε με γηγενείς . Με τι μόνη διαφορά ότι δυσκολεύομαι παραπάνω στην επικοινωνία μαζί τους.>>

Δ4 << Είναι όμορφα. Νιώθω πως πραγματικά τα βοηθώ. Παίρνω μεγάλη χαρά και ευχαρίστηση, γιατί και αυτοί οι μαθητές χαίρονται πολύ για ότι νέο μαθαίνουν.>>

Δ5 << Ένιωθα απίστευτη χαρά κάθε μέρα που μάθαιναν καινούριες λέξεις και ικανοποίηση , όταν έτρεχαν να με αγκαλιάσουν κι έβλεπα το χαμόγελο και τη λάμψη των ματιών τους.>>

Δ6 << Με διακατέχει το συναίσθημα να βοηθήσω και να προσφέρω όπως μπορώ, ώστε αυτά τα παιδιά να νιώσουν αποδοχή και ασφάλεια. Θέλω να βοηθήσω αυτά τα παιδιά όσο περισσότερο μπορώ , όπως κάνω ότι καλύτερο μπορώ για όλα τα παιδιά. Θέλω φυσικά , να νιώσουν κι αυτά την αποδοχή μας. >>

Δ7 << Όσα συναισθήματα νιώθω για όλους τους μαθητές! Με συγκινεί η προσπάθεια τους, θέλω να τους βοηθήσω όσο μπορώ , όπως κάνω άλλωστε με όλους τους μαθητές μου.>>

Δ8 << Έχω έντονο το αίσθημα αλληλεγγύης , εργάζομαι με μεγαλύτερο ζήλο και έντονο αίσθημα προσφοράς απέναντι σε αυτούς τους μαθητές.>>

Δ9 << Επειδή καταλαβαίνω τη δυσκολία τους, τα προσεγγίζω με αγάπη και υπομονή, ώστε να νιώθουν ασφάλεια.>>

Εδώ , είναι απαραίτητο να προσθέσουμε όσον αφορά από τη μεριά του μαθητή με μεταναστευτικό υπόβαθρο , ότι οι Davidson και Lang κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όσο πιο θετική είναι η εικόνα που σχηματίζει ο μαθητής για τα συναισθήματα του δασκάλου του απέναντί του τόσο περισσότερο ενδυναμώνεται η αυτοεικόνα του και τόσο υψηλότερη είναι η σχολική του επίδοση. Ακόμη είναι πολύ σημαντικό ο εκπαιδευτικός να παρέχει προσωπική στήριξη στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο προκειμένου , να διευκολύνει την ένταξη τους στο σχολικό περιβάλλον (Χαλκιάς , 2016 , σελ.88-89).

Έπειτα , σχετικά με τις στάσεις των εκπαιδευτικών , προχωρήσαμε ρωτώντας τους ποια είναι η γνώμη τους , για τις ευκαιρίες που αξίζουν , να έχουν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί στο σύνολο τους τάσσονται υπέρ των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση των μαθητών αυτών , εξίσου με τους γηγενείς μαθητές. Ακόμη, σύμφωνα με τον Γκότοβο (2002 , σελ.129) επιβεβαιώνεται ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση προσανατολίζεται στις έννοιες της συμμετοχής και της πρόσβασης (με την έννοια της ισότητας των ευκαιριών, με πρώτη την τυπική ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών και της αξιοποίησης των δυνατοτήτων των μαθητών)

Υπογραμμίζουν ότι αξίζουν και πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση με τους γηγενείς μαθητές , με σκοπό να εξαλειφθούν οποιαδήποτε τυχόν προβλήματα.

Οι απαντήσεις τους :

Δ1 << Αξίζουν και πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες με τους Έλληνες μαθητές . Δε σημαίνει ότι επειδή προέρχονται από άλλες χώρες αξίζουν λιγότερο ή λιγότερες γνώσεις . Όλοι οι μαθητές πρέπει να αντιμετωπίζονται ισάξια.>>

Δ2 << Θα πρέπει να δοθούν αρκετές ευκαιρίες στους αλλοδαπούς μαθητές που θα δράσουν αντισταθμιστικά στα εγγενή προβλήματα που μπορούν για παράδειγμα να αντιμετωπίζουν , όπως για παράδειγμα η αδυναμία παροχής βοήθειας από το σπίτι από τους γονείς , η δυσκολία προσαρμογής και άλλα.>>

Δ4 << Οι ευκαιρίες τους πρέπει να είναι ίσες με όλους τους υπόλοιπους μαθητές. Το σχολείο «χωράει» όλα τα παιδιά. Δεν πρέπει να γίνονται διακρίσεις και να υπάρχουν μαθητές που απομονώνονται.>>

Δ3 << όλοι οι μαθητές αξίζουν , να έχουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση τους , δε θα πρέπει να διαχωρίζονται σύμφωνα με την προέλευση τους , εάν είναι δηλαδή από την Αλβανία , Συρία ή κάποια άλλη ξένη χώρα.>>

Δ5 << Αξίζει να έχουν ακριβώς τις ίδιες ευκαιρίες με τα ελληνόπουλα , αν θέλουμε να συγκαταλεγόμαστε στις χώρες που είναι υπέρμαχοι της ισότητας , της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας.>>

Δ7 << Πιστεύω ότι πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους.>>

Δ8 << Αξίζουν να έχουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση τους , χωρίς όρους και προϋποθέσεις. Ολόπλευρη μόρφωση και πρέπει να έχουν επιπλέον στήριξη για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας .>>

Δ9 << Αξίζουν ίσες ευκαιρίες με τους υπόλοιπους μαθητές.>>

Εν συνεχεία , θεωρήσαμε απαραίτητο , να τους ρωτήσουμε, εάν θεωρούν ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους. Πρώτον , η εκπαιδευτικός Δ1 , θεωρεί υποβοηθητικό να εμπλουτιστούν τα βιβλία περισσότερο με οπτικοακουστικό υλικό << Μμ νομίζω ότι θα ήταν υποβοηθητικό τα βιβλία που προορίζονται για την εκπαίδευση τους , να εμπλουτιστούν με οπτικοακουστικό υλικό.>>

Δεύτερον , αναφορικά , με τα τμήματα υποδοχής των σχολείων , συμφωνούν ότι θα πρέπει να υπάρχει εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό και τμήματα υποδοχής και ένταξης στα σχολεία.

Οι εκπαιδευτικοί μας απάντησαν :

Δ4 << Θεωρώ πως θα ήταν πολύ καλό να υπάρχουν σε όλα τα σχολεία τμήματα υποδοχής με εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς που θα βοηθούν αυτά τα παιδιά να εγκλιματιστούν, προτού μπουν στην τάξη. Επίσης, καλό θα ήταν να φοιτούν σ' αυτές τις τάξεις, ώστε να κατακτήσουν σ' ένα μικρό βαθμό την ελληνική γλώσσα, προτού να μπουν στην τάξη. Μ' αυτόν τον τρόπο, ακόμα και τα ίδια, θα νιώθουν πιο σίγουρα για τον εαυτό τους και πιο καλά με τους συμμαθητές τους.>>

Δ7<< Με το να ξεκινάνε την εκπαίδευση τους στα τμήματα υποδοχής και μετέπειτα την ένταξη τους μέσα στα κανονικά τμήματα , πιστεύω ότι είναι οκ>>

Δ9 << Εάν υπάρχουν αρκετοί αλλόγλωσσοι μαθητές, καλό είναι που υπάρχει τμήμα υποδοχής στο σχολείο για να γίνεται και πιο εξατομικευμένη διδασκαλία.>>

Ολοκληρώνοντας, τον δεύτερο άξονα , ρωτήσαμε τους εκπαιδευτικούς πληροφοριακά , να μας πουν για το πως πιστεύουν ότι νιώθουν οι ίδιοι , οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και ποιες είναι η σχέσεις οι οποίες έχουν μεταξύ τους. Οφείλουμε να τονίσουμε ότι οι δυο παραπάνω ερωτήσεις δεν ήταν άμεσα συνδεδεμένες με το ερευνητικό μας ερώτημα απλά θέλαμε να <<ξεκουράσουμε>> , χαλαρώσουμε τη συζήτηση. Οι εκπαιδευτικοί , συλλήβδην μας απάντησαν ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην αρχή νιώθουν το αίσθημα του φόβου , άγχος , είναι σε μια μειονεκτική θέση λόγω της διαφορετικής γλώσσας . Τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών , μας φαίνονται απολύτως λογικά. Έπειτα , μας μίλησαν σχετικά με τις σχέσεις , τις οποίες δημιουργούν μεταξύ τους οι μαθητές. Πρέπει , να διευκρινιστεί ότι κατά τη διάρκεια της συνέντευξης οι δυο παραπάνω ερωτήσεις έγιναν ξεχωριστά και πως εμείς ενώσαμε τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών , κατά τη διαδικασία της κωδικοποίησης , για να επεξεργαστούμε τις απαντήσεις τους. Είναι σημαντικό, ακόμη να προσθέσουμε ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πολύ σημαντικό και το ρόλο του δασκάλου , σχετικά με τις σχέσεις των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο με τους συνομηλίκους τους.

Οι εκπαιδευτικοί μας είπαν :

Ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αρχικά νιώθουν το αίσθημα του φόβου και άγχος γιατί πρέπει να προσαρμοστούν γρήγορα σε ένα καινούριο περιβάλλον. Όπως είναι λογικό στην αρχή είναι μαζεμένοι , καθώς ίσως νιώθουν ότι είναι σε μειονεκτική θέση εξαιτίας της γλώσσας.

Δ2 << Φαντάζομαι πως ένα βασικό συναίσθημα είναι το άγχος αλλά και ο φόβος. Πρέπει να προσαρμοστούν γρήγορα σε ένα νέο περιβάλλον , με πολλά νέα πρόσωπα με τα οποία μπορεί να έχουν πολύ λίγα κοινά βιώματα . Πιστεύω πως οι σχέσεις των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους είναι καλές όπως αντίστοιχα και μεταξύ αυτών και των γηγενών πληθυσμών. Βέβαια , παρατήρησα ότι εάν υπάρχουν διαφορές εθνολογικής ή θρησκευτικής φύσης , για παράδειγμα σουνίτες – σίιτες μουσουλμάνοι , Αφγανοί – Ιρακινοί τότε συνήθως αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο και στις σχέσεις των αντίστοιχων μαθητών εξαιτίας των αντιλήψεων που προέρχονται από τις οικογένειες τους.>>

Δ3<< Οι μαθητές αρχικά εφόσον έρχονται σε ένα καινούριο περιβάλλον όχι μόνο σχολικό αλλά και κοινωνικό είναι στην αρχή πιο μαζεμένοι , σίγουρα νιώθουν παράξενα και μειονεκτικά κυρίως επειδή δεν μιλούν τη γλώσσα του κυρίαρχου πληθυσμού , γίνονται επιθετικοί αρκετές φορές κυρίως μεταξύ τους , έχουν κι αυτοί τον ανταγωνισμό τους.>>

Δ4 << Σίγουρα δυσκολεύονται και αυτό τους προκαλεί άγχος και ανασφάλεια. Ωστόσο, αν δουν πως το σχολικό περιβάλλον(εκπαιδευτικοί, μαθητές) είναι θετικοί απέναντί τους και τους βοηθούν, εκτιμώ πως τα συναισθήματά τους θα είναι πολύ θετικά και φιλικά. Θεωρώ πως τα αλλοδαπά παιδιά δένονται περισσότερο μεταξύ τους και κάνουν αρκετή παρέα. Αυτό συμβαίνει, διότι αισθάνονται πως είναι διαφορετικοί απ' τους υπόλοιπους μαθητές και έχουν αυτό το κοινό μεταξύ τους.>>

Δ5 << Νομίζω πως έχουν ανάγκη από αγάπη και αποδοχή για να ξεχάσουν τα βάσανα τους και να αρχίσουν να κάνουν όνειρα για ένα καλύτερο μέλλον. εεε πιστεύω πως είναι αλληλέγγυοι λόγω των κοινών προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπίσουν.>>

Δ6 << Είναι αμήχανοι και φοβισμένοι στην αρχή. Με τον καιρό και ανάλογα με το κλίμα της τάξης αυτό αλλάζει. Είναι λογικό στην αρχή ερχόμενοι από ένα διαφορετικό περιβάλλον να νιώθουν άγχος , φόβο αυτό φυσικά αυτό αλλάζει με το καιρό. Συνήθως οι πρώτες τους παρέες είναι αναμεταξύ τους. Κάνουν παρέα μεταξύ τους πιο πολύ , ειδικά τον πρώτο καιρό.>>

Δ7 << Ίσως μειονεκτικά κάποιες φορές , ειδικά στην αρχή που όλα είναι καινούρια για αυτός. Δε γνωρίζουν τη γλώσσα , είναι σε μια νέα χώρα , πολλές φορές είναι στην Ελλάδα , χωρίς τους γονείς τους και περιμένουν , να φύγουν και τα ίδια τα παιδιά με τη σειρά τους στο εξωτερικό. Αρκετά καλή. Ίσως κάποιες φορές επιδιώκουν να συναναστρέφονται με συμμαθητές τους , που είναι και οι ίδιοι αλλοδαποί γιατί νιώθουν μεγαλύτερη οικειότητα.>>

Δ9 << Συνήθως είναι θετικοί και συνεργάσιμοι. Έχουν όρεξη να μάθουν και να ενταχθούν στην ομάδα της τάξης. Αν και στην αρχή μπορεί να νιώθουν αγχωμένοι, εάν αισθανθούν ότι τους προσεγγίζεις με αγάπη, νιώθουν χαρά θέλουν να έρχονται στο σχολείο. Στην αρχή έχουν πιο στενές σχέσεις, μέχρι να κάνουν κι άλλους φίλους.>>

Στη συνέχεια μια εκπαιδευτικός, τονίζει ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύ σημαντικός, για να νιώσουν οι μαθητές αυτοί μέρος του όλου και πολλές φορές και οι μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα έχουν μεταξύ τους διακρίσεις.

Δ8<< Η κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Υπάρχουν περιπτώσεις , που οι έλληνες μαθητές δέχονται τα παιδιά αυτά. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύ σημαντικός για αυτό. Έτσι , (...παύση) με αυτό τον τρόπο τα παιδιά νιώθουν ότι είναι μέρος της ομάδας. Υπάρχουν , όμως και πολλά φαινόμενα απομονωτισμού ωα αποτέλεσμα παραγκωνισμού ή πολλές φορές και της κοινωνικο-ταξικής θέσης των αλλοδαπών οικογενειών τους. Τα παιδιά της ίδιας φυλής είναι γενικά πολύ δεμένα. Μεταξύ , όπως διαφορετικών φυλών υπάρχουν κι εκεί διακρίσεις , για παράδειγμα Αλβανοί προς Πακιστανούς. >>

6.3.3 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών / Η οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης

6.3.3.1 Η πολυπολιτισμική τάξη και οι αλλαγές της

Συνεχίσαμε , με τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης. Ένα ερώτημα , το οποίο θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό , για τη διδασκαλία σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αλλά και σε γηγενείς μαθητές. Ζητήσαμε αρχικά από τους εκπαιδευτικούς μας , να μας περιγράψουν την πολυπολιτισμική τους τάξη. Πιο συγκεκριμένα να μας πουν ,ποια είναι η οργάνωση του χώρου της σχολικής τάξης (διάταξη θρανίων , πίνακα , θέση δασκάλου).

Οι εκπαιδευτικοί μας απάντησαν πως λόγω της ιδιαίτερης συνθήκης που αντιμετωπίζει ολόκληρος ο πλανήτης , αυτής του κορονοϊού τα παιδιά κάθονται σε σειρές , το ένα πίσω από το άλλο και κάθετα , ο κάθε μαθητής μόνος του, σε κάθε θρανίο , όπου βέβαια αυτό είναι εφικτό – αναλόγως την έκταση της τάξης. Ακόμη συνήθως τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο τους βάζουν , να κάθονται στα μπροστινά θρανία και να κάθονται με έναν γηγενή μαθητή , εάν αυτό είναι εφικτό , για να υπάρχει περισσότερη βοήθεια από το γηγενή μαθητή προς τον μαθητή με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Πιο ειδικά μας απάντησαν :

Δ3 << Τα παιδιά κάθονται το ένα πίσω από το άλλο σε σειρές. Βέβαια εξαιτίας του κορονοϊού οι μαθητές κάθονται μόνοι τους ανά θρανίο , για να έχουν όσο το δυνατόν πιο ασφαλείς απόσταση μεταξύ τους. Συνολικά υπάρχουν στην τάξη 17 μαθητές οι 2 από αυτούς προέρχονται από την Αλβανία και οι υπόλοιποι μαθητές είναι γηγενείς.>>

Δ1 << Η διάταξη , λόγω της πανδημίας είναι δασκαλοκεντρική , τα θρανία είναι δηλαδή το ένα πίσω από το άλλο με προσανατολισμό την έδρα και τον πίνακα. Κρατάμε όσον το δυνατόν καλύτερα μπορούμε αποστάσεις ασφαλείας. Στην τάξη μου υπάρχουν 14 παιδιά από τη Συρία και 4 Ρομά. Στην αρχή της χρονιάς ερχόντουσαν όλα τα παιδιά αλλά αυτή τη στιγμή λόγω της κατάστασης έρχονται σχεδόν τα μισά παιδιά.>>

Δ4 << Αν είχα τη δική μου τάξη και υπήρχαν αλλόγλωσσοι μαθητές μέσα σ' αυτή θα προσπαθούσα να έχω τους μαθητές αυτούς στα μπροστινά θρανία, ώστε να τα βοηθώ, όταν αυτό είναι αναγκαίο. Θα ήθελα να βρίσκονται κοντά στον πίνακα και να κάθονται με κάποιο παιδί απ' την Ελλάδα, που θα γνωρίζει καλά τη γλώσσα και θα μπορούν να συνεργάζονται.>>

Πρέπει να προσθέσουμε ακόμη ότι το συγκεκριμένο σχολείο (αποτελείται από δυο μεγάλα κτίρια , όπου φιλοξενούν τις τάξεις και ένα μεγάλο προαύλιο χώρο) , με τις περισσότερες αίθουσες να είναι αρκετά μεγάλες και φωτεινές.

Επιπρόσθετα ζητήσαμε από τους εκπαιδευτικούς , να μας περιγράψουν πιο συγκεκριμένα το πώς είναι η τάξη τους :

Οι εκπαιδευτικοί μας απάντησαν γενικά και σύσσωμοι ότι οι πολυπολιτισμικές τάξεις τους είναι **όμορφες , φωτεινές , τακτοποιημένες με εποπτικό υλικό** (καρτέλες και γράμματα της αλφαβήτας ή γραμματικά φαινόμενα), διαθέτουν **ντουλάπες** για τα προσωπικά αντικείμενα των μαθητών (βιβλία , τετράδια , χαρτόνια , μαρκαδόρους) , **λευκούς πίνακες και φελλοπίνακες** .

Πιο συγκεκριμένα απάντησαν :

Δ1 <<Προσπαθώ να την έχω όμορφη και τακτοποιημένη , με οπτικό υλικό αναρτημένο στους τοίχους. Την έχω επίσης εξοπλισμένη με ηλεκτρονικά μέσα , όπως για παράδειγμα ηλεκτρονικό υπολογιστή , ηχεία.(...) η τάξη μου αποτελείται από 18 μαθητές. Είναι η τάξη ΖΕΠ του σχολείου.>>

Δ4 <<Τα θρανία είναι τοποθετημένα το ένα πίσω απ' το άλλο και ο κάθε μαθητής κάθεται μόνος του (λόγω covid-19). Μπροστά απ' τα θρανία είναι ο πίνακας και η έδρα της δασκάλας. Στους τοίχους υπάρχουν οι αριθμοί, τα γράμματα της αλφαβήτας, οι μέρες της εβδομάδας, οι μήνες και οι εποχές.>>

Δ5 << Είναι μια μικρή τάξη με τέσσερα διπλά παράθυρα . Στους τοίχους υπάρχουν κολλημένα τα γράμματα της αλφαβήτας , οι αριθμοί ως το δέκα , οι κανόνες της τάξης μας και κάποια σημαϊάκια που γράφουν << καλημέρα >>. Υπάρχει μια ντουλάπα μεταλλική με διάφορα σχολικά βιβλία των παιδιών (ανθολόγιο , εικαστικά , φυσική αγωγή) αλλά και μολύβια , γόμες , ζύστρες , ζυλομπογιές και μαρκαδόρους μέσα σε κούπες για να δανείζονται τα παιδιά , όταν δεν έχουν δικό τους υλικό. Επίσης υπάρχει υλικό για χειροτεχνίες , πάλι για κοινή χρήση. Υπάρχει ακόμη μια εντοιχισμένη βιβλιοθήκη και μια μικρότερη ξύλινη με λογοτεχνικά βιβλία , που διαβάζουμε στα πλαίσια της <<φιλιαναγνωσίας >>. Πάνω από αυτήν υπάρχει ένα μικρό στερεοφωνικό , που το έχω φέρει από το σπίτι μου για να ακούμε διάφορα εκπαιδευτικά cd.>>

Δ7 << Η τάξη είναι όμορφη , φωτεινή με πολλά χρώματα . Η έδρα μου είναι δεξιά στη γωνία κοντά στο παράθυρο. Μέσα στη τάξη έχουμε μια ντουλάπα όπου εκεί έχουμε φακέλους με τα τεστ των παιδιών , χρώματα και άλλα αντικείμενα των παιδιών . Ακόμη , στους τοίχους έχω βάλει τους κανόνες της τάξης και καρτέλες με γραμματικά φαινόμενα.>>

Ακόμη , από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών διαπιστώνουμε και επιβεβαιώνουμε το γεγονός , ότι οι τάξεις είναι πολυπολιτισμικές, διότι όλες οι τάξεις έχουν τουλάχιστον έναν μαθητή με μεταναστευτικό υπόβαθρο ακόμη κι αν είναι 2^{ης} ή 3^{ης} γενιάς.

Οι απαντήσεις :

Δ2 << Η τάξη μου αποτελείται από 13 Έλληνες μαθητές , 2 Αλβανούς μαθητές που γεννήθηκαν στην Ελλάδα αλλά και από μια μαθήτρια που ήρθε πρόσφατα από την Αλβανία , η οποία κατέχει μόνο τις βασικές γνώσεις ελληνικών , 2 μαθήτριες από Συρία , κουρδικής καταγωγής , 1 μαθητή από Βουλγαρία και ένα μαθητή από Αίγυπτο. >>

Δ3 << Η τάξη μου αποτελείται από 17 μαθητές. Οι 15 είναι γηγενείς μαθητές και 2 από την Αλβανία. Ο ένας ο μαθητής μου γεννήθηκε και μεγαλώνει στην Ελλάδα από Αλβανούς γονείς , όπου βρίσκονται χρόνια εδώ και ο άλλος ο μαθητής μου είναι αλβανικής καταγωγής , όπου έχει έρθει στην Ελλάδα , τα τελευταία χρόνια. Στην τάξη μου , που είναι ως παράλληλη υπάρχουν κρεμασμένες αφίσες με γραμματικούς κανόνες , ζωγραφίες των παιδιών.>>

Μετέπειτα , καίριας σημασίας ήταν για εμάς οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις αλλαγές , που θα ήθελαν ιδανικά να κάνουν στις τάξεις τους. Οι περισσότεροι μας απάντησαν πως ήθελαν , να κάνουν αλλαγές και μερικές από αυτές είναι ότι θα ήθελαν να αλλάξουν τη διάταξη των θρανίων και να δουλεύουν οι μαθητές ομαδοσυνεργατικά *Δ3<< Θα δουλεύαμε σε ομάδες , βέβαια λόγω του κορονοϊού αυτή τι στιγμή είναι αδύνατο , επειδή οι μαθητές δε μπορούν να κάθονται μαζί αλλά ιδανικά πιστεύω οι ομάδες έχουν πολλαπλά οφέλη για τους μαθητές.>>* , *Δ1<< Ιδανικά , θα ήθελα να έχω τα θρανία διάταξη για ομαδοσυνεργατική διδασκαλία , αλλά εξαιτίας του κορονοϊού αυτή τι στιγμή κάτι τέτοιο είναι αδύνατο.>>* , *Δ7<< Θα ήθελα να αλλάξω τη διάταξη των θρανίων. Να γίνουν ομάδες εργασίας. Οι μαθητές μου , να δουλεύουν σε ομάδες.>>*

Ακόμη , μερικοί από τους εκπαιδευτικούς συμπλήρωσαν ότι θα επιθυμούσαν να χρησιμοποιήσουν περισσότερο εποπτικό υλικό και εργαλεία διδασκαλίας , όπως ο προτζέκτορας. *Δ2 << Ναι , θα ήθελα να χρησιμοποιήσω περισσότερο εποπτικό υλικό στους τοίχους , για τους μαθητές μου.>>* , *Δ8<< Θα μου άρεσε, να υπάρχει σε κάθε τάξη ένας προτζέκτορας , για να μπορούμε με τα παιδιά να βλέπουμε βίντεο στη τάξη. Βέβαια , με τη τηλεεκπαίδευση , έχουμε αυτή τη δυνατότητα αλλά χάνουμε την επαφή με τους μαθητές μας.>>* , *Δ9<< Ιδανικά θα ήθελα να υπάρχει εγκατεστημένος προτζέκτορας και υπολογιστής. Επίσης, θα ήθελα να διαμορφώσω έναν χώρο για ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη της τάξης.>>*

6.3.3.2 Η συμβολή της στη μάθηση

Έπειτα , προχωρήσαμε με το εάν ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και αν ναι με ποιόν τρόπο , οι εκπαιδευτικοί μας είπαν ότι *Δ1<< Σίγουρα , από την εμπειρία μου ένας χώρος όμορφος και ευχάριστος με πολλά ερεθίσματα συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη μάθηση.>>* κινητοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών καθώς τα παιδιά , όπως προσθέτει ο εκπαιδευτικός *Δ2: <<τείνουν να κοιτούν τους τοίχους , οπότε η ύπαρξη κάποιον poster ή γνωστικών βοηθημάτων , όπως χάρτες , αριθμογραμμές είναι εποικοδομητικά για όλους τους μαθητές.>>*

Απάντησαν ακόμη :

Δ3<<Μμμ η τάξη βοηθάει πάντα , είναι σημαντική βέβαια η τάξη έχει καίριο λόγο , οι μαθητές αλληλεπιδρούν σε αυτή , οπότε πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά στις

ανάγκες των μαθητών , για παράδειγμα με πολλά χρώματα , όχι σκοτεινή , οι μαθητές να νιώθουν οικεία μέσα σε αυτή.>>

Δ9<< Πιστεύω πως συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών. Είναι μια άνετη αίθουσα. Οι μαθητές έχουν άνεση να κινηθούν και να σηκωθούν στον πίνακα, αλλά και να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους. Στους τοίχους υπάρχουν φελλοπίνακες όπου οι μαθητές έχουν οπτική επαφή με γράμματα , λέξεις, αριθμούς και κανόνες γραμματικής που τους βοηθάει σ' αυτή την ηλικία.>>

Δ7<< Είναι πολύ σημαντικό , να υπάρχει όμορφο μαθησιακό περιβάλλον με ζωγραφιές , κανόνες ,και εργασίες των μαθητών. Οι μαθητές νιώθουν περισσότερο οικεία με το χώρο , η τάξη είναι δική τους (χαμόγελο).>>

Φυσικά , στη συνέχεια οι εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν πως η τάξη μόνο δεν αρκεί και κυρίαρχο ρόλο , έχει μέσα σε αυτή ο εκπαιδευτικός . Χαρακτηριστικά , μας απάντησε η εκπαιδευτικός Δ5<< Νομίζω πως μόνο η αίθουσα δεν αρκεί για τη μάθηση των παιδιών . Κυρίαρχο ρόλο έχει η αγάπη του δασκάλου για τη δουλειά του και οι καλές σχέσεις των μαθητών μεταξύ τους. Προσωπικά πιστεύω πως η τάξη μας , δεν αποθαρρύνει τους μαθητές από το να μάθουν.>> , Δ8<<Ο χώρος της τάξης σίγουρα βοηθά τους μαθητές . Η τάξη ανήκει στους μαθητές. Αυτοί μαζί με τον εκπαιδευτικό περνάνε καθημερινά αρκετές ώρες σε αυτή επομένως πρέπει να είναι φωτεινή , όμορφη και γεμάτη με τις ζωγραφιές των παιδιών.>>

Επιπρόσθετα ,φαίνεται σύμφωνα με τον Νικολάου (20011^α , σελ.197) πως οι εκπαιδευτικοί δείχνουν, ανεκτική , επεικική και ανθρωπιστική στάση όσον αφορά τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , οι Έλληνες δάσκαλοι αποδεικνύουν με τις ιδέες και τις δράσεις τους ότι υπάρχει τελικά σημαντικότερη συνάφεια ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και στην επιλογή του συγκεκριμένου επαγγέλματος.

6.3.4 Ανάλυση λόγου εκπαιδευτικών / Οι μέθοδοι και οι πρακτικές των εκπαιδευτικών

6.3.4.1 Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος

Στον τέταρτο άξονα και τελευταίο άξονα μας θέλαμε να διερευνήσουμε τις μεθόδους και τις πρακτικές, τις οποίες χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία τους . Αρχικά, τους ρωτήσαμε ποιες είναι κατά τη γνώμη τους , οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας για την εκπαίδευση των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο κι εκείνοι , μας απάντησαν πως θεωρούν κατάλληλες την ομαδοσυνεργατική ,γιατί τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες και είναι πιο ευχάριστο για εκείνα Δ7<< Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Όταν τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες , μαθαίνουν καλύτερα , μαθαίνουν περισσότερο όχι μόνο μαθησιακά αλλά μαθαίνουν και

να συνεργάζονται.>> , τη βιωματική μέθοδο διδασκαλίας, **Δ2** << Οι καλύτερες μέθοδοι διδασκαλίας για τους αλλόγλωσσους μαθητές είναι αυτές που στηρίζονται στη βιωματική μάθηση. Η μελέτη πεδίου , τα παιχνίδια ρόλων (θεατρικό παιχνίδι) , το πείραμα , η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών (εάν είναι δυνατό) βοηθούν σημαντικά τους αλλόγλωσσους μαθητές , αφού μπορούν να υπερκεράσουν το γλωσσικό φράγμα ενώ δύναται να αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω διερεύνηση και ανάπτυξη του υπό συζήτηση θέματος ή και έναυσμα για την κατάθεση προσωπικών εμπειριών και απόψεων των μαθητών (ελληνόφωνων κι μη).(...) η διαφοροποιημένη διδασκαλία , επίσης , αποτελεί ένα ακόμη χρήσιμο εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού , ο οποίος αφού αξιολογήσει τις γνωστικές δεξιότητες των μαθητών του και μάθει τα ενδιαφέροντα τους και τις προτιμήσεις τους , μπορεί να κάνει πιο αποτελεσματική τη διδασκαλία του >>.

Χαρακτηριστικά πρόσθεσαν ακόμη :

Δ1 << Για εμένα είναι οι ίδιες μέθοδοι που λειτουργούν εξίσου καλά και με τους Έλληνες μαθητές και με τους αλλοδαπούς μαθητές μου, γενικά για τα παιδιά νομίζω ότι η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία είναι πολύ υποβοηθητική , η χρήση οπτικοακουστικών μέσων και η αξιοποίηση των γλωσσικών ικανοτήτων μεγαλύτερων μαθητών για τη διδασκαλία των μικρότερων σε περιπτώσεις που δε μιλούν καθόλου την Ελληνική γλώσσα , θεωρώ πως βοηθάει πολύ .>>

Δ3 << Ο καλύτερος τρόπος, ειδικά για την αρχή, θεωρώ πως είναι η ομαδοκεντρική διδασκαλία κατά την οποία οι μαθητές λειτουργούν σε ομάδες και βοηθά ο ένας τον άλλον. Έτσι, όλα τα παιδιά νιώθουν πως «αγωνίζονται» μαζί για να καταφέρουν κάτι, πως ο στόχος τους δηλαδή είναι κοινός. Αυτό τα κάνει να αισθάνονται χρήσιμα το ένα στον άλλο και κανένα απ' αυτά δε νιώθει μόνο του και απομονωμένο.>>

Δ4 << Οι αλλοδαποί μαθητές εξαιτίας του γεγονότος ότι δε γνωρίζουν καλά τη γλώσσα , λογικό είναι , θα πρέπει στην αρχή , να μαθαίνουν απλές λεξούλες της καθημερινότητας , όπως γεια σου , αντίο , με λένε και στη συνέχεια αφού κατακτήσουν απλές λεξούλες να προχωρήσουν σε πιο σύνθετες. Βέβαια , θα βοηθήσει πιστεύω πολύ και η βιωματική μάθηση , η μάθηση μέσω παιχνιδιών , γενικότερα όσο πιο απλά πράγματα γίνεται.>>

Δ5 <<Πρέπει αρχικά να μάθουν πως να συνεννοούνται στη γλώσσα μας , συνδέοντας κάθε ελληνική λέξη με την αντίστοιχη δική τους. Επίσης , θα πρέπει να υπάρχει άφθονο εποπτικό υλικό με εικόνες που θα βοηθούν τα παιδιά να κάνουν τις λέξεις που μαθαίνουν.>>

Δ9 << Πιστεύω πως έχουν ανάγκη και από εξατομικευμένη διδασκαλία παράλληλα με το μάθημα στην τάξη. Να συνδέεις τις λέξεις και γενικά το γνωστικό αντικείμενο και με εικόνες και να συνδέεις στοιχεία του πολιτισμού τους με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής. Οι εργασίες για το σπίτι να είναι λίγες και απλές. Ακόμη πιστεύω πως βοηθάει και η δραματοποίηση και κάποια παιχνίδια όπως η παντομίμα.>>

Έπειτα , μας μίλησαν για εκείνες τις μεθόδους τις οποίες, αυτοί χρησιμοποιούν στην τάξη τους και μας τόνισαν πως η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία είναι ιδιαίτερα σημαντική και χρήσιμη , για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , όπως για παράδειγμα , η εκπαιδευτικός Δ1 η οποία διδάσκει και στη τάξη ΖΕΠ του σχολείου , μας υπογράμμισε : << Κυρίως, προσπαθώ να δουλεύω σε ομάδες , γιατί είναι πιο ευχάριστο για τα παιδιά. Τα μεγαλύτερα παιδιά , βοηθούν τα μικρότερα και φτάνουν μαζί στη γνώση.>> , Δ4<< Χρησιμοποιώ την ομαδοκεντρική διδασκαλία, γιατί αισθάνομαι πως «δένονται» τα παιδιά μεταξύ τους. Αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς συνεργασίας και βοήθειας. >> , Δ7<< Στη σχολείο μας δε διαθέτουμε πολλά εποπτικά μέσα. Για παράδειγμα , δε διαθέτουμε projectora. Προσπαθώ να δουλεύω με όσα εποπτικά μέσα διαθέτω κάθε φορά. Εγώ , προσπαθώ να δουλεύουν όσο γίνεται τα παιδιά σε ομάδες. >>

Ακόμη , σύμφωνα με έρευνες έχουν δείξει ότι η συνεργατική μάθηση αναπτύσσει το αμοιβαίο ενδιαφέρον και τη διαπροσωπική εμπιστοσύνη μεταξύ των μελών της ομάδας (Νικολάου , 2011β , σελ.276).Η εργασία σε ομάδες ,είναι πιο ευχάριστη για τους μαθητές , βελτιώνονται οι σχέσεις μεταξύ των μελών με πολυπολιτισμική σύνθεση και ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους.

Επιπλέον , η χρήση εκπαιδευτικών βίντεο , το πλούσιο εποπτικό υλικό ιδιαίτερα φαίνεται πως βοηθά τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , όπως για παράδειγμα οι εικόνες. Οι εκπαιδευτικοί Δ5 και Δ8 , μας αναφέρουν <<: Επειδή το σχολείο δε διαθέτει υλικοτεχνικό εξοπλισμό , συνήθως το φέρνω εγώ εικόνες ή κάποια εκπαιδευτικά cd. Επίσης, αν έχω εντοπίσει κάποια ενδιαφέροντα εκπαιδευτικά βίντεο , αφού τα μετατρέπω σε video link για να είναι ασφαλή , τα στέλνω στην ομαδική που έχω με τους γονείς στο viber και βλέπουν όταν επιστρέψουν σπίτι τους.>> , Δ8<< Στο μάθημα μου , χρησιμοποιώ πολύ την εικόνα και το βίντεο, όταν μπορώ για να δώσω περισσότερα πολιτισμικά στοιχεία στους μαθητές.>>

Ακόμη , οι εκπαιδευτικοί σημειώνουν ότι πολύ σημαντική είναι και η εξατομικευμένη διδασκαλία , σαν μέθοδος διδασκαλίας , όταν αυτή είναι εφικτή . Χαρακτηριστικά μας απάντησαν , οι εκπαιδευτικοί : Δ6<< Εγώ , κυρίως εξατομικευμένη διδασκαλία , δουλεύω ξεχωριστά με το κάθε παιδί με βάση τις ανάγκες του και το επίπεδο του .>> ο εκπαιδευτικός του τμήματος ένταξης και η εκπαιδευτικός Δ9<< Δυστυχώς ο χρόνος και η κάλυψη της ύλης δεν μου επιτρέπει να κάνω πολλά πράγματα μέσα στην τάξη. Σίγουρα κάνω εξατομικευμένη διδασκαλία μέχρι να μπορέσει να ακολουθήσει τους υπόλοιπους μαθητές και προσπαθώ να συνδέω με εικόνες καθετί καινούριο που μαθαίνουμε (π.χ όταν ο μαθητής δε γνωρίζει καθόλου την ελληνική γλώσσα). Εάν υπάρχει κι άλλος αλλοδαπός μαθητής στην τάξη με την ίδια μητρική γλώσσα, τον βοηθάει και του εξηγεί.>>

Μετέπειτα ,οι εκπαιδευτικοί μας περιέγραψαν μια μέθοδο διδασκαλίας , την οποία χρησιμοποιούν εκείνοι και μας είπαν οι περισσότεροι ότι τους βοηθούν οι καρτέλες

με τα γράμματα της αλφαβήτας ή οι καρτέλες με λεξούλες, όπως η εκπαιδευτικός Δ5, μας περιγράφει <<Στις μικρές τάξεις του δημοτικού βασίζομαι στις καρτέλες με τα γράμματα, τους αριθμούς ή τα σημεία στίξης, που είναι κολλημένα στους τοίχους της αίθουσας, ώστε να τα βλέπουν συχνά και να τα θυμούνται. Επίσης, για να ξεκουράζονται, χωρίς να σταματούν βέβαια να μαθαίνουν τους βάζω τραγουδάκια που έχουν σχέση με το μάθημα της γλώσσας που κάναμε ή με τους αριθμούς. Στη Δευτέρα τάξη επίσης μαθαίνουμε την προπαίδεια με τραγουδάκια. Στις μεγαλύτερες τάξεις χρησιμοποιώ σχεδιαγράμματα των μαθημάτων για παράδειγμα στην ιστορία και φυλλάδια με ερωτήσεις και απαντήσεις για διευκόλυνση της μάθησης. Τα επαναληπτικά μαθήματα γίνονται με συμπλήρωση κενών ή πολλαπλής επιλογής ή μορφής σωστού και λάθους, αντιστοιχίσεων ή σταυρόλεξων.>>, Δ8<< Χρησιμοποιώ διάφορες εικόνες, κείμενα και βίντεο. Με τα παιδιά, επειδή το μάθημα που διδάσκω είναι τα γερμανικά η δυσκολία είναι λίγο πολύ κοινή για όλα τα παιδιά.>>

Ακόμη, χρήσιμη είναι και η ανάλυση των λέξεων σε συλλαβές, μας τονίζει η εκπαιδευτικός Δ9<<Χρησιμοποιώ την αναλυτικοσυνθετική μέθοδο, με την οποία αναλύουμε με τα παιδιά τις λέξεις σε συλλαβές και σε φθόγγους και ύστερα τις συνθέτουμε ξανά. Παρουσιάζω εικόνες που αναπαριστούν αυτές τις λέξεις ή τις ζωγραφίζω. Ύστερα τις γράφουν στο τετράδιο και παρατηρούμε πόσο αλλάζει αυτή η λέξη αν αλλάζουμε τον τόνο (π.χ. γέρος- γερός) ή τη σειρά των συλλαβών (π.χ. λάμπα-μπάλα).>>

Επιπρόσθετα, εκπαιδευτικοί μας έφεραν παραδείγματα ομαδοσυνεργατικής και βιωματικής μάθησης. Για παράδειγμα, η εκπαιδευτικός Δ7 <<Δουλεύω πολύ την ομαδοσυνεργατική και τη βιωματική όσο γίνεται και μου επιτρέπεται. Για παράδειγμα στο μάθημα της ιστορίας, όταν μας το επιτρέπει και καιρός με τα παιδιά παίρνουμε τα καρεκλάκια μας και κάνουμε μάθημα έξω στο προαύλιο χώρο του σχολείου. Έχω τμήμα της γ' τάξης. Καθόμαστε σε ένα κύκλο με τα καρεκλάκια, κρατάμε τις αποστάσεις μας (χαμόγελο) διαβάζουμε το μάθημα και έπειτα το συζητάμε με τα παιδιά. Αυτός ο τρόπος αρέσει πολύ στα παιδιά, γιατί ξεφεύγουμε από την τάξη μας, είναι κάτι διαφορετικό.>>

6.3.4.2 Τα αποτελέσματα των πρακτικών τους

Προχωρήσαμε με τα αποτελέσματα αυτών των μεθόδων/πρακτικών τους και όλοι οι εκπαιδευτικοί, μας απάντησαν ότι αυτά ήταν θετικά, βοηθητικά προ τους μαθητές τους. Παράδειγμα: << Οι μαθητές κατανοούν τις λέξεις και τις μαθαίνουν. Βοηθάει και η επανάληψη για να τις θυμούνται. Αν όμως δεν ακούν κάπου αλλού ελληνικά, εκτός από τον χώρο του σχολείου, δύσκολα τις συγκρατούν.>> Δ9

Ειδικά μας είπαν :

Δ2 << Όλοι οι μαθητές ανταποκρίθηκαν θετικά στις παραπάνω μεθόδους. Οι αλλοδαποί μαθητές μάλιστα χαιρόνταν περισσότερο τις πιο πρακτικές δραστηριότητες, οι οποίες δεν περιελάμβαναν πολλές γλωσσικές πληροφορίες.>>

Δ5 << Επειδή οι αλλοδαποί μαθητές μου ήταν στη πρώτη τάξη δημοτικού , μέσα από τα τραγουδάκια κατανοούσαν καλύτερα τα μαθηματικά και μέσα από τις καρτέλες τα γράμματα .>>

Δ6 << Πολύ καλά και ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Υπάρχει βελτίωση και εξέλιξη των μαθητών προς το καλύτερο.>>

Δ7 << Θετικά αποτελέσματα. Στους μαθητές αρέσει πολύ να δουλεύουν σε ομάδες , να συνεργάζονται μεταξύ τους και να κάνουμε μάθημα έξω στο προαύλιο χώρο.>>

Δ9 << Οι μαθητές κατανοούν τις λέξεις και τις μαθαίνουν. Βοηθάει και η επανάληψη για να τις θυμούνται. Αν όμως δεν ακούν κάπου αλλού ελληνικά, εκτός από τον χώρο του σχολείου, δύσκολα τις συγκρατούν.>>

Εν συνεχεία στην ερώτηση μας , εάν θεωρούν ότι πρέπει να αλλάξουν κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας τους , μας απάντησαν σχεδόν οι μισοί πως δεν θα άλλαζαν κάτι στη διδασκαλία τους , για παράδειγμα : << Θεωρώ ότι η εικόνα βοηθάει πολύ τους μαθητές . Δεν νομίζω ότι πρέπει να αλλάξω κάτι.> Δ8 . Οι υπόλοιποι μισοί μας απάντησαν , ότι αυτό που χρειάζονται και θα τους βοηθούσε περισσότερο στη διδασκαλία τους είναι τα ψηφιακά εργαλεία και ο προτζέκτορας για να κινητοποιήσουν περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών τους. Για παράδειγμα η εκπαιδευτικός Δ5 <<Νομίζω πως το σχολείο θα πρέπει να αποκτήσει την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή , ώστε να μπορώ να δείχνω άμεσα στους μαθητές μου τις παρουσιάσεις μου , χωρίς να είναι αναγκαίο να τις στέλνω στους γονείς τους για να τις βλέπουν στο σπίτι και να τις συζητάμε τις επόμενες μέρες στο σχολείο.>> συμφώνησε και η εκπαιδευτικός Δ9 <<Θα χρησιμοποιούσα και ψηφιακές τεχνολογίες που προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών.>>

Ολοκληρώνοντας, τη συνέντευξη μας ρωτήσαμε τους εκπαιδευτικούς διερευνητικά , αν θα ήθελαν , να συμπληρώσουν κάτι σχετικά με το οποίο δεν αναπτύξαμε στη συνέντευξή μας και θα ήθελαν να μας πουν ορισμένα παραπάνω πράγματα. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν είχαν κάτι επιπλέον να προσθέσουν εκτός από τους εκπαιδευτικούς Δ2 , Δ5 και Δ8.

Συγκεκριμένα μας απάντησαν :

Ο εκπαιδευτικός Δ2 πρόσθεσε ότι θα πρέπει , να γίνεται συζήτηση ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και το μαθητή με μεταναστευτικό υπόβαθρο , όχι μόνο για τα γνωστικά αντικείμενα. Πρόσθεσε ότι οι δυσκολίες αυτών των παιδιών είναι κυρίως συναισθηματικές και κοινωνικές και έπειτα μαθησιακές.

Η εκπαιδευτικός Δ5 τόνισε επιπλέον τη σημαντικότητα της εμπειρίας αυτής , δηλαδή της επαφής του εκπαιδευτικού με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Η εκπαιδευτικός Δ8 διευκρίνισε ότι το πρώτιστο μέλημα θα πρέπει να είναι η ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο σύνολο τους στη κοινωνία , να έχουν ίσες ευκαιρίες στη ζωή , εργασία . Επίσης , εξίσου σημαντικό είναι να μη χάσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα.

Κεφάλαιο 7 : Συμπεράσματα

Ο σκοπός της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας μας , ήταν να διερευνηθούν ο λόγος και οι πρακτικές των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση. Μέσα από τις 9 συνεντεύξεις μας , προέκυψαν σημαντικά συμπεράσματα , τα οποία συσχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα , τα οποία είχαμε θέσει εξαρχής. Πιο συγκεκριμένα , συμπεραίνουμε σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας μας , τα εξής :

1.1^{ος} άξονας-Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο ελληνικό σχολείο;

Όσον αφορά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα μας , ποιες είναι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών φαίνεται πως είναι σύμφωνοι με αυτό. Αποδέχονται τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και την αναγκαιότητα , να υπάρχουν στο ελληνικό δημόσιο σχολείο. Σύμφωνα με τον Νικολάου (2011 β) το σχολείο ενδιαφέρεται για το μέλλον του μαθητή , για την προετοιμασία του προκειμένου να επιτύχει μια άλλη , μελλοντική ένταξη : την ένταξη του στο ευρύτερο κοινωνικό και επαγγελματικό χώρο (σελ.206-207).

Το σημερινό σχολείο αποτελεί την <<ομπρέλα>> κάτω από την οποία βρίσκονται όλη οι διαφορετικοί πολιτισμοί και χρέος του , έχει να καλλιεργήσει εκτός από τις γνώσεις και αξίες , την αλληλεγγύη , την αποδοχή , τον σεβασμό , την ισότητα , την αποδοχή του διαφορετικού. Στο σημερινό σχολείο όλοι οι μαθητές , οι εκπαιδευτικοί και η κοινωνία οφείλουν να λειτουργούν σε μια κοινή διαπολιτισμική γραμμή , για το καλό και την ευημερία ολόκληρης της κοινωνίας.

Επίσης , με τις απαντήσεις τους οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν σύσσωμοι πως η εισαγωγή των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο σχολείο αποτελεί εμπλουτισμός με κάποιες προϋποθέσεις(επιμορφώσεις εκπαιδευτικών , κατάλληλο υλικό και υποδομές) και όχι πρόβλημα. Εμπλουτισμός γιατί οι μαθητές ανταλλάζουν πολιτισμικά στοιχεία , καλλιεργούν αξίες όπως την αποδοχή , το σεβασμό στο διαφορετικό, την αλληλεγγύη ,την ισότητα. Τα ευρήματα της έρευνας μας έδειξαν πως συμφωνούν με αυτά του Νικολάου (1999) , όπου η παρουσία των μαθητών με

μεταναστευτικό υπόβαθρο στις τάξεις , παρά τις δυσκολίες που δημιουργεί , δεν προκαλεί την εμφανή – τουλάχιστον- δυσφορία τους , αν και θα επιθυμούσαν μεγαλύτερη υποστήριξη , τόσο ηθική και επιστημονική , όσο και σε υποδομές (Νικολάου, 2011β , σελ.196).

Ολοκληρώνοντας , τον πρώτο άξονα είναι κατανοητό ότι σύμφωνα πάντα με το δείγμα των εκπαιδευτικών , το οποίο είχαμε στη διάθεση μας , οι αναπληρωτές δάσκαλοι λόγω των λίγων ετών προϋπηρεσίας τους στα ελληνικά σχολεία θα έχουν και λιγότερη εμπειρία- επαφή με μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο σε σχέση με τους μόνιμους εκπαιδευτικούς , οι οποίοι έχουν περισσότερα έτη προϋπηρεσίας, άρα και περισσότερη εμπειρία, όπως είναι λογικό.

2. 2^{ος} άξονας- Ποιες οι στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο;

Σχετικά με το ερευνητικό μας ερώτημα, ποιες είναι οι στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο από την έρευνα μας, φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, μαθητές με αυξημένες ανάγκες και για αυτό νιώθουν προς αυτούς τους αυξημένο το αίσθημα της βοήθειας και της αλληλεγγύης.

Σύμφωνα και με άλλες νεώτερες έρευνες επιβεβαιώνεται η θετική και απροκατάληπτη στάση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο παρά την έλλειψη της μετεκπαίδευσης και εξειδικευμένης κατάρτισης τους πάνω στην πολυπολιτισμικότητα. Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα προσανατολίζεται σε έναν προσδιορισμό του ρόλου του δασκάλου και των δομών που πλαισιώνουν τις αλληλεπιδραστικές σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών (Χαλκιάς , 2016, σελ. 86).

Συνεχίζοντας οι εκπαιδευτικοί σε ότι αφορά τα εμπόδια τα οποία συναντούν στην προσπάθεια τους , να εντάξουν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην σχολική τάξη τους, κύριο εμπόδιο για αυτούς αποτελεί η επικοινωνία , λόγω της γλώσσας τόσο με τους μαθητές όσο και με τους γονείς τους . Ακόμη , εμπόδιο για αυτούς αποτελεί κάποιες φορές και οι στάσεις των γονέων των γηγενών μαθητών , οι οποίοι φοβούνται για την απόδοση των παιδιών τους, το πώς θα επηρεάσει , δηλαδή , η παρουσία των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο , την επίδοση των γηγενών μαθητών.

Αναφορικά με τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών μας διευκρίνισαν ότι νιώθουν το ίδιο , όπως με όλους τους μαθητές τους , συναισθήματα αγάπης , χαράς , προσφοράς . Επιπρόσθετα , για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο κάποιοι εκπαιδευτικοί μας τόνισαν ότι δείχνουν περισσότερο ζήλο και έχουν περισσότερη υπομονή. Σύμφωνα με τον Χαλκιά (2016, σελ.90-91) η συναισθηματική σχέση που αναπτύσσεται (ανάμεσα σε εκπαιδευτικό και μαθητή) αποτελεί προϋπόθεση για

μάθηση , αφού δείχνει τη διάθεση του εκπαιδευτικού να εκδηλώσει με αμεσότητα , τη φιλική του διάθεση και συμπάθεια. Οι ανάγκες των μαθητών αυτών σε συναισθηματικό και επικοινωνιακό επίπεδο είναι πολύ μεγάλες , ποικίλουν από μαθητή σε μαθητή και από κοινωνία σε κοινωνία και μπορούν να ικανοποιηθούν με μεγαλύτερη ευκολία πέρα από τα ασφυκτικά πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος με τη θετική στάση και συμπεριφορά του εκπαιδευτικού.

Έπειτα , οι εκπαιδευτικοί πρόσθεσαν αναφορικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν , να έχουν οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην εκπαίδευση και ισχυρίστηκαν ότι έχουν και αξίζουν να έχουν ίσες ευκαιρίες με τους γηγενείς μαθητές. Προσθέτουν ακόμη , ότι η πολιτεία από τη μεριά της οφείλει, να βοηθήσει παρέχοντας τις κατάλληλες δομές και επιμόρφωση στους εκπαιδευτικούς. Στη συνέχεια , από την έρευνα μας προέκυψε πως οι εκπαιδευτικοί αναφορικά με τις αλλαγές τις οποίες πιστεύουν ότι πρέπει να γίνουν για τους μαθητές από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα , μας απάντησαν ότι θα πρέπει να υιοθετηθούν οι αρχές διαφοροποιημένης μάθησης και τα βιβλία , να εμπλουτιστούν με περισσότερο οπτικοακουστικό υλικό . Φυσικά , ακόμη προσθέτουν ότι θα πρέπει να υπάρχει εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό.

Η έρευνα μας , συμφωνεί με αυτή του Νικολάου (2011^α) οι εκπαιδευτικοί τις περισσότερες φορές έμειναν αβοήθητοι , είτε από την πολιτεία, που δε φρόντισε για την έγκαιρη ενημέρωση και υποστήριξη τους με διδακτικό υλικό και υποδομές , είτε από τα στελέχη Εκπαίδευσης και τις τοπικές κοινωνίες , που δεν ενίσχυσαν όσο θα έπρεπε το έργο τους. Αυτό , όμως δεν αποτέλεσε άλλοθι για τη μη ανάληψη των ευθυνών τους μέσα στην τάξη (σελ.197-198).

Εν κατακλείδι ,οι εκπαιδευτικοί μας μίλησαν για το πως νιώθουν οι ίδιοι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και ποιες είναι οι σχέσεις μεταξύ τους . Γίνεται κατανοητό και σεβαστό από όλους , το γεγονός ότι αυτοί οι μαθητές σίγουρα νιώθουν άγχος στην αρχή , βρισκόμενοι σε ένα μη γνώριμο και καινούριο περιβάλλον , με νέους ανθρώπους. Λογικό είναι ότι θα τείνουν αρχικά να κάνουν σχέσεις – επαφές πρώτα μεταξύ τους και μετέπειτα με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους.

3. 3^{ος} άξονας- Ποια η οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης ;

Όσον αφορά το ερευνητικό μας ερώτημα σχετικά με το ποια είναι η οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης , από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών κατανοούμε ότι λόγω του covid , η διάταξη είναι σε σειρές (συνήθως τρεις με τέσσερις , εξαρτάται από τις διαστάσεις της τάξης) , όπου ο κάθε μαθητής κάθεται μόνος του , με σκοπό να κρατούνται όσο το δυνατόν καλύτερα γίνεται οι αποστάσεις ασφαλείας . Από τις απαντήσεις τους συμπεραίνουμε ότι οι τάξεις τους είναι όμορφες , φωτεινές αρκετά με εποπτικό υλικό στους τοίχους. Όλες οι τάξεις διαθέτουν λευκό

πίνακα , ντουλάπα και φελλοπίνακες για να κρεμούν εκεί οι μαθητές τις εργασίες τους ή τις καρτέλες με τους κανόνες (πχ γραμματικής).

Ανατρέχοντας στην Ελληνική βιβλιογραφία , διαπιστώνουμε ότι η ενασχόληση με την αρχιτεκτονική διαρρύθμιση του σχολικού χώρου δεν είναι εκτεταμένη . Σύμφωνα με την έρευνα του Γερμανού (2000) οι αίθουσες διδασκαλίας έχουν πάντοτε ορθογώνιο σχήμα και είναι τις περισσότερες φορές με τέτοιο τρόπο διαρρυθμισμένη , ώστε να διευκολύνει την παραδοσιακή και αυταρχική σχέση μεταξύ διδάσκοντος και μαθητών (Νικολάου , 2011β, σελ.253,255).

Στην έρευνα μας διαπιστώσαμε πράγματι ότι η διάταξη των αιθουσών παραπέμπουν περισσότερο σε μια δασκαλοκεντρική μορφή διδασκαλίας και αρκετές φορές το παραδοσιακό σχολείο είναι ένας χώρος όχι και το φιλόξενο για τους μαθητές με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Επιπρόσθετα , η πανδημία είναι ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας στις μέρες μας , όπου δεν επιτρέπει να γίνουν πολλές αλλαγές όσον αφορά το χώρο της τάξης. Οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούν , να κάνουν πολλές αλλά και ουσιαστικές αλλαγές στη διάταξη των θρανίων εξαιτίας της πανδημίας αλλά και του ίδιου του χώρου της τάξης .

Οι εκπαιδευτικοί συνέχισαν και μας μίλησαν για τις αλλαγές τις οποίες θα επιθυμούσαν να πραγματοποιήσουν , εφόσον μπορούσαν και είχαν αυτή τη δυνατότητα. Οι αλλαγές για τις οποίες μας μίλησαν, αφορούν κυρίως τη διάταξη των θρανίων με σκοπό οι μαθητές να δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά και μια δεύτερη αλλαγή είναι να έχουν περισσότερο εποπτικό υλικό. Με τους εκπαιδευτικούς του δείγματος μας , συμφωνεί και η έρευνα του Γερμανού (2000) , όπου αναφέρει πως θα ήταν πολλαπλώς χρήσιμο η διακόσμηση της τάξης να συνδέεται με την εργασία που επιτελείται σε αυτή , βέβαια να μην είναι <<μόνιμη και στατική>> αλλά να ανανεώνεται(Νικολάου,2011β, σελ.259).

Οι εκπαιδευτικοί εν συνεχεία συμφώνησαν ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση και πως ένας όμορφος , φωτεινός χώρος με πολλά ερεθίσματα βοηθάει και κινητοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών. Έπειτα , μας επιτρέπεται να ισχυριστούμε ότι το παραδοσιακό – δασκαλοκεντρικό σχολείο για να <<μεταμορφωθεί>> σε ένα σύγχρονο και μαθητοκεντρικό σχολείο κρίνεται αναγκαίο , να πραγματοποιηθούν αλλαγές στο χώρο του σχολείου. Βέβαια, είναι λογικό πως δεν αρκούν μόνο αυτές αλλά πρέπει να συνδυαστούν με αλλαγές και στις πρακτικές και μεθόδους διδασκαλίας των εκπαιδευτικών , όπως θα δούμε στο τέταρτο και τελευταίο ερευνητικό μας ερώτημα.

4. 4^{ος} άξονας-Ποιες είναι οι μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί ;

Στο τέταρτο και τελευταίο ερευνητικό μας ερώτημα θέλαμε να γνωρίσουμε τις μεθόδους και τις πρακτικές διδασκαλίας , τις οποίες χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί.

Αρχικά , οι εκπαιδευτικοί μας δήλωσαν αναφορικά με το ποιες είναι οι καταλληλότερες μέθοδοι διδασκαλίας και ποιες από αυτές οι ίδιοι χρησιμοποιούν. Για εκείνους καταλληλότερες είναι οι ομαδοσυνεργατική , βιωματικοί μέθοδοι διδασκαλίας , το παιχνίδι ρόλων (ή αλλιώς θεατρικό παιχνίδι) και η χρήση εποπτικού υλικού. Πρόσθεσαν ότι επιπλέον χρησιμοποιούν εκπαιδευτικά βίντεο και εποπτικό υλικό , ιδιαίτερα εικόνες οι οποίες βοηθά τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο και τους γηγενείς μαθητές . Ακόμη , μας τόνισαν πως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος είναι ιδιαίτερα σημαντική και χρήσιμη.

Όπως αναφέρεται στο Νικολάου (2011^α,σελ.218) , η συνεργατική μάθηση παράγει μεγαλύτερη <<ακαδημαϊκή>> μάθηση , δημιουργεί καλύτερες σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της τάξης με πολυφυλετική σύνθεση , ενισχύει την αυτοεκτίμηση των μαθητών και ενδυναμώνει τις σχέσεις μεταξύ των αδυνάτων και των υπολοίπων (καλών και μέτριων) μαθητών. Οι έρευνες έχουν δείξει ότι η συνεργατική μάθηση αναπτύσσει το αμοιβαίο ενδιαφέρον και τη διαπροσωπική εμπιστοσύνη μεταξύ των μελών της ομάδας , ενώ αποθαρρύνει την <<κοινωνική προτίμηση>> μεταξύ τους.

Συνέχισαν , περιγράφοντας μας μια μέθοδο διδασκαλίας , την οποία εκείνοι συνήθως χρησιμοποιούν και οι περισσότεροι μας απάντησαν ότι ιδιαίτερα για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο κάνουν χρήση καρτελών με π.χ γράμματα και μετέπειτα προχωρούν σε ανάλυση των λέξεων σε συλλαβές.

Τα αποτελέσματα των μεθόδων των οποίων χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί είναι αρκετά θετικά σύμφωνα πάντα με αυτούς και ενθαρρυντικά για να συνεχίσουν καθώς είδαν πως με αυτόν τον τρόπο βοηθούν τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο . Επιπλέον οι περισσότεροι από τους μισούς θεωρούν πως δεν πρέπει να αλλάξουν κάτι στις μεθόδους διδασκαλίας τους και οι υπόλοιποι μισοί θεωρούν ότι θα τους βοηθήσει περισσότερο στη διδασκαλία τους η χρήση ψηφιακών εργαλείων. Για παράδειγμα ο προτζέκτορας, με σκοπό να κινητοποιήσουν περισσότερο το ενδιαφέρον και την προσοχή των μαθητών τους.

Εν κατακλείδι , σύμφωνα με τον Χαλκιά (2016, σελ.80) οι διδακτικές πρακτικές πρέπει να προσανατολίζονται στον τομέα των δραστηριοτήτων , που ενισχύουν την ευαισθησία για τις διαφορετικές ανάγκες του καθενός, την κατανόηση του άλλου, την αλληλεγγύη και την συνεργασία , την ικανότητα επίλυσης συγκρούσεων , το δέσιμο της ομάδας και την ανάπτυξη εμπιστοσύνης μεταξύ των μαθητών. Οι διδακτικές μεθόδους είναι σημαντικό για εμάς αλλά κυρίως για τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , να προσανατολίζονται με βάση τις δικές του ανάγκες , να προάγουν την ισοτιμία και τις ίδιες ευκαιρίες για μάθηση.

Κεφάλαιο 8 : Προτάσεις

Η παρούσα έρευνα μας συνέβαλλε σημαντικά στο να εξαγάγουμε αρκετά και χρήσιμα συμπεράσματα , αναφορικά με τον λόγο και τις πρακτικές των

εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση , απαντώντας όσο ήταν δυνατό και εφικτό τα ερευνητικά μας ερωτήματα τα οποία είχαμε εκφράσει εξ αρχής. Επειδή , όμως η έρευνα δε μπορεί να παραμείνει στάσιμη , διότι συνεχώς εξελίσσεται παρακάτω θα παρουσιάσουμε ορισμένες μας προτάσεις προς πιθανή μελλοντική έρευνα.

Ξεκινώντας , θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να γίνει μια παρόμοια έρευνα και σε εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης , ώστε να μια σύγκριση του λόγου και των πρακτικών, που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Επιπλέον, η συγκεκριμένη έρευνα θα μπορούσε να λάβει χώρα και σε άλλες περιοχές εκτός Αττικής όπου υπάρχουν και φοιτούν μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο , σε σχολεία της επαρχίας ή σε νησιά. Ενδιαφέρον θα ήταν ακόμη να γίνει η ίδια έρευνα ή παρόμοια με δείγμα εκπαιδευτικούς οι οποίοι διδάσκουν σε διαπολιτισμικά σχολεία της χώρας.

Τέλος , με παρόμοια αφετηρία θα μπορούσαν να γίνουν έρευνες για τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και των γηγενών μαθητών και πως οι δεύτεροι μπορούν , να βοηθήσουν τους πρώτους .

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνικά Βιβλιογραφία

Βάρελη, Ε . (2015). Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο.:
Αθήνα: εκδόσεις : Διόνικος

Γκόβαρης, Χ .(2011) . Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Αθήνα: εκδόσεις :
Διάδραση

Γκόβαρης, Χ. (2011). Κείμενα για τη διδασκαλία και τη μάθηση στο πολυπολιτισμικό
σχολείο. Αθήνα: εκδόσεις : Διάδραση

Γκότοβος., Α .(2002). Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής
Παιδαγωγικής. Αθήνα: εκδόσεις :Μεταίχμιο

- Νικολάου, Γ . (2011α). Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο . Αθήνα: Εκδόσεις : πεδίο
- Νικολάου, Γ.(2011 β). Διαπολιτισμική Παιδαγωγική : Το νέο περιβάλλον – Βασικές αρχές. Αθήνα: εκδόσεις : πεδίο
- Παπαχρήστος, Κ.(2011). Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στο ελληνικό σχολείο. Αθήνα: εκδόσεις : Ταξιδευτής
- Παρθένης, Χ . (2020) . Πολιτική και Πρακτική της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης . Αθήνα: εκδόσεις : GUTENBERG
- Παρθένης Χ & Φραγκούλης Γ . (2015) . Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση απέναντι σε νέες προκλήσεις . Αθήνα: Εκδόσεις : Μεταίχμιο
- Παλαιολόγου Ν & Ευαγγέλου Ο. (2011). Διαπολιτισμική Παιδαγωγική. Εκπαιδευτική πολιτική για παιδιά μεταναστών. Αθήνα: Πεδίο.
- Παχή Ο. (2019). Το πολυπολιτισμικό σχολείο στον 21^ο αιώνα : Διδακτικές μέθοδοι , εφαρμοσμένες πρακτικές και πολιτισμικές δεξιότητες. Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο , Κέρκυρα 2020 , διαβάστηκε στις 15/11/21 στο σύνδεσμο : <https://www.pdeionion.gr>
- Σκούρτου, Ε.(2011) . Η Διγλωσσία στο Σχολείο . Αθήνα: Gutenberg
- Στεργίου, Λ & Σιμόπουλος, Γ. (2019). Μετά τα κοντέινερ . Αθήνα : Gutenberg
- Χαλκιάς ,Γ. (2016) . Ομαδοκεντρικές Διδακτικές Πρακτικές στο Δημοτικό Σχολείο . Αθήνα : Λεξίτυπον
- Cummins J, (2005) . Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση , Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας . Αθήνα : Gutenberg
- Robin Colin, (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου :Ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές. Αθήνα: GUTENBERG
- Mertens, D . (2005). Έρευνα και αξιολόγηση στην εκπαίδευση και την ψυχαγωγία (μτφρ. Κυρανάκης , Σ & Μαυράκη , Μ & Μπιθάρα , Π) . Αθήνα:Μεταίχμιο
- Vandenbroeck ,Μ .(2004) , Με τι ματιά του Γέτι . Η καλλιέργεια του σεβασμού του <<άλλου>> στην εκπαίδευση.(μτφρ. Βογιατζής Γ, & Γεμελιάρης Χ) Αθήνα : Νήσος
- Frey, Κ . (2002)., Η << Μέθοδος του Project >> , Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη. Θεσσαλονίκη : Αδερφών Κυριακίδη
- Ο.ΕΠ.Ε.Κ.(2008). Διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο . Β' έκδοση. Εθνικό κέντρο κοινωνικών ερευνών ,διαβάστηκε στις 25/10/20 από την ιστοσελίδα :

http://www.oepek.gr/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=118&Itemid=108

Κεσίδου , Α.(2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση : μια εισαγωγή,(σ 21-36). ΥΠ.Ε.Π.Θ., Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο (γυμνάσιο), Δ. Κ. Μαυροσκοφής (Επιμ.), Οδηγός Επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή. Θεσσαλονίκη. Διαθέσιμο στο : <http://www.diapolis.auth.gr>

Μαλιγκούδη , Χ.(2008). Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης,(σ56-60). ΥΠ.Ε.Π.Θ., Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων & αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Μεθοδολογικός Οδηγός για τη χρήση σχολικών βιβλίων του Γυμνασίου. Η διαπολιτισμική διάσταση στη διδασκαλία. Επιστ. Εποπτεία Π. Ξωχέλλης. Θεσσαλονίκη. Διαθέσιμο στο : <http://www.diapolis.auth.gr>

Βαλιαντή , Σ , Νεοφύτου , Λ και Χατζησωτηρίου , Χ . (2020). Διαφοροποίηση της διδασκαλίας και διαπολιτισμική εκπαίδευση : παράλληλοι δρόμοι προς την κοινωνική συνοχή και κοινωνική δικαιοσύνη. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Περιοδικό Επιστήμες της Αγωγής : τεύχος 1/2020 , 129-148

Κακαμπούρα , Ρ , Κασσαβέτη , Ο , Σαμαρτζή , Ε και Μπαμπάλης , Θ.(2018). Οπτική εθνογραφία και εκπαίδευση : μια διδακτική πρόταση. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ: Περιοδικό επιστήμες της αγωγής, τεύχος 1/2018, 74-95

Μαγαλιού , Μ και Περακάκη Ε. (2018). Συνεργασία σχολείων –χωρών πολιτισμικής αναφοράς : μισ μελέτη περίπτωσης . Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ : Περιοδικό Επιστήμες της Αγωγής : τεύχος 1/2028, 96-116

Παλαιοχωρινού, Ο , Σιπητάνου, Α και Παμπούρη , Α.(2017). Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας. . Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ : Περιοδικό Επιστήμες της Αγωγής : τεύχος 1/2017,21-40

Βιβλία από το διαδίκτυο

Πανταζής,Β.(2015).Αντιρατσιστική Εκπαίδευση, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών <https://www.ebooks4greeks.gr/antiratsistikh-ekpaideysh>

Βασιλειάδου ,Μ.(2011).Η εκπαίδευση των τσιγγάνων στην Ελλάδα, Γ' έκδοση , Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης <https://www.openbook.gr/i-ekpaideysi-twn-tsigganwn-stin-ellada/>

Γεροσίμου Ε, Θεοδώρου Ε , Μάμας Χ, Μαρκίζου Τ, Ξενοφώντος Κ , Παναγίδης Π, και συνεργάτες. (2014). Διαπολιτισμική Εκπαίδευση : Προκλήσεις , Παιδαγωγικές θεωρήσεις και εισηγήσεις . Εκδόσεις : Σαΐτα <https://www.openbook.gr/diapolitismiki-ekpaideysi/>

Ίσαρη , Φ & Πουρκός , Μ . (2015). Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνα : Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση. Ελληνικά ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και βοηθήματα, www.kallipos.gr, Copyright : ΣΕΑΒ

Τσιώλης Γ, . (2017) . Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο http://www.amarkos.gr/material/Thematic_Analysis.pdf

Ξένα Άρθρα

Anastasia Gkaintartzi, Angeliki Kiliari & Roula Tsokalidou (2015) ‘Invisible’ bilingualism – ‘invisible’ language ideologies: Greek teachers' attitudes towards immigrant pupils' heritage languages, *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 18:1, 60-72, DOI: 10.1080/13670050.2013.87741

Abdullah Melissa Ng Lee Yen & Abdullah Anna Christina. (2018). Preschool teachers training and attitudes towards multicultural education in Malaysia, *International Journal of early childhood education care*, Vol 7, 1-13

Aragona-Young Emily & Brook E. Sawyer (2018) Elementary teachers’ beliefs about multicultural education practices, *Teachers and Teaching*, 24:5, 465-486

Avramidis Elias & Norwich Brahm (2002) Teachers' attitudes towards integration / inclusion: a review of the literature, *European Journal of Special Needs Education*, 17:2, 129-147

Benediktsson, A. I., & Ragnarsdottir, H. (2019). Communication and group work in the multicultural classroom: immigrant students’ experiences. *European Journal of Educational Research*, 8(2), 453-465

Chranioti Natalia & Eygenia Arvanitidis (2018) Teachers intercultural sensitivity in Greek public schools. *Educational Journal of the university of Patras UNESCO Chair* p.15-22

Cummins Jim (2015) Intercultural education and academic achievement: a framework for school-based policies in multilingual schools, *Intercultural Education*, 26:6, 455-468

Crul M , Lelie F , Biner O , Bunar N , Keskiner E , Kokkali I , Schneider I & Shuayb M.(2019). How the different policies and school systems affect the inclusion of Syrian refugee children in Sweden , Germany , Greece , Lebanon and Turkey, *Springer Open* , 7:10,

Catarci Marco, Miguel Prata Gomes & Sávio Siqueira (2017) Refugees, interculturalism and education, *Intercultural Education*, 28:2, 109-112

Zeki Aarsal .(2019). Critical multicultural education and preservice teachers attitudes . *Journal for Multicultural Education*, Vol 13 , No1, 106-118

Karacabey, M. F., Ozdere, M., & Bozkus, K. (2019). The attitudes of teachers towards multicultural education. *European Journal of Educational Research*, 8(1), 383-393

José A. Hernández-Bravo, M. Cristina Cardona-Moltó & Juan R. Hernández-Bravo (2017) Developing elementary school students' intercultural competence through teacher-led tutoring action plans on intercultural education, *Intercultural Education*, 28:1, 20-38

Malazonia David, Shorena Maglakelidze, Nino Chiabrishvili & Maia Chiabrishvili (2017) Education in multicultural environment – teaching/learning support activities (on the example of Georgia), *Intercultural Education*, 28:3, 322-333

Stavroula Kaldi, Christos Govaris & Diamanto Filippatou (2018) Teachers' views about pupil diversity in the primary school classroom, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 48:1, 2-20, DOI: 10.1080/03057925.2017.1281101

Stavroula Kaldi, Diamanto Filippatou & Christos Govaris (2011): Project-based learning in primary schools: effects on pupils' learning and attitudes, *Education 3-13*, 39:1, 35-47 <http://dx.doi.org/10.1080/03004270903179538>

Sávio Siqueira (2017) Intercultural language educators for an intercultural world: action upon reflection, *Intercultural Education*, 28:4, 390-407

Frisancho Susana & Guillermo Enrique Delgado (2018) Moral education as intercultural moral education, *Intercultural Education*, 29:1, 18-39

Makarova Elena, Judith 't Gilde & Dina Birman (2019) Teachers as risk and resource factors in minority students' school adjustment: an integrative review of qualitative research on acculturation, *Intercultural Education*, 30:5, 448-477

Anneke Dubbeld, Natascha de Hoog, Perry den Brok & Maarten de Laat (2019) Teachers' multicultural attitudes and perceptions of school policy and school climate in relation to burnout, *Intercultural Education*, 30:6, 5, 599-617

Miquel Àngel Essomba (2017) The right to education of children and youngsters from refugee families in Europe, *Intercultural Education*, 28:2, 206-218

Markou P. George – Parthenis Christos. *Intercultural Education in Europe : The Greek Experience*

Dickson-Swift, D., James, E., Kippen, S. and Liamputtong, P. (2007). Doing sensitive research : what challenges do qualitative researchers face? , 7: 327-353

Γ. Παράρτημα

Οδηγός Συνέντευξης

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω πολύ που επιθυμείτε να πάρετε μέρος στη συνέντευξη μου , η οποία είναι μέρος της διπλωματικής μεταπτυχιακής μου εργασίας , με τον τίτλο << Λόγος και πρακτικές των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση>>. Πρώτα από όλα , σας διαβεβαιώνω ότι θα παραμείνετε εντελώς ανώνυμος /η και δεν θα κρατηθούν αντίγραφα της συνέντευξης σας , όπου θα αναφέρετε το όνομα σας .

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο:

Όνομα :

Επώνυμο:

Ηλικία:

Επάγγελμα/σπουδές:

Ιδιότητα:

Έτη προϋπηρεσίας:

Έτη προϋπηρεσίας σε θέση ευθύνης:

Πόλη:

Εκπαιδευτικό ίδρυμα :

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;
1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

1^{ος} Άξονας – Εισαγωγή / ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;
3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;
4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για την σχολική σας τάξη;
5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία ;

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;
7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλοδαπό μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;
9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;
10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;
11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;
12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).
14. Μπορείτε να μας περιγράψετε περιεκτικά πώς είναι η τάξη σας ;
15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;
16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας; Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών και γιατί;
18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;
19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;
20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;
21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Οι συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών

Δ1

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: **γυναίκα**

Ηλικία: **30 ετών**

Επάγγελμα/σπουδές: **Δασκάλα**

Ιδιότητα: **Τ.Υ - ΖΕΠ**

Έτη προϋπηρεσίας: **2 έτη**

Πόλη: **Κερατσίνι**

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : **5^ο δημοτικό σχολείο Κερατσινίου**

23. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;

Όχι

a. Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Πιστεύω θα ήταν πολύ χρήσιμο

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

24. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

**Θεωρώ ότι είναι απαραίτητη για να ενταχθούν καλύτερα στην κοινωνία.
Γενικότερα η γνώμη μου είναι θετική**

25. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Όχι , δεν αποτελεί πρόβλημα

26. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Ναι , σίγουρα είναι εμπλουτισμός για τη τάξη μου

27. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Είναι η πρώτη μου χρονιά που δουλεύω με αλλόγλωσσους μαθητές

2^{ος} Αξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

28. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Οι μαθητές αυτοί έχουν ίσα δικαιώματα με τους άλλους μαθητές , επομένως δικαιωματικά πρέπει κι αυτοί να υπάρχουν στο σχολείο

29. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Αυτό που συνήθως βλέπω μέχρι τώρα είναι ότι δεν υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον στο σπίτι τους . Οι γονείς δε μπορούν , πολλές φορές να βοηθήσουν τα παιδιά τους , μπορεί να θέλουν αλλά εξαιτίας της γλώσσας τους και οι ίδιοι δε γνωρίζουν την ελληνική , αδυνατούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους.

30. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Χαρά, νιώθω χαρά όταν κάνω μάθημα με τους μαθητές μου

31. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Αξίζουν και πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες με τους Έλληνες μαθητές . Δε σημαίνει ότι επειδή προέρχονται από άλλες χώρες αξίζουν λιγότερο ή λιγότερες γνώσεις . Όλοι οι μαθητές πρέπει να αντιμετωπίζονται ισάξια

32. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Μμμ νομίζω ότι θα ήταν υποβοηθητικό τα βιβλία που προορίζονται για την εκπαίδευση τους , να εμπλουτιστούν με οπτικοακουστικό υλικό

33. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές; 12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Πιστεύω ότι χαίρονται που είναι μαζί με τα άλλα παιδιά , σε γενικές γραμμές είναι καλή (...παύση) βέβαια υπάρχουν και στιγμές όπου μαλώνουν μεταξύ τους , όπως κάνουν όλα τα παιδιά.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

34. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Η διάταξη , λόγω της πανδημίας είναι δασκαλοκεντρική , τα θρανία είναι δηλαδή το ένα πίσω από το άλλο με προσανατολισμό την έδρα και τον πίνακα. Κρατάμε όσον το δυνατόν καλύτερα μπορούμε αποστάσεις ασφαλείας. Στην τάξη μου υπάρχουν 14 παιδιά από τη Συρία και 4 Ρομά. Στην αρχή της χρονιάς ερχόντουσαν όλα τα παιδιά αλλά αυτή τη στιγμή λόγω της κατάστασης έρχονται σχεδόν τα μισά παιδιά

35. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Προσπαθώ να την έχω όμορφη και τακτοποιημένη , με οπτικό υλικό αναρτημένο στους τοίχους. Την έχω επίσης εξοπλισμένη με ηλεκτρονικά μέσα , όπως για παράδειγμα ηλεκτρονικό υπολογιστή , προτζέκτορα και ηχεία.(...) η τάξη μου αποτελείται από 18 μαθητές .Είναι η τάξη ΖΕΠ του σχολείου.

36. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Ιδανικά , θα ήθελα να έχω τα θρανία διάταξη για ομαδοσυνεργατική διδασκαλία , αλλά εξαιτίας του κοροναϊού αυτή τι στιγμή κάτι τέτοιο είναι αδύνατο.

37. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας; Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Σίγουρα , από την εμπειρία μου ένας χώρος όμορφος και ευχάριστος με πολλά ερεθίσματα συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη μάθηση

4^{ος} Άξονα- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

38. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Για εμένα είναι οι ίδιες μέθοδοι που λειτουργούν εξίσου καλά και με τους Έλληνες μαθητές και με τους αλλοδαπούς μαθητές μου , γενικά για τα παιδιά νομίζω ότι η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία είναι πολύ υποβοηθητική , η χρήση οπτικοακουστικών μέσων και η αξιοποίηση των γλωσσικών ικανοτήτων μεγαλύτερων μαθητών για τη διδασκαλία των μικρότερων σε περιπτώσεις που δε μιλούν καθόλου την Ελληνική γλώσσα , θεωρώ πως βοηθάει πολύ

39. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Κυρίως , προσπαθώ να δουλεύω σε ομάδες , γιατί είναι πιο ευχάριστο για τα παιδιά . Τα μεγαλύτερα παιδιά , βοηθούν τα μικρότερα και φτάνουν μαζί στη γνώση

40. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Εγώ έχω βρει υποβοηθητική τη χρήση του εποπτικού υλικού , προκειμένου να μάθουν οι μαθητές τη γλώσσα. Προσπαθώ να τους δείχνω εικόνες για όσα τους μιλάω για να είναι η μάθηση τους κάπως πιο βιωματική

41. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Βλέπω ότι με αυτό τον τρόπο βοηθώ τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τη γλώσσα μέσω της εικόνας , τους δείχνω διάφορες εικόνες από τη καθημερινότητα , απλές και συζητάμε όσο πιο απλά και κατανοητά γίνεται , να που πουν τι βλέπουν στη εικόνα . Γενικά πιστεύω ότι συμβάλλει θετικά η εικόνα.

42. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Θα ήθελα να εφαρμόσω και τη μάθηση με τη μέθοδο project , όταν οι μαθητές κατακτήσουν ένα βασικό επίπεδο της γλώσσας

43. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Όχι , δεν υπάρχει κάποια πλευρά που δε καλύφθηκε

Σας ευχαριστώ

Παρακαλώ

Δ2

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: *Ανδρας*

Ηλικία: *32*

Επάγγελμα/σπουδές: *εκπαιδευτικός πε 70*

Ιδιότητα: *δάσκαλος*

Έτη προϋπηρεσίας: 6

Πόλη: Αθήνα

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : 5 δημοτικό σχολείο Κερατσινίου

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;

Όχι, δεν έχω κάνει κάποιο σεμινάριο

1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Ναι. Οποιαδήποτε επιμόρφωση βοηθάει περισσότερο , δίνει κάποιες πληροφορίες όπου μπορούμε να αξιοποιήσουμε στο μάθημα μας με αλλόγλωσσους μαθητές αλλά και μη.

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Έχω θετική γνώμη γενικότερα , καθώς προκύπτει ως μια αναγκαιότητα της εποχής μας , να υπάρχουν αλλόγλωσσοι μαθητές μέσα στις τάξεις και να είναι οι τάξεις μας πολυπολιτισμικές.

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Όχι , με τη προϋπόθεση ότι αυτή θα υποστηριχθεί ποικιλοτρόπως τόσο από την πολιτεία με προσωπικό , υλικό όσο και από τους εκπαιδευτικούς με την αποφυγή των στερεοτύπων.

4.Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

5.Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Ναι σίγουρα είναι εμπλουτισμός για την τάξη. Είχα μια θετική εμπειρία αν και περιορισμένη καθώς ήμουν σε μια πολύγλωσση τάξη μόνο για έναν χρόνο. Η κουλτούρα του σχολείου και το πλήθος των αλλόγλωσσων μαθητών , συνέλαβαν θετικά στην ένταξη αυτών των μαθητών.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6.Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Προφανώς κι πρόκειται για παιδιά που έχουν ανάγκες όπως όλα τα άλλα παιδιά , σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα(..παύση) ενδεχομένως και περισσότερες λόγω διαφορών εξωγενών παραγόντων , όπως ο πόλεμος , η οικονομική ανέχεια. Η ομαλή τους ένταξη στο σχολικό περιβάλλον είναι καίριας σημασίας για την μετέπειτα ένταξη τους στο κοινωνικό ιστό και στην οικονομική παραγωγή που θα τα καταστήσει ενεργά και ισότιμα μέλη του συνόλου.

7.Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Το γλωσσικό φράγμα αποτελεί τροχοπέδη και πηγή δυσκολιών τόσο για εμένα όσο και για τον ίδιο τον μαθητή στη προσπάθεια επικοινωνίας με τον περίγυρο. Εκτός από αυτό , πολιτισμικά και θρησκευτικά ζητήματα μερικές φορές μπορεί να αποτελέσουν πηγή προβλημάτων . Για παράδειγμα μουσουλμάνες μαθήτριες δεν αλληλεπιδρούν το ίδιο καλά με άντρα εκπαιδευτικό σε σχέση με γυναίκα εκπαιδευτικό.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Δεν υπάρχει κάποια συναισθηματική διαφοροποίηση είτε πρόκειται για γηγενείς είτε για αλλοδαπούς μαθητές.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Θα πρέπει να δοθούν αρκετές ευκαιρίες στους αλλοδαπούς μαθητές που θα δράσουν αντισταθμιστικά στα εγγενή προβλήματα που μπορούν για παράδειγμα να αντιμετωπίζουν , όπως για παράδειγμα η αδυναμία παροχής βοήθειας από το σπίτι από τους γονείς ή η δυσκολία προσαρμογής .

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Πιστεύω ότι χρήσιμο θα ήταν να υιοθετηθούν οι αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και της βιωματικής μάθησης .

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Πιστεύω ότι χαίρονται που είναι μαζί με τα άλλα παιδιά , σε γενικές γραμμές είναι καλή βέβαια υπάρχουν και στιγμές όπου μαλώνουν μεταξύ τους , όπως κάνουν όλα τα παιδιά. Φαντάζομαι πως ένα βασικό συναίσθημα είναι το άγχος αλλά και ο φόβος. Πρέπει να προσαρμοστούν γρήγορα σε ένα νέο περιβάλλον , με πολλά νέα πρόσωπα με τα οποία μπορεί να έχουν πολύ λίγα κοινά βιώματα. Πιστεύω πως οι σχέσεις των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους είναι καλές όπως αντίστοιχα και μεταξύ αυτών και των γηγενών πληθυσμών. Βέβαια , παρατήρησα ότι εάν υπάρχουν διαφορές εθνολογικής ή θρησκευτικής φύσης , για παράδειγμα σουνίτες – σίτες μουσουλμάνοι , Αφγανοί – Ιρακινοί τότε συνήθως αυτό έχει αρνητικό

αντίκτυπο και στις σχέσεις των αντίστοιχων μαθητών εξαιτίας των αντιλήψεων που προέρχονται από τις οικογένειες τους.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Τα θρανία βρίσκονται σε ομάδες σε όλη την έκταση της αίθουσας , χωρίς να είναι προσανατολισμένα στον πίνακα. Η θέση του δασκάλου (έδρα) βρίσκεται σε μια γωνία. Φυσικά πολλές φορές περιδιαβαίνω ανάμεσα στα θρανία κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Η τάξη μου αποτελείται από 13 Έλληνες μαθητές , 2 Αλβανούς μαθητές που γεννήθηκαν στην Ελλάδα αλλά και από μια μαθήτριά που ήρθε πρόσφατα από την Αλβανία , η οποία κατέχει μόνο τις βασικές γνώσεις ελληνικών , 2 μαθήτρίες από Συρία , κουρδικής καταγωγής , 1 μαθητή από Βουλγαρία και ένα μαθητή από Αίγυπτο.

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Ναι , θα ήθελα να χρησιμοποιήσω περισσότερο εποπτικό υλικό στους τοίχους , για τους μαθητές μου

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας;
Αν ναι, με ποιόν τρόπο;

Γενικότερα τα παιδιά τείνουν να κοιτούν τους τοίχους, οπότε η ύπαρξη κάποιων poster ή γνωστικών βοηθημάτων, όπως χάρτες, αριθμογραμμές είναι επικοδομητικά για όλους τους μαθητές

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Οι καλύτερες μέθοδοι διδασκαλίας για τους αλλόγλωσσους μαθητές είναι αυτές που στηρίζονται στη βιωματική μάθηση. Η μελέτη πεδίου, τα παιχνίδια ρόλων (θεατρικό παιχνίδι), το πείραμα, η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών (εάν είναι δυνατό) βοηθούν σημαντικά τους αλλόγλωσσους μαθητές, αφού μπορούν να υπερκεράσουν το γλωσσικό φράγμα ενώ δύναται να αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω διερεύνηση και ανάπτυξη του υπό συζήτηση θέματος ή και έναυσμα για την κατάθεση προσωπικών εμπειριών και απόψεων των μαθητών (ελληνόφωνων κι μη) (..παύση) η διαφοροποιημένη διδασκαλία, επίσης, αποτελεί ένα ακόμη χρήσιμο εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού, ο οποίος αφού αξιολογήσει τις γνωστικές δεξιότητες των μαθητών του και μάθει τα ενδιαφέροντα τους και τις προτιμήσεις τους, μπορεί να κάνει πιο αποτελεσματική τη διδασκαλία του

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα;

Η μελέτη πεδίου και τα πειράματα, είναι εύκολο να πραγματοποιηθούν στα μαθηματικά και στις φυσικές επιστήμες με απλά υλικά. Τα παιχνίδια ρόλων και η δραματοποίηση επίσης μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς την ανάγκη κάποιων ιδιαίτερων υλικών.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας, που εσείς χρησιμοποιείται;

Τη μελέτη πεδίου: με τη βοήθεια ενός μέτρου, οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες, για παράδειγμα μετρούν την αυλή του σχολείου ή κάποιες άλλες επιφάνειες και εκτελούν μαθηματικές πράξεις τις οποίες μπορούν να επαληθεύσουν με τη βοήθεια των μετρήσεων τους και του μέτρου.

20.Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Όλοι οι μαθητές ανταποκρίθηκαν θετικά στις παραπάνω μεθόδους. Οι αλλοδαποί μαθητές μάλιστα χαίρονταν περισσότερο τις πιο <<πρακτικές>> δραστηριότητες, οι οποίες δεν περιελάμβαναν πολλές γλωσσικές πληροφορίες.

21.Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

(...παύση)σαφώς υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης . Κάποιες φορές μέθοδοι διδασκαλίας δεν έχουν τον ίδιο βαθμό επιτυχίας από τάξη σε τάξη λόγω διάφορων παραγόντων όπως τα χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντα των μαθητών , τρόπους που έχουν μάθει να διδάσκονται τα προηγούμενα χρόνια, έλλειψη σωστού κινήτρου(..παύση). Η διδασκαλία είναι μια δυναμική διαδικασία κατά την οποία πρέπει να αξιολογούμε διαρκώς την πορεία της και εάν αυτή επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα . Κάποιες φορές για παράδειγμα οι δραστηριότητες είναι αρκετά εύκολες και δε προσφέρουν κάτι στο μαθητή ή κάποιες άλλες φορές όπου οι δραστηριότητες είναι πολύ πιο πάνω από το επίπεδο των μαθητών πάλι δεν είναι αποτελεσματικές , για τους μαθητές.

22.Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Συνήθως αυτά τα παιδιά (αλλόγλωσσοι μαθητές) πέρα από δάσκαλο .χρειάζονται κι έναν άνθρωπο στον οποίο μπορούν , να μιλήσουν ελεύθερα. Επειδή σε ορισμένες περιπτώσεις η κοινωνικοποίηση τους μπορεί να είναι προβληματική πολύ περιορισμένη , ο εκάστοτε εκπαιδευτικός καλό θα είναι να αφιερώνει χρόνο συζητώντας μαζί τους πέρα από τα γνωστικά αντικείμενα. Σε αυτό μπορούν , να συμβάλλουν και οι εκπαιδευτικοί ΖΕΠ , Τ.Υ ,παράλληλης στήριξης και ο

ψυχολόγος ή κοινωνιολόγος του σχολείου (εάν υπάρχει). Οι δυσκολίες αυτών των παιδιών είναι πρωτίστως συναισθηματικές – κοινωνικές.

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας !

Ευχαριστώ και εγώ

43

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: ***άνδρας***

Ηλικία: **26**

Επάγγελμα/σπουδές: ***δάσκαλος***

Ιδιότητα: ***πε70- παράλληλη στήριξη***

Έτη προϋπηρεσίας: **1**

Πόλη: ***Πειραιάς***

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : ***5^ο δημοτικό σχολείο Κερατσινίου***

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;

Ναι , έχω κάνει τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας

- 1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Είναι χρήσιμο εφόσον έχεις να κάνεις με αλλόγλωσσους μαθητές

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Συμφωνώ, με αυτό. Οι αλλόγλωσσοι μαθητές πρέπει και επιβάλλεται να υπάρχουν στα σχολεία

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ; 4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Φυσικά δεν αποτελούν πρόβλημα , υπάρχουν κάποιες δυσκολίες στη γλώσσα και την επικοινωνία μαζί τους αλλά με τίποτα κάποιο πρόβλημα. Πρέπει βέβαια να πληρούνται και οι κατάλληλες προϋποθέσεις.

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Επειδή είμαι σχετικά πρόσφατος σε σχολείο δεν είχα ακόμη την ευκαιρία να έχω μαθητές αλλόγλωσσους.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Οι μαθητές αυτοί έχουν ακριβώς τις ίδιες ανάγκες με τους γηγενείς μαθητές, εάν όχι και περισσότερες , καθώς έχουν αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες , για να φτάσουν μέχρι εδώ στο σχολείο μας , στη χώρα μας . Πρέπει σαν εκπαιδευτικοί και πολιτεία , να είμαστε κοντά τους.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Δυστυχώς δεν έχω κάποια εμπειρία με αλλόγλωσσο μαθητή.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Χαρά. Δεν θα έχω κάποιο πρόβλημα. Για εμένα θα είναι το ίδιο είτε κάνω μάθημα με αλλόγλωσσους μαθητές είτε με γηγενείς . Με τι μόνη διαφορά ότι δυσκολεύομαι παραπάνω στην επικοινωνία μαζί τους

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Όλοι οι μαθητές αξίζουν , να έχουν ίσες στην εκπαίδευση τους , δε θα πρέπει να διαχωρίζονται σύμφωνα με την προέλευση τους , εάν είναι δηλαδή από την Αλβανία , Συρία ή κάποια άλλη ξένη χώρα.

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Οι μαθητές αυτοί σίγουρα θα έχουν αυξημένες ανάγκες , θα πρέπει σίγουρα να υπάρχουν οι σωστές υποδομές και το κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό, να έχουν επιμόρφωση πάνω στη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Οι μαθητές αρχικά εφόσον έρχονται σε ένα καινούριο περιβάλλον όχι μόνο σχολικό αλλά και κοινωνικό είναι στην αρχή πιο μαζεμένοι , σίγουρα νιώθουν παράξενα και μειονεκτικά κυρίως επειδή δεν μιλούν τη γλώσσα του κυρίαρχου πληθυσμού , γίνονται επιθετικοί αρκετές φορές κυρίως μεταξύ τους , έχουν κι αυτοί τον ανταγωνισμό τους

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Τα παιδιά κάθονται το ένα πίσω από το άλλο σε σειρές. Βέβαια εξαιτίας του κοροναϊού οι μαθητές κάθονται μόνοι τους ανά θρανίο , για να έχουν όσο το δυνατόν πιο ασφαλείς απόσταση μεταξύ τους. Συνολικά υπάρχουν στην τάξη 17 μαθητές οι 2 από αυτούς προέρχονται από την Αλβανία και οι υπόλοιποι μαθητές είναι γηγενείς.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Η τάξη μου αποτελείται από 17 μαθητές. Οι 15 είναι γηγενείς μαθητές και 2 από την Αλβανία. Ο ένας ο μαθητής μου γεννήθηκε και μεγαλώνει στην Ελλάδα από Αλβανούς γονείς , όπου βρίσκονται χρόνια εδώ και ο άλλος ο μαθητής μου είναι αλβανικής καταγωγής , όπου έχει έρθει στην Ελλάδα , τα τελευταία χρόνια. Στην τάξη μου , που είναι ως παράλληλη υπάρχουν κρεμασμένες αφίσες με γραμματικούς κανόνες , ζωγραφιές των παιδιών

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Θα δουλεύαμε σε ομάδες , βέβαια λόγω του κορωνοϊού αυτή τι στιγμή είναι αδύνατο , επειδή οι μαθητές δε μπορούν να κάθονται μαζί αλλά ιδανικά πιστεύω οι ομάδες έχουν πολλαπλά οφέλη για τους μαθητές.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας; Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Μμμ η τάξη βοηθάει πάντα , είναι σημαντική βέβαια η τάξη έχει καίριο λόγο , οι μαθητές αλληλεπιδρούν σε αυτή , οπότε πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά στις ανάγκες των μαθητών , για παράδειγμα με πολλά χρώματα , όχι σκοτεινή , οι μαθητές να νιώθουν οικεία μέσα σε αυτή.

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Οι αλλοδαποί μαθητές εξαιτίας του γεγονότος ότι δε γνωρίζουν καλά τη γλώσσα , λογικό είναι , θα πρέπει στην αρχή , να μαθαίνουν απλές λεξούλες της καθημερινότητας , όπως για σου , αντίο , με λένε και στη συνέχεια αφού κατακτήσουν απλές λεξούλες να προχωρήσουν σε πιο σύνθετες. Βέβαια , θα βοηθήσει πιστεύω πολύ και η βιωματική μάθηση , η μάθηση μέσω παιχνιδιών , γενικότερα όσο πιο απλά πράγματα γίνεται.

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Δε χρησιμοποιώ προς το παρόν κάποια , είμαι παράλληλη στήριξη σε μαθητή με μαθησιακές δυσκολίες.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Πιστεύω ότι θα βοηθήσει αρκετά ο συνδυασμός μεθόδων διδασκαλίας , δηλαδή όχι δασκαλοκεντρική , αλλά περισσότερο να δουλέψουν τα παιδιά σε ομάδες , μπορεί το ένα να βοηθά το άλλο και με αυτό τον τρόπο , να νιώθουν και πιο οικεία

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Φαντάζομαι με αυτό τον τρόπο σιγά σιγά θα βελτιωνόντουσαν κυρίως στην επικοινωνία , να δουλεύουν σε ομάδες

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας;
Αν ναι τι είναι αυτό;

Όχι , νομίζω ότι με τα παραπάνω οι μαθητές θα βελτιώνονται συνεχώς

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Νομίζω ότι έχω καλυφθεί

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο

Παρακαλώ εγώ ευχαριστώ

Δ4

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: ***Γυναίκα***

Ηλικία: ***27***

Επάγγελμα/σπουδές: ***Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης***

Ιδιότητα: ***Δασκάλα πε70 – παράλληλη στήριξη***

Έτη προϋπηρεσίας: ***1 χρόνο***

Πόλη: ***Πειραιάς***

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : ***5^ο δημοτικό σχολείο Κερατσινίου***

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;

Ναι.

Επιμορφωτικό Πρόγραμμα 9 μηνών (408 ωρών) με τίτλο: «Κατάρτιση εκπαιδευτικών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση για μαθητές με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο», υπό την αιγίδα του Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ του Πανεπιστημίου Αιγαίου

1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Θεωρώ πως είναι πολύ χρήσιμο, καθώς δίνει κατευθυντήριες οδηγίες για το τι πρέπει να κάνεις, όταν βρεθούν στην τάξη αλλόγλωσσοι μαθητές. Επίσης, παρουσιάζει πληθώρα προγραμμάτων, τα οποία είναι πολύ βοηθητικά για αυτή την κατηγορία μαθητών.

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Πιστεύω πως είναι ορθό να εισάγονται οι αλλόγλωσσοι μαθητές στο ελληνικό σχολείο, ώστε να μη νιώθουν περιθωριοποιημένοι. Εξάλλου, το σχολείο βοηθά πολύ τα παιδιά αυτά να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να μη νιώθουν απομονωμένα.

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Πρόβλημα με την ακριβή έννοια της λέξης, δε θα το έλεγα. Απ' την άλλη όμως δε θεωρώ πως είναι και το πιο εύκολο, καθώς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν έχει όλες τις απαραίτητες δομές που απαιτούνται, ώστε να φοιτούν αντάξια και οι αλλόγλωσσοι μαθητές.

4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Σίγουρα, είναι κάτι ασυνήθιστο και καινούριο και προκαλεί άγχος σε συμμαθητές και εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, πράγματι θεωρώ ότι είναι εμπλουτισμός της σχολικής τάξης και πως μέσα απ' αυτή την κατάσταση μπορούμε να μάθουμε σπουδαία πράγματα. Ερχόμαστε σε επαφή με έναν άλλο λαό, μαθαίνουμε τη γλώσσα και την κουλτούρα του, τα ήθη, τα έθιμα και πολλά ακόμα.

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Η δική μου εμπειρία έχει να κάνει με έναν αλλόγλωσσο μαθητή απ' τον Ιράκ που φοιτά στην Α' τάξη του Δ.Σ που εργάζομαι ως παράλληλη σε ένα άλλο παιδάκι. Κάποιες κενές ώρες, το βοηθώ ώστε να μπορέσει να παρακολουθήσει τα βασικά. Δεν είναι εύκολο, απαιτείται θέληση και μεγάλη προσπάθεια.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα;

Είμαι πολύ θετική προς μέρος τους. Θέλω πολύ να τους βοηθήσω και να μη νιώσουν ούτε μια στιγμή παραγκωνισμένοι και απομονωμένοι.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Δεν έχω απόλυτα σωστή και τεκμηριωμένη άποψη, λόγω ελλιπούς εμπειρίας. Ως εμπόδιο θα αναφερόμουν στην έλλειψη υποδομών των σχολικών μονάδων.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Είναι όμορφα. Νιώθω πως πραγματικά τα βοηθώ. Παίρνω μεγάλη χαρά και ευχαρίστηση, γιατί και αυτοί οι μαθητές χαίρονται πολύ για ό,τι νέο μαθαίνουν.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Οι ευκαιρίες τους πρέπει να είναι ίσες με όλους τους υπόλοιπους μαθητές. Το σχολείο «χωράει» όλα τα παιδιά. Δεν πρέπει να γίνονται διακρίσεις και να υπάρχουν μαθητές που απομονώνονται.

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Θεωρώ πως θα ήταν πολύ καλό να υπάρχουν σε όλα τα σχολεία τμήματα υποδοχής με εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς που θα βοηθούν αυτά τα παιδιά να εγκλιματιστούν, προτού μπουν στην τάξη. Επίσης, καλό θα ήταν να φοιτούν σ' αυτές τις τάξεις, ώστε να κατακτήσουν σ' ένα μικρό βαθμό την ελληνική γλώσσα, προτού να μπουν στην τάξη. Μ' αυτόν τον τρόπο, ακόμα και τα ίδια, θα νιώθουν πιο σίγουρα για τον εαυτό τους και πιο καλά με τους συμμαθητές τους.

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

Σίγουρα δυσκολεύονται και αυτό τους προκαλεί άγχος και ανασφάλεια. Ωστόσο, αν δουν πως το σχολικό περιβάλλον(εκπαιδευτικοί, μαθητές) είναι θετικοί απέναντί τους και τους βοηθούν, εκτιμώ πως τα συναισθήματά τους θα είναι πολύ θετικά και φιλικά.

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Θεωρώ πως τα αλλοδαπά παιδιά «δένονται» περισσότερο μεταξύ τους και κάνουν αρκετή παρέα. Αυτό συμβαίνει, διότι αισθάνονται πως είναι διαφορετικοί απ' τους υπόλοιπους μαθητές και έχουν αυτό το κοινό μεταξύ τους.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Αν είχα τη δική μου τάξη και υπήρχαν αλλόγλωσσοι μαθητές μέσα σ' αυτή θα προσπαθούσα να έχω τους μαθητές αυτούς στα μπροστινά θρανία, ώστε να τα βοηθώ, όταν αυτό είναι αναγκαίο. Θα ήθελα να βρίσκονται κοντά στον πίνακα και α κάθονται με κάποιο παιδί απ' την Ελλάδα, που θα γνωρίζει καλά τη γλώσσα και θα μπορούν να συνεργάζονται.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Τα θρανία είναι τοποθετημένα το ένα πίσω απ' το άλλο και ο κάθε μαθητής κάθεται μόνος του (λόγω covid-19). Μπροστά απ' τα θρανία είναι ο πίνακας και η έδρα της δασκάλας. Στους τοίχους υπάρχουν οι αριθμοί, τα γράμματα της αλφαβήτα, οι μέρες της εβδομάδας, οι μήνες και οι εποχές.

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Δε θα έκανα κάποια αλλαγή στην τάξη.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας; Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Θεωρώ πως συμβάλλει κατά πολύ, ειδικά στους πιο αδύναμους μαθητές ή στους μαθητές που έχουν κάποια ιδιαιτερότητα. Θα έλεγα πως κυρίως συμβάλλει η διάταξη των θρανίων και το πού κάθεται ο κάθε μαθητής.

4^{ος} Άξονα- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Ο καλύτερος τρόπος, ειδικά για την αρχή, θεωρώ πως είναι η ομαδοκεντρική διδασκαλία κατά την οποία οι μαθητές λειτουργούν σε ομάδες και βοηθά ο ένας τον άλλον. Έτσι, όλα τα παιδιά νιώθουν πως «αγωνίζονται» μαζί για να καταφέρουν κάτι, πως ο στόχος τους δηλαδή είναι κοινός. Αυτό τα κάνει να αισθάνονται χρήσιμα το ένα στον άλλο και κανένα απ' αυτά δε νιώθει μόνο του και απομονωμένο.

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Χρησιμοποιώ την ομαδοκεντρική διδασκαλία, γιατί αισθάνομαι πως «δένονται» τα παιδιά μεταξύ τους. Αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς συνεργασίας και βοήθειας.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Στην τάξη μου δίνω βαρύτητα στους μαθητές. Δε μ' αρέσει να κάνω μονόλογο και να μη συμμετέχουν. Εστιάζω στα παιδιά και θέλω να μιλάνε, να διατυπώνουν απορίες, να γίνεται συζήτηση. Προωθώ τη συνεργασία, όχι τόσο για το μαθησιακό κομμάτι, όσο για να «δένονται» οι μαθητές μεταξύ τους. Να γνωρίζουν πως έχουν κοινό στόχο και πως δεν είναι «αντίπαλοι». Επιδιώκω την ανάπτυξη αληθινών σχέσεων και σχέσεων αγάπης.

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Όσο έχω εφαρμόσει την ομαδοκεντρική διδασκαλία, παρατηρώ πως τα αλλοδαπά παιδιά αισθάνονται όμορφα και νιώθουν πως τα αποδέχονται και οι συμμαθητές τους. Πιστεύω πως είναι ότι καλύτερο μπορείς να κάνεις γι' αυτά τα παιδιά. Με την πάροδο του χρόνου θα μάθουν και τα ελληνικά γράμματα και τις λέξεις. Θα είναι σε θέση να διαβάζουν και να λύνουν ασκήσεις. Το σημαντικό όμως, κατά τη γνώμη μου, είναι να έρχονται με χαρά στο σχολείο για να παίξουν, να δουν τους συμμαθητές τους και να «δουλέψουν» μαζί τους.

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Δε θα άλλαζα κάτι στη μέθοδο διδασκαλίας μου.

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Δεν υπάρχει κάποια πλευρά που δεν καλύφθηκε.

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας

Και εγώ , ευχαριστώ

Δ5

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: **γυναίκα**

Ηλικία: **55**

Σπουδές: **Παιδαγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων / Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής Ψυχολογίας ΑΠΘ**

Ιδιότητα: εκπαιδευτικός **Πε70**

Έτη προϋπηρεσίας:**31**

Πόλη: **Πειραιάς**

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : **5^ο δημοτικό σχολείο Κερατσινίου**

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;
1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Ναι έχω κάνει και θεωρώ απαραίτητη την επιμόρφωση , εφόσον η επαφή μας με αλλόγλωσσους μαθητές τα τελευταία χρόνια αυξάνεται ραγδαία.

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Θεωρώ πως η εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι απαραίτητη , για να μπορέσουν να ενσωματωθούν σωστά στην ελληνική κοινωνική ζωή

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα

Όχι επειδή τα ελληνόπουλα θα πρέπει να μάθουν να αποδέχονται και να σέβονται τη διαφορετικότητα.

4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Ναι , γιατί υπάρχει ανταλλαγή διαπολιτισμικών ιδεών. Τα παιδιά γνωρίζουν και μαθαίνουν στοιχεία για άλλους πολιτισμούς και ανταλλάζουν ιδέες και γνώσεις.

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Είχα πριν από πέντε χρόνια δυο προσφυγόπουλα από τη Συρία ως μαθητές στην πρώτη δημοτικού. Μετά τις πρώτες μέρες , που τα παιδάκια ήταν διστακτικά απέναντι τους , εξοικειώθηκαν , σιγά σιγά άρχιζαν να τα βοηθούν στα μαθήματα , προσπαθούσαν να μάθουν τη γλώσσα μας , έγιναν καλοί φίλοι έπαιζαν μαζί και κλάψαμε πάρα πολύ όλοι , όταν έφυγαν για να ενωθούν με τους μπαμπάδες τους που ήταν ήδη στη Γερμανία.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Πιστεύω πως έχουν ανάγκη άμεσης ενσωμάτωσης στη νέα πραγματικότητα. Είναι άτομα με πολλές πληγές στη ψυχολογία τους , που πρέπει μέσα από την αποδοχή και την αγάπη να επουλώσουν τις πληγές τους και να ξεκινήσουν ένα νέο κεφάλαιο στη ζωή τους.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Δε συνάντησα ιδιαίτερες δυσκολίες με τα παιδάκια από τη Συρία. Όταν καθησύχασα τους γονείς των υπόλοιπων παιδιών για το γεγονός ότι ήταν πλήρως εμβολιασμένα και πως τα δικά τους παιδιά δε θα έμεναν πίσω μαθησιακά λόγω των αλλόγλωσσων μαθητών , όλα κύλισαν ομαλά.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Ένιωθα απίστευτη χαρά κάθε μέρα που μάθαιναν καινούριες λέξεις και ικανοποίηση , όταν έτρεχαν να με αγκαλιάσουν κι έβλεπα το χαμόγελο και τη λάμψη των ματιών τους.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Αξίζει να έχουν ακριβώς τις ίδιες ευκαιρίες με τα ελληνόπουλα , αν θέλουμε να συγκαταλεγόμαστε στις χώρες που είναι υπέρμαχοι της ισότητας , της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας.

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Πιστεύω πως θα πρέπει αρχικά να μπουν σε τμήματα υποδοχής , ώστε να αρχίσουν να μαθαίνουν τη γλώσσα μας , έτσι ώστε μόλις ενσωματωθούν στις κανονικές τάξεις να μην έχουν προβλήματα επικοινωνίας που θα τα κάνουν να νιώθουν αμήχανα.

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

Νομίζω πως έχουν ανάγκη από αγάπη και αποδοχή για να ξεχάσουν τα βάσανα τους και να αρχίσουν να κάνουν όνειρα για ένα καλύτερο μέλλον.

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Εεε πιστεύω πως είναι αλληλέγγυοι λόγω των κοινών προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπίσουν.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Η τάξη έχει τρεις σειρές θρανίων με τον πίνακα να είναι μπροστά στο κέντρο και την έδρα στα αριστερά του πίνακα. Το μέγεθος της αίθουσας δεν επιτρέπει τη διάταξη σε <<Π>>.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Είναι μια μικρή τάξη με τέσσερα διπλά παράθυρα . Στους τοίχους υπάρχουν κολλημένα τα γράμματα της αλφαβήτας , οι αριθμοί ως το δέκα , οι κανόνες της τάξης μας και κάποια σημειάκια που γράφουν << καλημέρα >>. Υπάρχει μια ντουλάπα μεταλλική με διάφορα σχολικά βιβλία των παιδιών (ανθολόγιο , εικαστικά , φυσική αγωγή) αλλά και μολύβια , γόμες , ξύστρες , ξυλομπογιές και μαρκαδόρους μέσα σε κούπες για να δανείζονται τα παιδιά , όταν δεν έχουν δικό τους υλικό. Επίσης υπάρχει υλικό για χειροτεχνίες , πάλι για κοινή χρήση. Υπάρχει ακόμη μια εντοιχισμένη βιβλιοθήκη και μια μικρότερη ξύλινη με λογοτεχνικά βιβλία , που διαβάζουμε στα πλαίσια της <<φιλιαναγνωσίας >>. Πάνω από αυτήν υπάρχει ένα μικρό στερεοφωνικό , που το έχω φέρει από το σπίτι μου για να ακούμε διάφορα εκπαιδευτικά cd.

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Νομίζω πως ο μικρός χώρος της αίθουσας δεν επιτρέπει ιδιαίτερες αλλαγές . Θα ήθελα βέβαια να βαφτεί και να υπάρχουν αρκετοί πίνακες ανακοινώσεων για να μην κολλούν οι μαθητές τις εργασίες τους στους τοίχους.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας;
Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Νομίζω πως μόνο η αίθουσα δεν αρκεί για τη μάθηση των παιδιών . Κυρίαρχο ρόλο έχει η αγάπη του δασκάλου για τη δουλειά του και οι καλές σχέσεις των μαθητών μεταξύ τους. Προσωπικά πιστεύω πως η τάξη μας , δεν αποθαρρύνει τους μαθητές από το να μάθουν.

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Πρέπει αρχικά να μάθουν πως να συνεννοούνται στη γλώσσα μας , συνδέοντας κάθε ελληνική λέξη με την αντίστοιχη δική τους. Επίσης , θα πρέπει να υπάρχει άφθονο εποπτικό υλικό με εικόνες που θα βοηθούν τα παιδιά να κάνουν τις λέξεις που μαθαίνουν.

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Επειδή το σχολείο δε διαθέτει υλικοτεχνικό εξοπλισμό , συνήθως το φέρνω εγώ εικόνες ή κάποια εκπαιδευτικά cd. Επίσης, αν έχω εντοπίσει κάποια ενδιαφέροντα εκπαιδευτικά βίντεο , αφού τα μετατρέπω σε video link για να είναι ασφαλή , τα στέλνω στην ομαδική που έχω με τους γονείς στο viber και βλέπουν όταν επιστρέψουν σπίτι τους.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Στις μικρές τάξεις του δημοτικού βασίζομαι στις καρτέλες με τα γράμματα , τους αριθμούς ή τα σημεία στίξης , που είναι κολλημένα στους τοίχους της αίθουσας , ώστε να τα βλέπουν συχνά και να τα θυμούνται. Επίσης , για να ξεκουράζονται , χωρίς να σταματούν βέβαια να μαθαίνουν τους βάζω τραγουδάκια που έχουν σχέση με το μάθημα της γλώσσας που κάναμε ή με τους αριθμούς. Στη Δευτέρα τάξη επίσης μαθαίνουμε την προπαίδια με τραγουδάκια. Στις μεγαλύτερες τάξεις χρησιμοποιώ σχεδιαγράμματα των μαθημάτων για παράδειγμα στην ιστορία και φυλλάδια με ερωτήσεις και απαντήσεις για διευκόλυνση της μάθησης. Τα επαναληπτικά μαθήματα γίνονται με συμπλήρωση κενών ή πολλαπλής επιλογής ή μορφής σωστού και λάθους , αντιστοιχίσεων ή σταυρόλεξων.

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Επειδή οι αλλοδαποί μαθητές μου ήταν στη πρώτη τάξη δημοτικού , μέσα από τα τραγουδάκια κατανοούσαν καλύτερα τα μαθηματικά και μέσα από τις καρτέλες τα γράμματα.

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Νομίζω πως το σχολείο θα πρέπει να αποκτήσει την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή , ώστε να μπορώ να δείχνω άμεσα στους μαθητές μου τις παρουσιάσεις μου , χωρίς να είναι αναγκαίο να τις στέλνω στους γονείς τους για να τις βλέπουν στο σπίτι και να τις συζητάμε τις επόμενες μέρες στο σχολείο.

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Θα ήθελα να πω το πόσο πολύτιμη συναισθηματικά είναι αυτή η εμπειρία για τον δάσκαλο αλλά και για όλους τους μαθητές αλλόγλωσσους και μη.

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας

Παρακαλώ

Δ6

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: **άνδρας**

Ηλικία: **57**

Σπουδές: **Παιδαγωγικό δημοτικής εκπαίδευσης , τμήμα θεολογίας , μεταπτυχιακό στην ειδική αγωγή**

Ιδιότητα: δάσκαλος- τμήμα ένταξης

Έτη προϋπηρεσίας:30

Πόλη: Πειραιάς

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : 5^ο δημοτικό σχολείο κερατσινίου

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;
1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Όχι , δεν έχω κάνει κάποια επιμόρφωση σχετική με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αλλά τη θεωρώ χρήσιμη και επιτακτική ανάγκη του καιρού μας καθώς ερχόμαστε συχνά αντιμέτωποι με αλλόγλωσσους μαθητές.

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Είναι σημαντικό να εντάσσονται στο ελληνικό σχολείο για να ενσωματώνονται στην κουλτούρα και στον εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Όχι, αν γίνεται με τις κατάλληλες προϋποθέσεις και τους κατάλληλα καταρτισμένους εκπαιδευτικούς

4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Φυσικά, είναι εμπλουτισμός γιατί γίνεται ένας αλληλοεμπλουτισμός των παιδιών και εξοικειώνονται με άλλους πολιτισμούς, ώστε να ζήσουν αρμονικά ως ενήλικες σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Οι περισσότεροι μαθητές είχαν αφομοιωθεί ομαλά στο σχολικό περιβάλλον και λιγότεροι είχαν κίνητρο να προσπαθήσουν γι' αυτό. Φυσικά για να αφομοιωθούν χρειάζεται χρόνος και πολύ υπομονή. Δεν είναι πολύ εύκολο. Πολλές φορές ήρθα σε επαφή με αλλόγλωσσους μαθητές , οι περισσότεροι αφομοιώνονται ομαλά και στο σχολικό περιβάλλον.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα;

Είναι παιδιά που έχουν να προσφέρουν καινούριες εμπειρίες στους άλλους συμμαθητές τους και είναι πρόθυμοι να δεχτούν τις νέες προκλήσεις και γνώσεις. Μαζί τους κουβαλούν τη δική τους ιστορία και πολιτισμό και μέσα από αυτούς , έχουμε να μάθουμε και εμείς οι υπόλοιποι. Δεν έχουν μόνο να μάθουν καινούρια πράγματα , αλλά να μας μάθουν κι αυτοί με τη σειρά τους τη δική τους κουλτούρα και πολιτισμό.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθειά σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Σε ειδικού τύπου καταστάσεις υπάρχουν γονείς που εκφράζουν φόβους για δημιουργία αρνητικού κλίματος στην τάξη. Πολλοί γονείς φοβούνται , όταν έχουμε στη τάξη αλλόγλωσσους μαθητές ότι θα επηρεάσουν τα άλλα παιδιά ή θα μείνουν τα δικά τους παιδιά πίσω μαθησιακά. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Με διακατέχει το συναίσθημα να βοηθήσω και να προσφέρω όπως μπορώ, ώστε αυτά τα παιδιά να νιώσουν αποδοχή και ασφάλεια. Θέλω να βοηθήσω αυτά τα

παιδιά όσο περισσότερο μπορώ , όπως κάνω ότι καλύτερο μπορώ για όλα τα παιδιά. Θέλω φυσικά , να νιώσουν κι αυτά την αποδοχή μας.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Είναι σημαντικό η πολιτεία να προσφέρει ίσες ευκαιρίες μόρφωσης και εκπαίδευσης, γιατί θα γίνουν οι αυριανοί πολίτες αυτής της χώρας. Πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές , εκπαιδευτικό υλικό και ανθρώπινο δυναμικό εξειδικευμένο για αυτούς τους μαθητές.

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που έρχονται σε άμεση και πρώτη επαφή μαζί τους , οπότε είναι ανάγκη , να υπάρχουν εκπαιδευτικοί κατάλληλα επιμορφωμένοι.

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

Είναι αμήχανοι και φοβισμένοι στην αρχή. Με τον καιρό και ανάλογα με το κλίμα της τάξης αυτό αλλάζει. Είναι λογικό στην αρχή ερχόμενοι από ένα διαφορετικό περιβάλλον να νιώθουν άγχος , φόβο αυτό φυσικά αυτό αλλάζει με το καιρό.

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Συνήθως οι πρώτες τους παρέες είναι αναμεταξύ τους. Κάνουν παρέα μεταξύ τους πιο πολύ , ειδικά τον πρώτο καιρό.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Στο τμήμα Ένταξης, επειδή είναι ατομικό, η διάταξη του χώρου είναι προς αυτή την κατεύθυνση.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Στη τάξη μου δουλεύω ατομικά και εξειδικευμένα σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού. Τα θρανία μέσα στη τάξη είναι σε σειρές και το κάθε παιδί κάθεται μόνο του

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Όχι , δεν θα ήθελα να κάνω καμία αλλαγή στη τάξη μου.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας; Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Ναι, γιατί είναι δομημένος με τέτοιον τρόπο που ευνοεί την εξατομικευμένη μάθηση. Βοηθά το κάθε παιδί σύμφωνα με τις ανάγκες που έχει , κυρίως υπάρχουν μαθησιακές ανάγκες.

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος, όπου ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών. Μέσα από τις ομάδες τα παιδιά μαθαίνουν αποτελεσματικά , βοηθά το ένα το άλλο

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Εγώ , κυρίως εξατομικευμένη διδασκαλία , δουλεύω ξεχωριστά με το κάθε παιδί με βάση τις ανάγκες του και το επίπεδο του .

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Την εξατομικευμένη διδασκαλία.

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Πολύ καλά και ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Υπάρχει βελτίωση και εξέλιξη των μαθητών προς το καλύτερο.

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Όχι .

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Όχι

Σας ευχαριστώ πολύ

Παρακαλώ

Δ7

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: γυναίκα

Ηλικία: 50

Σπουδές: ΠΤΔΕ Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου

Ιδιότητα: δασκάλα ΠΕ70

Έτη προϋπηρεσίας: **20**

Πόλη: **Αθήνα**

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : **5^ο δημοτικό σχολείου Κερατσινίου**

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;

Όχι , δεν έχω κάνει

- 1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Ναι , είναι χρήσιμο γιατί στις τάξεις μας έχουμε συχνά αλλόγλωσσους μαθητές

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Είναι απαραίτητο να ενσωματωθούν και να ενταχθούν στην κοινωνία (ύψωση τόνου της φωνής).

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Όχι , δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση πρόβλημα . Τα παιδιά αυτά αξίζουν και πρέπει να είναι στο σχολείο. Για να μάθουν και να μπορέσουν να ενταχθούν μέσα στη κοινωνία μας.

4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Βεβαίως και είναι εμπλουτισμός για τη τάξη. Όλα τα παιδιά κουβαλάνε την ιστορία τους , το πολιτισμό τους και όλοι μαθαίνουν από όλους.

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Οι περισσότεροι αλλοδαποί μαθητές που είχα στις τάξεις μου , έχουν γεννηθεί εδώ στην Ελλάδα και οι γονείς τους ήταν για παράδειγμα από την Αλβανία. Δεν

έχω μεγάλη εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές , που να έχουν έρθει στην Ελλάδα ως πρόσφυγες , μόνο μια χρονιά είχα μια μαθήτριά από το Αφγανιστάν.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Όλα είναι παιδιά του θεού!(ύψωση του τόνου της φωνής) . Οι συνθήκες της ζωής τους έχουν αναγκάσει , να φύγουν από την πατρίδα του και να έρθουν σε μια νέα χώρα.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθειά σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Όχι ιδιαίτερα. Αγάπη και καλλιέργεια της έννοιας της αποδοχής από τους εκπαιδευτικούς αλλά και από τους συμμαθητές τους χρειάζεται. Πρέπει να τους δεχτούμε όλοι! (ύψωση του τόνου της φωνής).

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Όσα συναισθήματα νιώθω για όλους τους μαθητές! Με συγκινεί η προσπάθεια τους, θέλω να τους βοηθήσω όσο μπορώ , όπως κάνω άλλωστε με όλους τους μαθητές μου.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Πιστεύω ότι πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Με το να ξεκινάνε την εκπαίδευση τους στα τμήματα υποδοχής και μετέπειτα την ένταξη τους μέσα στα κανονικά τμήματα , πιστεύω ότι είναι οκ

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

Ίσως μειονεκτικά κάποιες φορές , ειδικά στην αρχή που όλα είναι καινούρια για αυτός. Δε γνωρίζουν τη γλώσσα , είναι σε μια νέα χώρα , πολλές φορές είναι στην Ελλάδα , χωρίς τους γονείς τους και περιμένουν , να φύγουν και τα ίδια τα παιδιά με τη σειρά τους στο εξωτερικό.

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Αρκετά καλή. Ίσως κάποιες φορές επιδιώκουν να συναναστρέφονται με συμμαθητές τους , που είναι και οι ίδιοι αλλοδαποί γιατί νιώθουν μεγαλύτερη οικειότητα.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Λόγω covid τα θρανία είναι παρατεταγμένα το ένα πίσω από το άλλο. Τα παιδιά κάθονται μόνα τους σε κάθε θρανίο.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Η τάξη είναι όμορφη , φωτεινή με πολλά χρώματα . Η έδρα μου είναι δεξιά στη γωνία κοντά στο παράθυρο. Μέσα στη τάξη έχουμε μια ντουλάπα όπου εκεί έχουμε φακέλους με τα τεστ των παιδιών , χρώματα και άλλα αντικείμενα των παιδιών . Ακόμη , στους τοίχους έχω βάλει τους κανόνες της τάξης και καρτέλες με γραμματικά φαινόμενα .

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Θα ήθελα να αλλάξω τη διάταξη των θρανίων. Να γίνουν ομάδες εργασίας. Οι μαθητές μου , να δουλεύουν σε ομάδες.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας;
Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Είναι πολύ σημαντικό , να υπάρχει όμορφο μαθησιακό περιβάλλον με ζωγραφιές , κανόνες ,και εργασίες των μαθητών. Οι μαθητές νιώθουν περισσότερο οικεία με το χώρο , η τάξη είναι δική τους (χαμόγελο).

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Όταν τα παιδιά δουλεύουν σε ομάδες , μαθαίνουν καλύτερα , μαθαίνουν περισσότερο όχι μόνο μαθησιακά αλλά μαθαίνουν και να συνεργάζονται.

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Στη σχολείο μας δε διαθέτουμε πολλά εποπτικά μέσα. Για παράδειγμα , δε διαθέτουμε projector. Προσπαθώ να δουλεύω με όσα εποπτικά μέσα διαθέτω κάθε φορά. Εγώ , προσπαθώ να δουλεύουν όσο γίνεται τα παιδιά σε ομάδες.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Δουλεύω πολύ την ομαδοσυνεργατική και τη βιωματική όσο γίνεται και μου επιτρέπεται. Για παράδειγμα στο μάθημα της ιστορίας , όταν μας το επιτρέπει και καιρός με τα παιδιά παίρνουμε τα καρεκλάκια μας και κάνουμε μάθημα έξω στο προαύλιο χώρο του σχολείου. Έχω τμήμα της γ' τάξης. Καθόμαστε σε ένα κύκλο με τα καρεκλάκια , κρατάμε τις αποστάσεις μας (χαμόγελο) διαβάζουμε το

μάθημα και έπειτα το συζητάμε με τα παιδιά. Αυτός ο τρόπος αρέσει πολύ στα παιδιά , γιατί ξεφεύγουμε από την τάξη μας , είναι κάτι διαφορετικό.

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Θετικά αποτελέσματα. Στους μαθητές αρέσει πολύ να δουλεύουν σε ομάδες , να συνεργάζονται μεταξύ τους και να κάνουμε μάθημα έξω στο προαύλιο χώρο.

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Όχι , δε νομίζω ότι πρέπει να αλλάξω κάτι. Είμαι ευχαριστημένοι και οι μεθόδους που χρησιμοποιώ είναι αποτελεσματικοί.

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Όχι.

Σα ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας

Παρακαλώ

Δ8

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: γυναίκα

Ηλικία: 36

Σπουδές: ΕΚΠΑ γερμανική γλώσσα και διδασκαλία

Ιδιότητα: καθηγήτρια γερμανικών

Έτη προϋπηρεσίας: 16 χρόνια συνολικά στην εκπαίδευση , 4 στο δημόσιο σχολείο

Πόλη: Πειραιάς

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : 5 δημοτικό σχολείο κερατσινίου

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;

όχι

- 1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Σίγουρα , είναι απαραίτητο όταν έχεις να κάνεις με τέτοιους τομείς

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Κάτω από όρους και προϋποθέσεις η εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα. Βασικό βέβαια είναι να υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές και εξειδικευμένο προσωπικό.

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Αποτελεί πρόβλημα στο σημερινό σχολείο με τη δομή που έχει. Δεν υπάρχει μέριμνα , ώστε αυτά τα παιδιά να ενταχθούν στο σύνολο και να μάθουν την ελληνική γλώσσα. Δεν υπάρχει το απαραίτητο προσωπικό (εκπαιδευτικοί , ψυχολόγοι , κοινωνικοί λειτουργοί και από την άλλη δε καλλιεργείται στα ελληνόπουλα η έννοια της αλληλεγγύης. Βάζοντας κάτω αυτά τα δεδομένα , τότε να υπάρχει πρόβλημα (ύψωση τόνου της φωνής).

4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Ναι υπάρχει εμπλουτισμός , οι λαοί μεταξύ τους με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού μπορούν να μοιραστούν πολλά στοιχεία πολιτισμού και γλώσσας.

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Έχω δουλέψει με παιδιά 2^{ης} και 3^{ης} γενιάς μεταναστών από Αλβανία κυρίως και Πακιστάν.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Πολύ ενδιαφέρον ως αντικείμενο να σου μεταφέρουν στοιχεία του πολιτισμού τους. (..παύση). Είναι πολύ ενδιαφέρον επίσης να καλλιεργήσεις στους μαθητές το αίσθημα του σεβασμού απέναντι στο πολιτισμό του συμμαθητή τους.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Εμπόδιο συνήθως συναντώ με τη γλώσσα , αυτό βέβαια δεν είναι ευθύνη ούτε του εκπαιδευτικού ούτε της οικογένειας . Είναι δύσκολη η επικοινωνία , ειδικά στην αρχή. Ακόμη πολλές φορές υπάρχουν ρατσιστικές αντιλήψεις προς τους αλλοδαπούς μαθητές , για τη καταγωγή τους. Από άλλους μαθητές ή τους γονείς τους.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Έχω έντονο το αίσθημα αλληλεγγύης , εργάζομαι με μεγαλύτερο ζήλο και έντονο αίσθημα προσφοράς απέναντι σε αυτούς τους μαθητές.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Αξίζουν να έχουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση τους , χωρίς όρους και προϋποθέσεις. Ολόπλευρη μόρφωση και πρέπει να έχουν επιπλέον στήριξη για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας .

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Φυσικά. Αυτή τη στιγμή πιστεύω ότι απλά διοχετεύονται στα ελληνικά σχολεία και τίποτα παραπάνω. Χρειάζονται μεγαλύτερη στήριξη και βοήθεια. Καλύτερες υποδομές και εκπαιδευτικό προσωπικό εκπαιδευμένο , για αυτούς τους μαθητές.

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

Η κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Υπάρχουν περιπτώσεις , που οι έλληνες μαθητές δέχονται τα παιδιά αυτά. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύ σημαντικός για αυτό. Έτσι , (.παύση) με αυτό τον τρόπο τα παιδιά νιώθουν ότι είναι μέρος της ομάδας. Υπάρχουν , όμως και πολλά φαινόμενα απομονωτισμού ωα αποτέλεσμα παραγκωνισμού ή πολλές φορές και της κοινωνικο-ταξικής θέσης των αλλοδαπών οικογενειών τους .

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Τα παιδιά της ίδιας φυλής είναι γενικά πολύ δεμένα. Μεταξύ , όπως διαφορετικών φυλών υπάρχουν κι εκεί διακρίσεις , για παράδειγμα Αλβανοί προς Πακιστανούς.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Λόγω ότι είμαι ειδικότητα μπαίνω σε πολλές διαφορετικές τάξεις . Όλες οι τάξεις του σχολείου είναι όμορφες και φωτεινές.

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

-

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Θα μου άρεσε, να υπάρχει σε κάθε τάξη ένας προτζέκτορας , για να μπορούμε με τα παιδιά να βλέπουμε βίντεο στη τάξη. Βέβαια , με τη τηλεεκπαίδευση , έχουμε αυτή τη δυνατότητα αλλά χάνουμε την επαφή με τους μαθητές μας.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας;
Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Ο χώρος της τάξης σίγουρα βοηθά τους μαθητές . Η τάξη ανήκει στους μαθητές. Αυτοί μαζί με τον εκπαιδευτικό περνάνε καθημερινά αρκετές ώρες σε αυτή επομένως πρέπει να είναι φωτεινή , όμορφη και γεμάτη με τις ζωγραφιές των παιδιών.

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Διδάσκω ξένη γλώσσα , άρα η κυριότερη δυσκολία είναι η γλώσσα. Η εικόνα βοηθάει πολύ είναι μια κοινή γλώσσα για όλους και πολύ αποτελεσματική. Η συζήτηση με εικόνες.

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Στο μάθημα μου , χρησιμοποιώ πολύ την εικόνα και το βίντεο, όταν μπορώ για να δώσω περισσότερα πολιτισμικά στοιχεία στους μαθητές.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Χρησιμοποιώ διάφορες εικόνες , κείμενα και βίντεο. Με τα παιδιά , επειδή το μάθημα που διδάσκω είναι τα γερμανικά η δυσκολία είναι λίγο πολύ κοινή για όλα τα παιδιά.

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Εξοικειώνονται γρήγορα. Σίγουρα , βοηθά το γεγονός ότι για τους αλλοδαπούς μαθητές τα ελληνικά είναι ήδη μια ξένη γλώσσα.

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Θεωρώ ότι η εικόνα βοηθάει πολύ τους μαθητές . Δεν νομίζω ότι πρέπει να αλλάξω κάτι.

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Θεωρώ πολύ σημαντική την ανθρώπινη πλευρά. Έχεις να κάνεις με παιδιά τα οποία έφτασαν στην Ελλάδα, διότι δε μπορούσαν να επιβιώσουν στη πατρίδα τους. Άρα , πιο σημαντικό για εμένα πέρα από τη μόρφωση τους , χωρίς τα τη βάζω σε δεύτερη μοίρα , είναι να ενταχθούν στο σύνολο. Να μη χάσουν τη πολιτισμική τους ταυτότητα αλλά να μπορέσουν να συνυπάρξουν αρμονικά σε μια κοινωνία άλλη. Να έχουν ίσες ευκαιρίες στη ζωή , στη μόρφωση και αργότερα στην εργασία.

Σας ευχαριστώ πολύ

Παρακαλώ

Δ9

Αρχικά θα ήθελα να σας ρωτήσω :

Φύλο: **γυναίκα**

Ηλικία:**38**

Σπουδές: **παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης - ΕΚΠΑ**

Ιδιότητα: **δασκάλα**

Έτη προϋπηρεσίας: **15**

Πόλη: **Πειραιάς**

Εκπαιδευτικό ίδρυμα : **5^ο δημοτικό σχολείο κερατσινίου**

1. Έχετε κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; Αν ναι , ποιο;
- 1.2 Θεωρείται πως είναι χρήσιμο; Απαραίτητο , εφόσον έχετε να κάνετε με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Δεν έχω κάνει κάποιο σεμινάριο ή επιμόρφωση σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Είναι κάτι όμως που σκέφτομαι αρκετά τον τελευταίο καιρό μιας και όλο και περισσότερους αλλόγλωσσους μαθητές συναντάμε στις σχολικές τάξεις.

1^{ος} Άξονας – Ένταξη

2. Ποια είναι η γνώμη σας για την εισαγωγή των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο ;

Συμφωνώ με την εισαγωγή τους στο ελληνικό σχολείο, γιατί έτσι κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν τον πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα της Ελλάδας και έτσι η ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία γίνεται πιο ομαλά και νιώθουν ασφάλεια.

3. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο αποτελεί πρόβλημα ;

Όχι, δεν πιστεύω πως αποτελεί πρόβλημα για τη διαδικασία του μαθήματος, ούτε για την ομαλή λειτουργία της τάξης.

4. Πιστεύετε ότι η ένταξη των αλλόγλωσσων μαθητών στο ελληνικό σχολείο είναι εμπλουτισμός για τη σχολική σας τάξη;

Σίγουρα μπορούν να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητες των μαθητών με τις δικές τους εμπειρίες και τον δικό τους πολιτισμό.

5. Ποια είναι η δική σας εμπειρία με αλλόγλωσσους μαθητές ;

Έχω δουλέψει μια χρονιά σε ένα τμήμα στο οποίο οι μισοί μαθητές προέρχονταν από διαφορετικές χώρες. Ζούσαν όμως αρκετά χρόνια στην Ελλάδα και έτσι μιλούσαν αρκετά καλά την ελληνική γλώσσα. Τα τελευταία χρόνια έχω δουλέψει με κάποια παιδιά προσφύγων που δε γνώριζαν καθόλου την ελληνική γλώσσα.

2^{ος} Άξονας- Στάσεις / Αντιλήψεις εκπαιδευτικών

6. Τι γνώμη έχετε γενικότερα για τους μαθητές , οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα;

Είναι παιδιά όπως και τα υπόλοιπα που όμως έχουν να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερη δυσκολία επειδή δεν γνωρίζουν τη γλώσσα.

7. Συναντάτε κάποια εμπόδια στην προσπάθεια σας , να εντάξετε στο σχολείο τον αλλόγλωσσο μαθητή; Αν ναι , ποια είναι αυτά ;

Ίσως στην επικοινωνία με τους γονείς, αν δεν γνωρίζουν καθόλου τη γλώσσα. Εκεί υπάρχει δυσκολία , (...παύση) εε η επικοινωνία με τα παιδιά και τους γονείς τους.

8. Ποια είναι τα συναισθήματα σας , όταν κάνετε μάθημα σε αλλοδαπούς μαθητές;

Επειδή καταλαβαίνω τη δυσκολία τους, τα προσεγγίζω με αγάπη και υπομονή, ώστε να νιώθουν ασφάλεια.

9. Ποια είναι η γνώμη σας , σχετικά με τις ευκαιρίες που αξίζουν να έχουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευση;

Αξίζουν ίσες ευκαιρίες με τους υπόλοιπους μαθητές.

10. Νομίζετε ότι πρέπει να αλλάξει κάτι στην εκπαίδευση τους ;

Εάν υπάρχουν αρκετοί αλλόγλωσσοι μαθητές, καλό είναι που υπάρχει τμήμα υποδοχής στο σχολείο για να γίνεται και πιο εξατομικευμένη διδασκαλία.

11. Πώς πιστεύετε ότι νιώθουν οι ίδιοι οι αλλοδαποί μαθητές;

Συνήθως είναι θετικοί και συνεργάσιμοι. Έχουν όρεξη να μάθουν και να ενταχθούν στην ομάδα της τάξης. Αν και στην αρχή μπορεί να νιώθουν αγχωμένοι, εάν αισθανθούν ότι τους προσεγγίζεις με αγάπη, νιώθουν χαρά θέλουν να έρχονται στο σχολείο.

12. Ποια είναι η σχέση των αλλοδαπών μαθητών μεταξύ τους;

Στην αρχή έχουν πιο στενές σχέσεις, μέχρι να κάνουν κι άλλους φίλους.

3^{ος} Άξονα; - Οργάνωση του χώρου της τάξης

13. Ποια είναι η οργάνωση του χώρου που υπάρχει στην τάξη σας ; (π.χ διάταξη θρανίων, πίνακα, θέση δασκάλου).

Στις μικρές τάξεις προτιμώ τη διάταξη των θρανίων σε σχήμα Π, ενώ στις μεγαλύτερες τάξεις σε ομάδες. Τώρα έχω Α΄ τάξη. Η έδρα είναι συνήθως κοντά στον πίνακα. Δεν κάθομαι όμως ιδιαίτερα και δεν με απασχολεί πού βρίσκεται..

14. Μπορείτε να μας περιγράψετε συνοπτικά πώς είναι η τάξη σας ;

Είναι μια μεγάλη αίθουσα με 22 μαθητές. Έχει ένα μεγάλο λευκό πίνακα και έναν μικρότερο μαγνητικό πίνακα. Δεν είναι πάρα πολύ φωτεινή. Έχει μια μεταλλική βιβλιοθήκη στο πίσω μέρος και μία ξύλινη στο πλάι.

15. Θα θέλατε να κάνετε αλλαγές στην τάξη; Αν ναι ,τι αλλαγές θα θέλατε να κάνετε ιδανικά στο χώρο της τάξης σας;

Ιδανικά θα ήθελα να υπάρχει εγκατεστημένος προτζέκτορας και υπολογιστής. Επίσης, θα ήθελα να διαμορφώσω έναν χώρο για ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη της τάξης.

16. Πιστεύετε ότι ο χώρος της τάξης συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών σας; Αν ναι , με ποιόν τρόπο ;

Πιστεύω πως συμβάλλει στη μάθηση των μαθητών. Είναι μια άνετη αίθουσα. Οι μαθητές έχουν άνεση να κινηθούν και να σηκωθούν στον πίνακα, αλλά και να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους. Στους τοίχους υπάρχουν φελλοπίνακες όπου οι μαθητές έχουν οπτική επαφή με γράμματα , λέξεις, αριθμούς και κανόνες γραμματικής που τους βοηθάει σ' αυτή την ηλικία.

4^{ος} Άξονας- Μέθοδοι και πρακτικές διδασκαλίας

17. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι καταλληλότεροι μέθοδοι διδασκαλίας, για την εκπαίδευση των αλλόγλωσσων μαθητών και γιατί;

Πιστεύω πως έχουν ανάγκη και από εξατομικευμένη διδασκαλία παράλληλα με το μάθημα στην τάξη. Να συνδέεις τις λέξεις και γενικά το γνωστικό αντικείμενο και με εικόνες και να συνδέεις στοιχεία του πολιτισμού τους με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής. Οι εργασίες για το σπίτι να είναι λίγες και απλές. Ακόμη πιστεύω πως βοηθάει και η δραματοποίηση και κάποια παιχνίδια όπως η παντομίμα.

18. Ποιες από αυτές εσείς χρησιμοποιείται στο μάθημα σας και με τι μέσα ;

Δυστυχώς ο χρόνος και η κάλυψη της ύλης δεν μου επιτρέπει να κάνω πολλά πράγματα μέσα στην τάξη. Σίγουρα κάνω εξατομικευμένη διδασκαλία μέχρι να μπορέσει να ακολουθήσει τους υπόλοιπους μαθητές και προσπαθώ να συνδέω με εικόνες καθετί καινούριο που μαθαίνουμε (π.χ όταν ο μαθητής δε γνωρίζει καθόλου την ελληνική γλώσσα). Εάν υπάρχει κι άλλος αλλοδαπός μαθητής στην τάξη με την ίδια μητρική γλώσσα, τον βοηθάει και του εξηγεί.

19. Μπορείτε να μας περιγράψετε μια μέθοδο διδασκαλίας , που εσείς χρησιμοποιείται;

Χρησιμοποιώ την αναλυτικοσυνθετική μέθοδο, με την οποία αναλύουμε με τα παιδιά τις λέξεις σε συλλαβές και σε φθόγγους και ύστερα τις συνθέτουμε ξανά. Παρουσιάζω εικόνες που αναπαριστούν αυτές τις λέξεις ή τις ζωγραφίζω. Ύστερα τις γράφουν στο τετράδιο και παρατηρούμε πόσο αλλάζει αυτή η λέξη αν αλλάξουμε τον τόνο (π.χ. γέρος- γερός) ή τη σειρά των συλλαβών (π.χ. λάμπα- μπάλα).

20. Τι αποτελέσματα αυτές είχαν στους αλλοδαπούς μαθητές σας ;

Οι μαθητές κατανοούν τις λέξεις και τις μαθαίνουν. Βοηθάει και η επανάληψη για να τις θυμούνται. Αν όμως δεν ακούν κάπου αλλού ελληνικά, εκτός από τον χώρο του σχολείου, δύσκολα τις συγκρατούν.

21. Πιστεύετε ότι πρέπει να αλλάξετε κάτι στους μεθόδους διδασκαλίας σας; Αν ναι τι είναι αυτό;

Θα χρησιμοποιούσα και ψηφιακές τεχνολογίες που προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών.

22. Σας ευχαριστώ πολύ που με βοηθήσατε και μου αφιερώσατε το πολύτιμο χρόνο σας . Τέλος , μπορώ να σας ρωτήσω εάν υπάρχει κάποια πλευρά της εμπειρίας σας με τους αλλοδαπούς μαθητές την οποία δεν κάλυψε αυτή η συνέντευξη και θα θέλατε να πείτε λίγα λόγια;

Όχι , είμαι εντάξει

Σας ευχαριστώ πολύ

Παρακαλώ

Περίληψη για ιστοσελίδα

Τίτλος εργασίας : Λόγος και πρακτικές εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση

Όνοματεπώνυμο φοιτήτριας : Καλλιόπη Μαρία Κανίστρα

Email: kalliope.kanistra95@yahoo.com

Επιβλέπων: Γκόβαρης Χρήστος

Λέξεις κλειδιά : διαπολιτισμική εκπαίδευση , μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Η εργασία μας ασχολείται με τον λόγο και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική διδασκαλία και μάθηση. Στο πρώτο θεωρητικό μας μέρος κάνουμε λόγο για τα μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας , τις στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο με τα δεδομένα ερευνών που έχουμε έως τώρα . Ακόμη , συνεχίζουμε με το χώρο της πολυπολιτισμικής τάξης και πώς αυτός συμβάλλει στο να μάθουν καλύτερα και αποτελεσματικότερα οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας μας , κάνουμε λόγο για τις πρακτικές και μεθόδους διδασκαλίας , όπου χρησιμοποιούν και πρέπει να χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για τη διδασκαλία σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας προσπαθήσαμε να πάρουμε απαντήσεις σχετικά με τα ερευνητικά μας ερωτήματα , τα οποία έχουν άμεση σχέση με τη θεωρία. Βλέπουμε , δηλαδή στην πράξη : α) Ποιες οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ένταξη των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο ελληνικό σχολείο; , β) Ποιες οι στάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο; , γ) Ποια είναι η οργάνωση του χώρου της πολυπολιτισμικής τάξης; και δ) Ποιες είναι οι μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί; Στη συνέχεια , ολοκληρώνοντας την εργασία μας , βγάλαμε ορισμένα χρήσιμα και καίρια συμπεράσματα.